

Suomalaisten ja ulkomaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö

toimittaneet

LIISA HALME ja

PAULA LAUNIAINEN

ISBN 951-686-192-X
ISSN 0355-6034

ESIPUHE

Julkaisu pyrkii antamaan yleiskuvan paitsi kansainvälisten järjestöjen myös Suomen rahoitussektorin kansainvälistymisen kannalta tärkeimpien maiden tilinpäätösohjeistosta ja -käytännöstä. Tämän lisäksi kuvataan rahoitussektorin voimassa olevaa tilinpäätösnormistoa Suomessa. Julkaisun loppuosassa keskitytään työryhmän ehdotuksiin suomalaisten pankkien tilinpäätöskäytännön uudistamiseksi ja lainsäädännön muuttamiseksi. Myös muun rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamistarpeista esitetään suuntaviivoja.

Julkaisu perustuu pankkitarkastusviraston ja Suomen Pankin asettaman tilinpäätöstyöryhmän selvitykseen. Suomen Pankin tutkimusosaston osastopäällikkö Heikki Koskenkylä on avustanut julkaisun teossa.

Työryhmän esitykset Suomen rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamiseksi on tarkoitettu pohjaksi jatkotyölle, joka olisi tarkoituksenmukaista antaa esimerkiksi erillisen komitean tehtäväksi.

Helsingissä tammikuussa 1989

Liisa Halme

Paula Launiainen

SISÄLLYS

	Sivu
1 JOHDANTO	9
2 RAHOITUSSEKTORIN TILINPÄÄTÖSNORMISTON NYKYTILANNE	11
2.1 Yleistä	11
2.2 Kirjanpitolaki ja -asetus	12
2.2.1 Kirjanpitolain teoreettiset perusteet	13
2.2.2 Eri yhteisöjen ohjeet ja lausunnot sekä kirjanpidon yleiset periaatteet	14
2.3 Osakeyhtiölaki	17
2.4 Elinkeinoverolaki	19
2.5 Liikepankkilaki ja muut vastaavat pankkilait	19
2.6 Pankkitarkastuslaki	20
2.6.1 Pankkitarkastusviraston ohjeet pankkien taseesta ja tuloslaskelmasta	21
2.6.1.1 Tase-erien arvostus	22
2.6.1.2 Tulojen ja menojen jaksottaminen	23
2.6.1.3 Tilinpäätöksen liitetiedot	24
2.6.2 Muut pankkitarkastusviraston ohjeet	25
2.7 Muu lainsäädäntö	26
3 KANSAINVÄLISTEN JÄRJESTÖJEN TILINPÄÄTÖSOHJEISTO	28
3.1 Yleistä	28
3.2 International Accounting Standards Committeeen ohjeet	28
3.2.1 Pankkien tilinpäätöksessä julkistettavat tiedot	29
3.2.2 Sijoitusten käsittely kirjanpidossa	30
3.2.3 Ulkomaan rahan määräisten erien käsittely	32
3.2.4 Poistot	33
3.2.5 Taseen ulkopuoliset erät ja tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat	33
3.3 EY:n rahoituslaitosten tilinpäätöskäytäntöä koskeva direktiivi	34
3.3.1 Yleistä	34
3.3.2 Tase	34
3.3.3 Taseen keskeiset erät ja niiden arvostus	35
3.3.4 Tuloslaskelma	37
3.3.5 Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö	38
3.3.6 Taseen ulkopuoliset erät	39
3.3.7 Tilinpäätöksen liitetiedot	40
3.3.8 Yhteenveto	41
3.4 OECD:n ohjeet ja suositukset	42

4	POHJOISMAINEN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ	44
4.1	Yleistä	44
4.2	Ruotsin tilinpäätöskäytäntö	44
4.2.1	Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit	44
4.2.2	Tilintarkastuksen rooli	45
4.2.3	Tase	45
4.2.4	Taseen keskeisten erien käsittely	45
4.2.5	Tuloslaskelma	50
4.2.6	Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö	51
4.2.7	Taseen ulkopuoliset erät	53
4.2.8	Tilinpäätöksen liitetiedot	53
4.3	Norjan tilinpäätöskäytäntö	54
4.3.1	Yleistä	54
4.3.2	Tase	54
4.3.3	Tuloslaskelma	55
4.3.4	Taseen ulkopuoliset erät ja tilinpäätöksen liitetiedot	55
4.4	Tanskan tilinpäätöskäytäntö	56
4.4.1	Yleistä	56
4.4.2	Tase	56
4.4.3	Tuloslaskelma	57
4.4.4	Tilinpäätöksen liitetiedot	58
4.5	Yhteenveto	58
5	ISON-BRITANNIAN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ	60
5.1	Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit	60
5.2	Taseen rakenne ja keskeiset erät	64
5.3	Tuloslaskelmaa koskevat määräykset	69
5.4	Taseen ulkopuolisia eria koskevat määräykset	71
5.5	Yhteenveto	73
6	YHDYSVALTOJEN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ	75
6.1	Yleistä	75
6.2	Pankkitoimintaa säätelevät lait	76
6.3	Tilinpäätöstä säätelevät normit	77
6.4	Tilintarkastuksen rooli	78
6.5	Tase	79
6.6	Taseen keskeisten erien sisältö ja arvostus	79
6.7	Tuloslaskelma	82
6.8	Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö	83
6.9	Taseen ulkopuoliset erät	84
6.10	Tilinpäätöksen liitetiedot	84
6.11	Yhteenveto	85
7	SAKSAN LIITTOTASAVALLAN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ	87
7.1	Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit	87
7.2	Tilintarkastuksen rooli	88
7.3	Taseen rakenne ja keskeiset erät	88
7.4	Tase-erien arvostus	91
7.5	Tuloslaskelman rakenne ja keskeiset erät	94
7.6	Yhteenveto	97

8	SVEITSIN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ	99
	8.1 Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit	99
	8.2 Tilintarkastus	99
	8.3 Taseen rakenne ja keskeiset erät	100
	8.4 Tuloslaskelman rakenne ja keskeiset erät	101
	8.5 Yhteenveto	102
9	YHTEENVETO KANSAINVÄLISESTÄ TILINPÄÄTÖSNORMISTOSTA	103
10	RAHOITUSSEKTORIN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNNÖN UUDISTAMISEN TARVE	106
11	TILINPÄÄTÖKSEN UUDISTAMISESSA NOUDATETTAVAT PERIAATTEET	108
12	EHDOTUS UUESTA TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVASTA	110
	12.1 Viranomaisille toimitettava tase	111
	12.1.1 Yleistä	111
	12.1.2 Taseen keskeisten erien sisältö ja arvostus	111
	12.2 Viranomaisille toimitettava tuloslaskelma	116
	12.2.1 Yleistä	116
	12.2.2 Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö	116
	12.3 Rahoituslaskelma	118
	12.4 Taseen ulkopuoliset erät	119
	12.5 Julkistettava tase ja tuloslaskelma	123
	12.6 Tilinpäätöksen liitetiedot	123
13	LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOSTARVE	127
14	KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN SUUNTAVIIVAT	128
	14.1 Liikepankin konsernin määrittely	128
	14.2 Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus ja tavoitteet	129
	14.3 Konsernitilinpäätöksen laajuus	129
	14.4 Konsernin sisäisten liiketapahtumien vähentäminen	130
	14.5 Konserniyhtiöiden keskinäisen osakeomistuksen vähentäminen	131
	14.6 Konsernitase ja -tuloslaskelma	133
	14.7 Konsernitilinpäätöstä koskevat kansainväliset suositukset	134
	14.8 Konsernitilinpäätöksen suuntaviivat	138
15	UUDISTUKSEN VAIKUTUKSET MUUHUN RAHOITUSSEKTORIIN	140
16	TIIVISTELMÄ	141
	LÄHDELUETTELO	148
	LIITTEET	151

LIITTEET

LIITE 1.	PANKKITARKASTUSVIRASTON LIIKE-, SÄÄSTÖ- JA OSUUSPANKKIEN TASEEN JA TULOSLASKELMAN LAADINTAA KOSKEVAT KAAVAT (ohje 6.8.1986)	151
LIITE 2.	EY:N PANKKIEN JA MUIDEN RAHOITUSLAITOSTEN TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAA KOSKEVAN DIREKTIIVIN MUKAINEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA (direktiivi 8.12.1986)	157
LIITE 3.	RUOTSIN PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEEN MUKAINEN PANKKIEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA (ohje 5.12.1984)	160
LIITE 4.	NORJALAISTEN PANKKIEN TASE JA TULOSLASKELMA, ESIMERKKI	165
LIITE 5.	TANSKAN PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEIDEN MUKAINEN PANKKIEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA (ohje 1.10.1986)	169
LIITE 6.	YHDYSVALTALAISTEN PANKKIEN TASE JA TULOSLASKELMA, ESIMERKKI	175
LIITE 7.	SAKSAN PANKKILAIN JA PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEIDEN MUKAINEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA	178
LIITE 8.	SVEITSIN PANKKILAINSÄÄDÄNNÖN MUKAINEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA	185
LIITE 9.	TILINPÄÄTÖSTYÖRYHMÄN EHDOTUKSEN MUKAISEN VIRANOMAISILLE TOIMITETTAVAN TASEEN JA TULOSLASKELMAN KAAVAT	189
LIITE 10.	TILINPÄÄTÖSTYÖRYHMÄN EHDOTUKSEN MUKAISEN JULKISTETTAVAN TASEEN JA TULOSLASKELMAN KAAVAT	196
LIITE 11.	PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEIDEN MUKAINEN KONSERNITASEEN JA TULOSLASKELMAN KAAVA (ohje 19.5.1982)	200
LIITE 12.	SUOMEN PANKIN BS-SARJAN MUKAINEN TASE JA TULOSLASKELMA	203
LIITE 13.	INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS COMMITTEEN JULKAISEMAT STANDARDIT JA STANDARDILUONNOKSET	210
LIITE 14.	ISON-BRITANNIAN KIRJANPITOSTANDARDIT JA STANDARDILUONNOKSET	212
LIITE 15.	KUVAUS KORKO- JA VALUUTTAKURSSISIDONNAISTEN ERIEN KÄSITTELYSTÄ ERÄÄN PANKIN TILINPÄÄTÖKSESSÄ	214

1 JOHDANTO

Rahoitusmarkkinat ovat voimakkaasti kehittyneet erityisesti 1980-luvulla. Rahoitussektorin merkitys sijoituskohteena on korostunut, suora luotonanto on tehnyt tilaa arvopaperistumiselle ja taseen ulkopuoliset toimintamuodot ovat kasvaneet samalla, kun pankit ovat jatkaneet kansainvälistymispyrkimyksiään.

Samanaikaisesti kansainvälisellä tasolla on alettu kiinnittää huomiota rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamis- ja yhdenmukaistamistarpeisiin. EY on julkistanut sisämarkkinoita koskevan tilinpäätöskäytäntöä ohjeistavan direktiivin ja Kansainvälinen järjestelypankki (BIS) on saanut aikaan vakavaraisuuden laskentaa koskevan suosituksen, joka luo pohjaa myös tilinpäätösinformaatiota varten. Myös Yhdysvaltain ja Englannin tilintarkastusjärjestöt ovat kiinnittäneet huomiota pankkien tilinpäätöskäytännön omaleimaisuuteen sekä tarpeeseen uudistaa arvostusperusteita ja esimerkiksi taseen ulkopuolisen toiminnan kirjanpito-ohjeistoa.

Kehitys on myös Suomessa johtanut siihen, että rahoitussektorin tilinpäätöstä säätelevä normisto ei vastaa tämän hetken pankkitoiminnalle asetettavia vaatimuksia.

Pankkien ja muun rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamiseksi ja viranomaisraportoinnin yhdenmukaistamiseksi pankkitarkastusvirasto ja Suomen Pankki perustivat 16.1.1987 ns. tilinpäätöstyöryhmän. Työryhmään kuuluivat pankkitarkastusvirastosta Kaija Kilappa ja Erkki Sarsa (31.5.1987 saakka) sekä Suomen Pankista Liisa Halme (pj.), Veikko Saariinen ja Paula Launiainen (siht.). Työryhmä on työnsä aikana kuullut pankkien edustajia samoin kuin eräitä tilintarkastustoimen edustajia.

Työryhmän tavoitteeksi täsmennettiin suomalaisten pankkien tulos- ja tase seurantaan sekä taseen ulkopuolisten erien seurantaan liittyvien ongelmien selvittäminen sekä suositusten laatiminen mahdollisten epäkohtien poistamiseksi. Ensisijainen lähtökohta oli saada aikaan sellaiset pankkien tuloslaskelmaa ja tasetta koskevat ohjeet, jotka paremmin vastaisivat sekä kotimaisen että kansainvälisen kehityksen edellyttämiä vaatimuksia ja antaisivat sekä yleisölle että viranomaisille nykyistä

yhdenmukaisempaa informaatiota. Työryhmän tavoitteena oli lisäksi esittää tarvittaessa suosituksia lainsäädännön muuttamiseksi.

Työryhmä on keskittynyt pankkien tilinpäätöskäytäntöön. Muun rahoitussektorin tilinpäätösnormiston muuttamistarvetta on kommentoitu lyhyesti.

Tämä julkaisu perustuu pääosin työryhmän tekemään selvitykseen. Julkaisussa on ensin käyty läpi rahoitussektorin Suomessa noudattama tilinpäätösnormisto. Kansainvälisten järjestöjen tilinpäätösohjeistoa on kuvattu IAS:n, OECD:n ja EY:n suositusten ja ohjeiden perusteella. Pohjoismaisen tilinpäätöskäytännön kuvaamisessa on pääpaino ollut Ruotsin tilinpäätöskäytännöllä. Lisäksi on esitetty yhteenvedot Englannin, Yhdysvaltain, Saksan liittotasavallan ja Sveitsin tilinpäätöskäytännöistä.

Tämän jälkeen tarkastellaan rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamistarpeita ja uudistamisperiaatteita Suomessa. Lopuksi esitetään myös työryhmän ehdotukset pankkeja koskevasta uudesta tase- ja tuloslaskelmakaavasta ja lainsäädännön muutostarpeista sekä suuntaviivoista konsernitilinpäätöksen ja muun rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamiseksi Suomessa.

2 RAHOITUSSEKTORIN TILINPÄÄTÖSNORMISTON NYKYTILANNE

2.1 Yleistä

Rahoitussektorin toimintaa säätelevät Suomessa lähinnä pankkilait, kirjanpitolaki, yhteisölait, elinkeinoverolaki sekä pankkitarkastuslaki. Rahoitussektorin kirjanpitokäytäntöä taas säätelevät kirjanpitolaki, yhteisölait, elinkeinoverolaki ja pankkitarkastuslaki sekä käytännön muovaamat kirjanpidon yleiset periaatteet.

Kirjanpitolaki säätelee paitsi yritysten myös pankkien ja muun rahoitussektorin kirjanpidon perusperiaatteet. Kirjanpitolain mukaan (39 §) kirjanpitovelvollisuudesta ja tilinpäätöksestä on kuitenkin voimassa se, mitä niistä on erikseen muualla laissa säädetty tai mitä ao. viranomaisella on muun lain perusteella määrännyt. Täten erityislakeina esimerkiksi osakeyhtiölaki ja pankkitarkastuslaki syrjäyttävät omilla osaluillaan yleislain eli kirjanpitolain.

Yhteisölait kuten osakeyhtiö- ja osuuskuntalait sisältävät säädöksiä mm. eri yhteisömuotojen perustamisesta, omasta pääomasta, voitonjaosta, selvitystilaan asettamisesta sekä yhtiön purkamisesta. Osakeyhtiö- ja osuuskuntalaille on lisäksi tunnusomaista, että niihin sisältyvät säädökset velvoittavat vastaavat rahoitussektorin yritykset antamaan enemmän ja vertailukelpoisempaa tilinpäätöstietoa kuin pelkät kirjanpitolain määräykset.

Liikepankkilaissa sekä muita pankkiryhmiä koskevissa vastaavissa laeissa taas säädetään mm. pankin perustamisesta, hallinnosta ja pankin liiketoiminnasta. Myös pankkien maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta koskevat säännökset sisältyvät pankkilakeihin. Kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevia määräyksiä pankkilait eivät varsinaisesti sisällä.

Pankkitarkastuslain nojalla pankkitarkastusvirasto antaa pankkien kirjanpitoa koskevat yksityiskohtaiset ohjeet. Ohjeet perustuvat kirjanpitolakiin ja ne on annettu siten, että kulloinkin pankkeihin sovellettavissa oleva kirjanpitolain pykälä on kirjoitettu joko kokonaan uuteen muotoon tai säädöksen noudattamisesta on muutoin annettu täydentävät ohjeet. Myös kirjanpitoasetus tase- ja tuloslaskelmakaavoineen on pankkien osalta kirjoitettu uuteen muotoon.

Elinkeinoverolaki (EVL) puolestaan säätelee niin pankkien kuin muidenkin yritysten verotettavan tuloksen laskemista. Kirjanpitoa ja välitöntä verotusta sitoo toisiinsa lain 54 §, jonka mukaan verovelvollinen saa jakaa saamansa tuloerän usealle vuodelle sekä vähentää vaihto- ja sijoitusomaisuuden hankintamenon ja varaukset kuluina vain, mikäli niitä vastaavat kirjaukset on tehty kirjanpidossa. Poistoina verovelvollinen ei myöskään saa vähentää suurempaa määrää kuin hän on verovuonna ja aikaisemmin kirjanpidossaan vähentänyt. Verolainsäädäntö vaikuttaa näin paitsi kirjanpitokäytäntöön myös näytettyyn tulokseen, joka on verojen määräytymisen perusteena.

2.2 Kirjanpitolaki ja -asetus

Uusi kirjanpitolaki ja siihen liittyvä kirjanpitoasetus samoin kuin asetus kirjanpitolautakunnasta astuivat voimaan 1.1.1974. Säännökset kumosivat vuonna 1945 annetun lain ja asetuksen. Kirjanpitolainsäädännön uudistamisen tekivät 1970-luvun alussa tarpeelliseksi elinkeinoelämän kehitys ja vuoden 1945 kirjanpitolainsäädännön jälkeen kehittynyt kirjanpitoteoria.

Uudistamisen tavoitteena oli ennen kaikkea kirjanpitovelvollisten taloudellisesta tilanteesta saatavan informaation parantaminen. Talouselämän rakenteelliset ja laadulliset muutokset tekivät lisäksi talousyksiköiden tulosta ja tuloksenjakoa koskevan informaation tärkeämmäksi kuin varallisuutta koskeva informatio.

Kirjanpitolaissa säädetään liiketapahtumien kirjaamisesta, tilinpäätöksen laadinnasta, tilikirjojen ja kirjanpitoaineiston säilyttämisestä sekä tilinpäätöksen julkistamiseen liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi laki sisältää yleisiä säännöksiä mm. kirjanpitovelvollisuudesta sekä hyvän kirjanpitotavan noudattamisesta.

Kirjanpitoasetuksessa säädetään mm. tuloslaskelma- ja tasekaava, jonka mukaisesti tuloslaskelma ja tase on laadittava. Tilinpäätöksen informatioarvoa on pyritty parantamaan lisäämällä asetukseen mm. säädökset tilinpäätöksen liitetiedoista.

2.2.1 Kirjanpitolain teoreettiset perusteet

Suomessa voimassa oleva kirjanpitolainsäädäntö perustuu professori Saarion kehittämään kirjanpidon meno-tuloteoriaan. Teorian keskeisinä lähtökohtina ovat ns. realisointiperiaate (realization principle) ja meno tulon kohdalle -periaate (matching). Nämä periaatteet edustavat laskentatoimen teoriarakennelmissa ns. induktiivis-historiallista suuntausta, jossa perusaksioimana on hankintahintaisuus (historical cost accounting).

Meno-tuloteorian mukaan kirjanpidon päätehtävänä on menojen, tulojen ja rahojen erilläänpito muiden talousyksiköiden vastaavista eristä. Tuloslaskennan tehtävänä puolestaan on jakokelpoisen tuloksen laskenta, josta taas tuloksen arvostelu on tarkasti erotettava. Seurauksena on, että omaisuuserät säilytetään tilinpäätöksessä hankintahinnassaan. Näin päädytään hankintahintaiseen arvostukseen ja nimellispääoman säilyttämiseen tilinpäätöksessä.

Lähtökohtana teoriassa on yrityksen koko elinikänä syntyneiden tulojen ja menojen erotus eli yrityksen totaalitulo, jonka osia tilikauden tulokset ovat. Meno-tuloteoriaan perustuvan tilinpäätöksen keskeinen ongelma onkin tulojen ja menojen kokonaisuudesta yhdelle tilikaudelle kuuluvan osan erottaminen.

Tulojen kirjaamisessa tilinpäätökseen ei yleensä esiinny vaikeuksia. Tilivuoden aikana ansaitut ja kirjatut tulot siirretään tuloslaskelmaan tilikaudelle jakotettuina tuottoina. Tilikaudelle kuuluvien menojen erottaminen sen sijaan aiheuttaa usein ongelmia.

Se osa menoista, joista ei enää saada tuloa, kirjataan kuluksi ja se osa, josta vielä odotetaan tuloa kirjataan aktiivaksi taseeseen. Laissa tämä ilmaistaan seuraavasti: "Tuotoista vähennetään kuluina ne menot, joista ei todennäköisesti enää kerry niitä vastaava tuloa. Muut menot saadaan aktivoita sen mukaan mitä niistä säädetään". Käytännössä edellinen tarkoittaa sitä, että menoja on kirjattava kuluksi sitä suhteellista osuutta vastaavasti, minkä jo kertyneet tulot muodostavat niiden ja jäljellä olevien tulonodostusten summasta. Se osa menoista, joista vielä odotetaan kertyvän tuloa aktivoidaan taseeseen. Meno tulon kohdalle

-periaatteesta seuraa johdonmukaisesti mm. tulojen mukaisen poiston vaatimus.

Tulojen kahtiajako kuluiksi ja voitoksi on meno-tuloteoriassa tuloslaskennan tarkoitus. Kulut ja voitto ovat kumpikin yrityksen tuloina saamien rahojen käyttöä. Kulu on tulon maksettu osa eli tuloon sisältyvä korvaus menoista. Voitto on kulun lisäksi maksutta saatu tulon osa.

Voimassa oleva kirjanpitolainsäädäntö on olennaisilta osiltaan meno-tuloteorian mukainen. Poikkeuksena meno-tuloteorian mukaisista lähtökohdista on kuitenkin mm. varastovarauksen ja muiden varausten tekemisen mahdollistaminen (16.2 § ja 17 §). Kun varaukset tehdään vastaisia menoja varten, menot kirjataan kuluiksi ennen kuin vastaavia tuloja on saatu. Toinen poikkeus ovat käyttöomaisuuden arvonorotukset (18 §), joita meno-tuloteoria ei pysty selittämään sen vuoksi, ettei arvonorotus ole rahan käyttöä eikä myöskään rahan lähde.

2.2.2 Eri yhteisöjen ohjeet ja lausunnot sekä kirjanpidon yleiset periaatteet

Kirjanpitolain lisäksi kirjanpitokäytäntöä säätelevät mm. eri yhteisöjen ohjeet ja lausunnot sekä kirjanpidon yleiset periaatteet.

Yhteisöjen ohjeet ja lausunnot

Kirjanpitolain 7. luku sisältää säännökset kirjanpitolautakunnasta, joka voi antaa viranomaisen, elinkeinonharjoittajien järjestön tai kirjanpitovalvollisen hakemuksesta ohjeita ja lausuntoja lain soveltamisesta. Kirjanpitolautakunta voi myös myöntää määrätyissä tapauksissa poikkeuksia lain säännöksistä.

Käytännössä kirjanpitolautakunta on omalta osaltaan ohjannut hyvän kirjanpitoalan kehitystä. Lautakunta on antanut lukuisia lausuntoja yksittäistapauksista sekä myöntänyt runsaasti poikkeuslupia kirjanpitolain säännöksistä.

Kirjanpitolautakunnan lisäksi KHT-yhdistys on antanut suosituksia hyvästä kirjanpito- ja tilintarkastustavasta. Yhdistys on antanut suosituksia

mm. osakeyhtiön tilintarkastuksesta, tilintarkastuskertomuksesta sekä toimintakertomuksesta samoin kuin konsernitilinpäätöksen tilintarkastuksesta ja konsernitilintarkastuskertomuksesta.

Helsingin Arvopaperipörssi on antanut suosituksia pörssiyhtiöiden tilinpäätösinformaatiosta. Suositukset koskevat tilinpäätöksen laadintaa, osakekohtaisten tunnuslukujen laskentaa, pörssiyhtiöiden taloudellista kehitystä kuvaavien lukujen laskemista samoin kuin osavuosisikatsauksiin sekä osakeantioikaisuihin liittyviä tiedonantovelvollisuuksia.

Pörssin ohjesäännön (38 §) mukaan pörssiyhtiön tilinpäätökseen tulee osakeyhtiölaissa säädettyjen tietojen lisäksi sisältyä mm.

- selvitys tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteista, jotka koskevat ainakin vaihto- ja käyttöomaisuuden hankintamenojen sekä eläkemenojen jaksottamista ja valuuttakurssierojen käsittelyä
- tiedot tilikauden tuloksesta ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja
- selvitys tuloksen muodostumiseen vaikuttaneista poikkeuksellisista tekijöistä ja niiden käsittelystä tilinpäätöksessä
- tiedot merkittävistä investoinneista ja tilauskannasta
- katsaus yhtiön toiminnan tulevaisuuden näkymiin
- selvitys toimintavuoden aikana päätetyistä osakeanneista
- kuvaus yhtiön osakekannan omistuksesta ja jakautumisesta
- selvitys mahdollisista optiotodistuksista ja liikkeessä olevista vaihtovelkakirjoista sekä niiden mahdollisesta vaikutuksesta osakepääomaan
- selvitys liikkeessä olevien, osinkoon oikeuttavien osakkeiden määrästä

- osakeantioikaistut tiedot osakkeiden pörssikurssien kehityksestä
- osakekohtaiset osakeantioikaistut tiedot tuloksesta, osingosta ja omasta pääomasta viideltä viimeiseltä toimintavuodelta.

Kirjanpidon yleiset periaatteet

Hyvä kirjanpito tapa perustuu lainsäädännön sekä annettujen ohjeiden ja lausuntojen lisäksi kirjanpidon yleisille periaatteille. Seuraavassa esitettävä kirjanpidon yleisten periaatteiden luettelo perustuu lähinnä anglosaksisella alueella vallitsevaan käsitykseen kirjanpidon keskeisistä konventioista. Samat periaatteet ovat ohjaamassa myös suomalaista kirjanpito käytäntöä. Tärkeimmät hyvän kirjanpito tavan mukaista kirjanpitoa ja tilinpäätöstä ohjaavista periaatteista ovat seuraavat:

Perusolettamukset

- Laskennan kohde on taloudellinen kokonaisuus (entity).
- Jatkuvuuden periaate, jonka mukaisesti yritys jatkaa toimintaansa myös tulevaisuudessa ilman, että sillä olisi aikomusta tai tarvetta äkillisesti lopettaa tai olennaisesti supistaa toimintaansa (going concern).
- Rahanarvo on vakaa (historical cost).

Keskeiset laskentaperiaatteet

- Realisointiperiaate, jonka mukaan tulo ja meno realisoituu, kun vastaava suorite on luovutettu tai vastaanotettu (realization).
- Suoriteperuste (meno tulon kohdalle periaate), jonka mukaisesti menot jaksotetaan tilikausittain jaksotettujen tulojen mukaan (matching).

Täydentävät kirjanpidon periaatteet

- Varovaisuuden periaate, joka koskee ennen muuta varovaisuutta tuloksen laskemisessa. Kaikki tulokseen vaikuttavat menot pyritään ottamaan huomioon mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja vastaavasti tulot vasta, kun ne ovat varmoja (prudence).
- Menettelytapojen yhdenmukaisuuden periaate, jonka mukaan kerran valittua laskentaperiaatetta sovelletaan muuttumattomana kaudesta toiseen (consistency).
- Olennaisuuden periaate, jonka mukaisesti annettavan informaation kokonaisarvon kannalta epäoleellisia eriä ei tarvitse käsitellä ehdottoman tarkalla tavalla (materiality).
- Todennettavuuden periaate, jonka mukaisesti annetun informaation oikeellisuus ja perusteet ovat tarvittaessa riippumattoman ammattihenkilön todennettavissa (objectivity).
- Asian sisältö menee muodon edelle eli liiketapahtumat tulee kirjata ja esittää todellisen sisältönsä ja tosiasioiden mukaisina eikä pelkästään lain tai muiden säädösten tai sopimusten mukaisesti (substance over form).

2.3 Osakeyhtiölaki

Uusi osakeyhtiölaki, joka liikepankkilain 3 §:n mukaan koskee myös liikepankkeja, astui voimaan vuoden 1980 alusta. Tilinpäätöksen näkökulmasta uusi laki lisäsi olennaisesti tilinpäätösinformaatiota ja paransi sen vertailukelpoisuutta sekä eri kirjanpitovelvollisten että eri tilikausien välillä.

Osakeyhtiölaki sisältää säädöksiä mm. osakeyhtiön perustamisesta, osakeista, osakekirjoista ja osakeluetteloista, osakepääoman korottamisesta ja alentamisesta, vaihtovelkakirja- ja optiolainoista, yhtiön johdosta ja yhtiökokouksesta, tilintarkastuksesta, tilinpäätöksestä ja konserni-tilinpäätöksestä sekä voitonjaosta ja yhtiön varojen muusta käytöstä.

Osakeyhtiölain 11. luvussa säädetään osakeyhtiöiden tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä. Lain mukaan osakeyhtiön on laadittava tilinpäätös, joka sisältää tuloslaskelman, taseen ja toimintakertomuksen.

Osakeyhtiölain mukaan yhtiön pitkävaikutteisia menoja tilinpäätökseen merkittäessä on kirjanpitolain lisäksi noudatettava mm. seuraavia periaatteita: ensinnäkin liikearvon hankintameno on poistettava viimeistään kymmenen vuoden kuluessa. Toiseksi aktivoituista tutkimus- ja tuotekehitysmenoista sekä muista menoista on poistettava vähintään viidesosa vuosittain, jollei pienempään poistoon ole erityistä syytä. Kolmanneksi pitkäaikaisen lainan ottamisen yhteydessä aiheutunut pääoman alennus ja välittömät menot lainan liikkeeseen laskemisesta saadaan poistaa viimeistään lainan erääntymisajankohtana.

Käyttöomaisuuden arvонkorotusta vastaava määrä on merkittävä arvonkorotusrahastoon.

Tuloslaskelmaan on omana eränään merkittävä konserniyhtiöltä saadut osingot. Taseeseen on puolestaan omana eränään merkittävä tytäryhtiö-osakkeet. Myös konserniyhtiöiden keskinäiset velat ja saamiset on ilmoitettava joko taseessa tai sen liitteissä. Osakeyhtiölain mukaan tuloslaskelmassa tai taseessa tai niiden liitteenä on annettava mm. seuraavat tiedot:

- yhtiön omistamat toisten yhtiöiden osakkeet
- osakepääoma osakelajeittain eriteltynä
- käyttöomaisuuteen kuuluvan kiinteän omaisuuden ja osakkeiden verotusarvot
- vaihtovelkakirja- tai optiolainat eriteltynä
- selostus sellaisista tilikauden tulokseen sisältyvistä tuotto- ja kulueristä sekä poisto- ja arvostusperusteista, jotka vaikuttavat tuloksen vertailukelpoisuuteen edellisen tilinpäätöksen kanssa.

2.4 Elinkeinoverolaki

Laki elinkeinotulon verottamisesta astui voimaan 1.1.1969. Laissa säädetään liike- ja ammattitoiminnan verotuksesta. Laissa määritellään mm. veronalaiseksi katsottava tulo sekä toisaalta verotuksessa vähennyskelpoiset menot. Laki sisältää lisäksi tulon ja menon jaksottamista koskevat säännökset.

Kirjanpidon ja verotettavan tuloksen sitoo toisiinsa EVL:n 54 §, jonka mukaan verovelvollisella on oikeus jakaa saamansa tuloerä usealle vuodelle sekä vähentää vaihto- ja sijoitusomaisuuden hankintameno ja varaukset kuluina vain mikäli vastaavat kirjaukset on tehty kirjanpidossa.

Myös poistojen verovähennysoikeus on sidottu kirjanpidossa tehtyihin kulukirjauksiin. Käytännössä siis kirjanpidossa tehtävien poistojen ja varausten määrät ja ylärajat määräytyvät EVL:n säännösten perusteella.

2.5 Liikepankkilaki ja muut vastaavat pankkilait

Kullakin Suomessa toimivalla talletuspankkiryhmällä on oma pankkilakinsa. Nykyiset liike-, säästö- ja osuuspankkilait astuivat voimaan 1.1.1970. Uusi laki Postipankki Oy:sta astui voimaan vuoden 1988 alussa. Uuden lain mukaan Postipankki Oy on pankkitoimintaa harjoittava osakeyhtiö, johon sovelletaan liikepankkilain säännöksiä.

Voimassa olevia liike-, säästö- ja osuuspankkilakeja tarkistettiin vuonna 1978 lähinnä pankkien liiketoimintaa ja vakavaraisuutta sekä ulkomaantoimintoja koskevien säännösten osalta. Vuosina 1979 ja 1982 pankkilakeihin tehtiin yhteisöainsäädännön muuttumisen vuoksi useita muutoksia, joilla pankkiyhteisöjä koskevat säännökset saatiin paremmin vastaamaan yleistä yhteisöainsäädäntöä.

Voimassa olevassa liikepankkilaisissa säädetään mm. liikepankin perustamisesta ja osakepääoman muuttamisesta, hallinnosta ja tilintarkastuksesta, liiketoiminnasta, maksuvalmiudesta ja vakavaraisuudesta, vakuusrahas-toista sekä toiminnan keskeyttämisestä, selvitystilaan asettamisesta, pankin purkamisesta ja sulauttamisesta.

Säästö- ja osuuspankeilla sekä Postipankki Oy:llä säännökset ovat rakenteeltaan pääpiirteissään vastaavanlaiset.

Voimassa olevat pankkilait eivät sisällä määräyksiä pankkien tilinpäätöksestä.

Pankkitoiminnan rakenteelliset ja laadulliset muutokset tekivät tarpeelliseksi myös nykyisten pankkilakien uudistamisen. Vuonna 1984 asetettu pankkitoimintakomitea sai pankkilainsäädännön uudistamisen valmistelun valmiiksi vuonna 1986. Tämän jälkeen asetettu pankkilakityöryhmä viimeisteli esityksen vuoden 1987 kesällä. Lakiuudistuksessa kaikki talletuspankit on tarkoitus asettaa saman arvoiseen asemaan. Toiminnan laajuus ja siinä otettavat riskit määräävät oman pääoman tarpeen, joka uudistuksessa saatetaan vastaamaan kansainvälistä käytäntöä. Uusi pankkilaki on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1990 alusta. Uudessakaan laissa ei ehdotuksen mukaan olisi tilinpäätöstä koskevia säädöksiä.

2.6 Pankkitarkastuslaki

Voimassa oleva pankkitarkastuslaki on vuodelta 1970. Laissa säädetään pankkitarkastusviraston tehtävät ja oikeudet.

Lain mukaan pankkitarkastusviraston tehtävänä on valvoa, että sen valvonnassa olevat yhteisöt ja ulkomaisten luottolaitosten edustustot toimivat lain ja yhtiöjärjestyksensä tai sääntöjensä mukaisesti, ja suorittaa näiden yhteisöjen ja edustustojen tarkastus niin usein ja siinä laajuudessa kuin valvontatehtävien hoito vaatii (6 §).

Lain mukaan (7 §) pankkitarkastusviraston on erityisesti

- 1) annettava valvonnassaan oleville yhteisöille ja edustustoille tarkastuksen suorittamiseksi tarpeelliset yleiset ohjeet
- 2) ohjattava ja valvottava säästöpankki- ja osuuspankkitarkastuksen toimintaa
- 3) seurattava pankkitoiminnassa vallitsevia olosuhteita sekä tehtävä esityksiä sen kehityksen kulloinkin vaatimiksi toimenpiteiksi ja

erityisesti yleiseltä kannalta hyväksyttävän taloudellisen kilpailun edistämiseksi pankkialalla

- 4) annettava valvonnassaan oleville yhteisöille niiden pyytämiä neuvoja ja ohjeita tarkastusviraston toimialaan kuuluvissa asioissa
- 5) annettava valtiovarainministeriölle sen pyytämät lausunnot ja suoritettava muut tarkastusviraston toimialaan kuuluvat tehtävät, jotka valtiovarainministeriö sille antaa.

Pankkitarkastusviraston valvonnassa olevan yhteisön on kirjanpidossaan noudatettava pankkitarkastusviraston ohjeita (11 §). Tähän säännökseen perustuen virasto on antanut yksityiskohtaiset pankkien kirjanpitoa koskevat ohjeet. Ohjeet perustuvat kirjanpitolakiin ja ne on annettu siten, että pankkeja koskevat kirjanpitolain pykälät on kirjoitettu kokonaan uuteen muotoon tai yksittäisen pykälän noudattamisesta on muutoin annettu täydentävät ohjeet. Myös kirjanpitoasetuksen tase- ja tuloslaskelmakaavat on muutettu pankkien toiminnan luonnetta vastaaviksi.

2.6.1 Pankkitarkastusviraston ohjeet pankkien taseesta ja tuloslaskelmasta

Pankkitarkastusviraston ohjeiden mukainen tase on melko yksityiskohtainen ja tyypiltään lähinnä omaisuuslajipohjainen. Saamiset ja velat on omaisuuslajien lisäksi luokiteltu kotimaisiin ja ulkomaisiin eriin ja osa eristä edelleen kotimaan rahan ja ulkomaan rahan määräisiin eriin.

Tuloslaskelmasta puolestaan on merkille pantavaa, että se samoin kuin tasekin on melko yksityiskohtainen ja tyypiltään vähennyslaskumuotoinen. Tuotot ja kulut jaetaan kotimaisiin ja ulkomaisiin eriin korkotuottojen ja kulujen osalta. Lisäksi on huomattava, että arvopaperikaupan ja valuutanvaihdon tuotot sisältyvät omina erinään muihin tuottoihin. Pankkitarkastusviraston ohjeiden mukainen tase ja tuloslaskelma on esitetty liitteessä 1.

2.6.1.1 Tase-erien arvostus

Tilinpäätöstä laadittaessa pankit arvostavat tase-erät pankkitarkastusviraston ohjeiden mukaan seuraavasti (KPL 15 §):

- 1) Saamiset nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen ja varovaiseen arvoonsa.
- 2) Rahoitusomaisuuteen kuuluvat muut rahoitusvarat hankintamenon suuruisina, tai jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisinä.
- 3) Vaihto- ja sijoitusomaisuus hankintahintaan, ellei niiden arvo tilinpäätöspäivänä ole tätä alempi.
- 4) Velat nimellisarvoon tai, jos velka on indeksiin tai muuhun vertailuperusteeseen sidottu, muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen nimellisarvoa korkeampaan arvoon.
- 5) Ulkomaan rahan määräiset saamiset muutetaan Suomen rahaksi enintään tilinpäätöspäivän Suomen Pankin ostokurssiin ja velat velan syntymispäivän tai tilinpäätöspäivän Suomen pankin myyntikurssiin. Mikäli ulkomaan rahan määräiset saamiset tai velat on sopimuksilla tai muutoin sidottu tiettyyn kurssiin, ne saadaan muuttaa Suomen rahaksi sitä noudattaen.

Ulkomaan rahan määräiset saamiset, velat, vaihto- ja sijoitusomaisuus sekä vastuut voidaan muuttaa Suomen rahaksi myös käyttäen Suomen Pankin keskipurssia.

Edellä esitettyjen ohjeiden pohjalta on muodostunut tase-erien arvostamisesta syntyvien tulosvaikutusten kirjaamisessa seuraavanlainen käytäntö:

Rahoitusomaisuuden realisoituneet voitot ja tappiot kirjataan tulokseen. Realisoitumattomat arvonalennukset kirjataan taseeseen. Tulokseen kirjataan myös vaihto- ja sijoitusomaisuuden realisoituneet voitot ja tappiot; realisoitumattomat arvonalennukset kirjataan joko tulokseen tai taseeseen. Realisoitumattomia arvonnousuja ei sen sijaan kirjata.

Sekä rahoitusomaisuuteen että vaihto- ja sijoitusomaisuuteen valuuttakurssimuutoksista aiheutuneet kurssivoitot ja -tappiot kirjataan tulokseen. Realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot kirjataan joko tulokseen tai taseeseen.

2.6.1.2 Tulojen ja menojen jaksottaminen

Pankkitarkastusviraston ohjeen (KPL 16 §) mukaan tilikauden tulot kirjataan tilinpäätöksessä tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne menot, joista ei todennäköisesti enää kerry tuloa. Muut menot saadaan aktivoitua sen mukaan, mitä niistä on säädetty.

Tilikauden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoituaan. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai luovutushinta on tilikauden päättyessä hankintamenoa pienempi, on erotus kirjattava kuluksi; jos kyseessä on velkakirja, kulu käsitellään korkona. Kuitenkin maksukyvyttömyydestä johtuva tappio on kirjattava kuluksi. Lisäksi saadaan kirjata arvostusvaraukseksi enintään puolet tilikauden päättyessä jäljellä olevan vaihto-omaisuuden hankintamenosta tai sitä pienemmästä todennäköisestä hankintamenosta tai luovutushinnasta.

Tilikauden päättyessä jäljellä olevan sijoitusomaisuuden hankintamenosta on tilikauden poistoksi kirjattavaa kulua se osa, joka ylittää vastaavan sijoitusomaisuuden hankintaan tilikauden päättyessä todennäköisesti tarvittavan hankintamenon tai siitä samana ajankohtana todennäköisesti saatavan luovutushinnan. Velkakirjan osalta kulua käsitellään korkona. Kuitenkin maksukyvyttömyydestä johtuva tappio on kirjattava poistoksi. Sijoitusomaisuuteen kuuluva velkakirja voidaan kuitenkin pitää tilinpäätöksessä hankintamenon määräisenä, mikäli velkakirjan korot ja kuolelutukset on maksettu lainaehtojen mukaisesti ja voidaan olettaa, että siitä eräpäivänä saadaan nimellisarvo. Lisäksi saadaan kirjata arvostusvaraukseksi enintään 6 % tilikauden päättyessä jäljellä olevasta hankintamenosta tai sitä pienemmästä todennäköisestä hankintamenosta tai luovutushinnasta.

Sijoitusomaisuuteen kuuluvan rakennuksen hankintameno poistetaan samalla tavalla kuin vastaavanlaisen käyttöomaisuuteen kuuluvan rakennuksen hankintameno.

Käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan poistoina kuluksi.

Mikäli muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne poistetaan vaikutusaikanaan.

2.6.1.3 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tuloslaskelmassa tai taseessa tai niiden liitteissä on ilmoitettava

- 1) vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden osalta hankintamenojen lisäksi aktivoituneet muut menot
- 2) arvostuserät sekä niiden lisäykset ja vähennykset tilikauden aikana, eriteltyinä
- 3) oman pääoman erien lisäykset ja vähennykset tilikauden aikana, eriteltyinä
- 4) luottotappiovaraus sekä sen lisäykset ja vähennykset tilikauden aikana, eriteltyinä
- 5) eläkesitoumuksista johtuva vastuu sekä eläkesäätiölle sen vastuuvajauksen kattamiseen suorittamatta oleva määrä
- 6) pankin antamat sitoumukset
- 7) pankin liikkeeseen laskemat debenttuuri- ja muut joukkovelkakirjalainat eriteltyinä
- 8) osuuspankin jäsenten suorittamatta olevat osuusmaksut
- 9) vaihto-omaisuuden myyntituotot sekä vaihto-omaisuuden myynnistä aiheutuneet muuttuvat kulut ja myyntikate eriteltyinä

- 10) peruste, jonka mukaista kurssia on käytetty muutettaessa ulkomaan rahan määräiset velat Suomen rahaksi, ellei ole käytetty tilinpäätöspäivän Suomen Pankin myyntikurssia.

Liikepankit antavat edellä lueteltujen lisäksi seuraavat tiedot:

- erilajiset omat osakkeet (OYL 11. luvun 8 §:n 2 kohta)
- hallussa olevat omat osakkeet (OYL 11. luvun 8 §:n 2 kohta)
- saamiset samaan konserniin kuuluvalta yhtiöltä tai velat sille (LPL 18 §:n 1 momentti)
- vaihtovelkakirjalainat tai optiolainat (OYL 11. luvun 8 §:n 4 kohta)
- toisten yhtiöiden osakkeet ja kiinteä omaisuus sekä omaisuuden verotusarvot (LPL 18 §:n 2 momentti ja OYL 11 luvun 8 §:n 3 kohta)
- tuloksen vertailukelpoisuuteen vaikuttavat erät (koskee myös säästö- ja osuuspankkeja).

2.6.2 Muut pankkitarkastusviraston ohjeet

Muita pankkitarkastusviraston pankkien kirjanpitoa koskevia ohjeita ovat mm. rahoitustermiinien, vaihto- ja sijoitusomaisuuden velkakirjojen, nollakorkovelkakirjojen sekä optiolainojen käsittelyä koskevat ohjeet.

Rahoitustermiinillä tarkoitetaan termiinikauppaa, jolle voidaan taseessa osoittaa pääomaerä, joko valuuttasaaminen tai -velka. Näiden sopimusten korkovaikutus (sopimushetken avista- ja termiinikurssien ero) jaksotetaan sopimuksen voimassaoloaikaa vastaavasti. Sopimusten valuuttakurssi-vaikutus (sopimuksen tekohetken ja raportointipäivän avistakurssien ero) kirjataan valuutanvaihdon tulokseen. Mikäli termiinisopimuksella katettu valuuttasaaminen tai -velka arvostetaan tilinpäätöksessä tilinpäätöskurssiin, tehdään vastaava oikaisu agiotilillä vastaeränä siirtyvät erät.

Ohje koskee kaikkia termiinejä eikä ainoastaan niitä, joille on osoitettavissa vastine taseessa.

Vaihto- ja sijoitusomaisuuden käsittelyä koskevan ohjeen mukaan vaihto- ja sijoitusomaisuuteen kuuluvan velkakirjan hankintamenon ja luovutus-hinnan erotusta on käsiteltävä korkona.

Sijoitusomaisuuteen hankittu velkakirja merkitään kirjanpitoon hankintamenon määräisenä. Mikäli pankki haluaa pitää velkakirjan nimellisarvoisena koko laina-ajan, hankintamenon ja nimellisarvon erotus kirjataan tällöin koroksi laina-ajalle.

Ostetut nollakorkovelkakirjat pankit merkitsevät kirjanpitoon hankintamenon määräisinä. Pankin liikkeeseen laskemat nollakorkovelkakirjat sen sijaan merkitään kirjanpitoon emissiohinnan määräisinä. Hankintamenon ja nimellisarvon/luovutushinnan erotus sekä emissiohinnan ja nimellisarvon/luovutushinnan erotus kirjataan jaksotettuna korkoihin.

Optiolainojen kirjaamista koskevan ohjeen mukaan pankit kirjaavat optiolainat seuraavasti:

- Merkintätilanteessa optiolainan hankintameno jaetaan lainaosuudelle ja optiotodistukselle. Lainaosuuden arvoksi katsotaan vastaavan pituisen lainan markkinakorkoon perustuva markkina-arvo. Optiotodistuksen arvoksi tulee optiolainan hankintamenon ja em. tavalla lasketun lainaosuuden erotus.
- Ostotilanteessa menetellään samoin kuin merkintätilanteessa, ellei optiolainalla ole julkista noteerausta. Ostettaessa optiolainan lainaosuus tai optiotodistus on hankintameno ostohinta.
- Optiolla hankitun osakkeen hankintameno muodostuu edellä esitetyllä tavalla lasketusta optiotodistuksen arvosta tai erikseen hankitun optiotodistuksen hankintamenosta ja merkintähinnasta.
- Optiolainat arvostetaan normaalien eri omaisuusryhmien arvostusohjeiden mukaisesti.

2.7 Muu lainsäädäntö

Edellä mainittujen lakien ja muiden säännösten lisäksi pankkien toimintaa säätelee mm. valuuttalaki ja -asetus. Maan ulkoisen maksukyvyyn ja rahan talouden vakaan kehityksen turvaamiseksi sekä kansantaloutta uhkaavan vakavan häiriön torjumiseksi on valuuttatoimien luvanvaraisuudesta,

maksuvälineiden, arvopapereiden ja saamistodisteiden maasta viennistä ja maahan tuonnista sekä valuutan hankintatavasta ja kotiuttamisvelvollisuudesta voimassa mitä valuuttalaissa säädetään. Valuuttalainsäädännön osalta toimeenpaneva viranomaisena on Suomen Pankki.

Suomen Pankin ohjesäännössä säädetään lisäksi, että keskuspankin tehtävänä on pitää maan rahatalous vakaalla pohjalla sekä edistää ja helpottaa rahaliikennettä.

Näiden säännösten sekä keskuspankkiasemansa perusteella Suomen Pankilla on oikeus vaatia pankeilta sen tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisia tietoja.

Tulos- ja tase seurannan osalta valuuttapankit toimittavat Suomen Pankin riskienseurantaosastolle BS-sarjan raportin. BS-sarjan raportissa pankeilta edellytetään pankkitarkastusviraston antamista ohjeista osin poikkeavaa raportointia (liite 12).

BS-sarjan raporteissa on pankkien kotimaan- ja ulkomaantoiminta erotettu systemaattisesti sekä tuloslaskelmassa että taseessa. Taseessa on myös markka- ja valuuttamääräinen toiminta erotettu omiksi erikseen.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi BS-sarjan raportit poikkeavat pankkitarkastusviraston ohjeista mm. siinä, että vaihto- ja sijoitusomaisuutta ei ole erotettu omiksi tase-erikseen.

Vaihto-omaisuus arvostetaan kokonaisuudessaan markkina-arvoon; samoin arvostetaan sijoitusomaisuuteen kuuluvat osakkeet. Sen sijaan sellaiset sijoitusomaisuuteen kuuluvat joukkovelkakirjat ja vastaavat, joista saadaan arvopaperin eräpäivänä nimellisarvon mukainen suoritus; arvostetaan nimellisarvoon.

Tase-erien arvostuksesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat arvonnousut ja -alennukset samoin kuin valuuttakurssimuutoksista syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti.

Valuuttamääräinen käyttöomaisuus ilmoitetaan hankintahintaisena raportointikuukauden viimeisen pankkipäivän mukaisessa markkavasta-arvossaan.

3 KANSAINVÄLISTEN JÄRJESTÖJEN TILINPÄÄTÖSOHJEISTO

3.1 Yleistä

Pankkien kirjanpitokäytäntöä ohjaavat lähtökohdiltaan samat normit kuin yrityksiä yleensä. Eri maiden kirjanpitolainsäädännöt ovat syntyneet ennen muuta teollisten ja kaupallisten yritysten tarpeiden pohjalta. Tästä on ollut seurauksena, että pankkitoiminnan erityispiirteet ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Sama pätee myös eri kansainvälisten järjestöjen julkaisemiin tilinpäätöstä koskeviin ohjeisiin ja suosituksiin. Vasta viime vuosina on saatu ensimmäisiä erityisesti pankkeja koskevia kansainvälisiä kirjanpito-ohjeita.

Erityinen ongelma tämä on taseen ulkopuolisten instrumenttien osalta, joiden merkitys pankkien toiminnassa on viime aikoina nopeasti lisääntynyt. Ainakin osittain ohjeistuksen puuttumisen vuoksi on syntynyt varsin kirjavia kirjauskäytäntöjä ei ainoastaan eri maiden pankkien vaan myös samassa maassa toimivien pankkien kesken.

3.2 International Accounting Standards Committeeen ohjeet

International Accounting Standards Committee (IASC) on vuonna 1973 perustettu järjestö, jonka tehtävänä on kehittää ja yhdenmukaistaa hyvän kirjanpitotavan mukaista kirjanpitokäytäntöä maailmanlaajuisesti julkaisemalla kirjanpitokäytäntöä koskevia suosituksia. Järjestöön kuuluu tällä hetkellä jäseniä yli 60 maasta. Suomea järjestössä edustaa KHT-yhdistys.

Järjestö on tähän mennessä julkaissut 26 erilaista standardia. Liitteessä 13 on luettelo järjestön julkaisemista standardeista ja standardiluonnoksista. Ohjeiden perustana ovat pääosin kaupan ja teollisuuden yritysten tarpeet. Pankkitoiminnan osalta järjestö on julkaissut vuoden 1987 keväällä pankkien tilinpäätösinformaation julkistamista koskevan ohje-luonnoksen. Seuraavassa käydään läpi pankkien toiminnan kannalta olennaisimmat standardit.

3.2.1 Pankkien tilinpäätöksessä julkistettavat tiedot (Exposure Draft E 29)

IASC on jo vuonna 1976 (IAS 5) antanut ohjeet siitä, mitä tietoja yritysten on tilinpäätöksensä yhteydessä ilmoitettava. Ohje sisältää tuloslaskelman ja taseen pääerien lisäksi mm. eräitä yleisiä ohjeita hyvän kirjanpitoavan mukaisen tilinpäätöksen julkistamisen yhteydessä ilmoitettavista seikoista, kuten lyhyt kuvaus yrityksen toiminnan luonteesta, yhtiömuodosta ja edellisen tilikauden tuloksesta.

Pankkien olisi IASC:n mukaan julkistettava tilinpäätöksensä yhteydessä kaikki ne tiedot, jotka ovat välttämättömiä arvioitaessa pankin likviditeettiä, vakavaraisuutta ja pankin toimintaan liittyviä riskejä. Tällaisia tietoja ovat mm.

- saamiset ja velat ryhmiteltyinä toiminnan luonteen ja likviditeetin mukaan
- arvopapereiden markkina-arvot dealingpapereiden ja markkinakelpoisten investment-papereiden osalta
- saamisten ja velkojen maturiteettirakenne jäljellä olevan maturiteetin mukaan luokiteltuina
- saamiset ja velat jaoteltuina pankkisektorilta ja ei-pankkisektorilta oleviin eriin
- tiedot saamisten ja velkojen mahdollisesta olennaisesta maantieteellisestä, asiakaskohtaisesta ja valuutoittaisesta keskittymisestä.

Tuloslaskelmassa tuotot tulisi ilmoittaa tuottotyypeittäin. Tuotot ja kulut on lisäksi ilmoitettava bruttomääräisinä ja korkotuotot ja kulut on esitettävä erikseen.

Perimättä jääneistä luotoista pankkien tulisi ilmoittaa peruste, jonka mukaisesti ne on kirjattu kuluksi.

Pankkien edellytetään edelleen ilmoittavan luotoista tappioiksi kirjatut erät sekä vastaavasti jo kuluiksi kirjatuista eristä saadut suoritukset.

Myös tehtyjen varausten määrä on ilmoitettava. Lisäksi pankkien tulisi ilmoittaa ns. "non-performing" -lainojen määrä sekä perusteet, joiden mukaisesti lainat on siirretty kyseiseen erään.

Taseen ulkopuolisista eristä tulisi pankkien sen lisäksi, mitä IASC ohjeessaan numero 10 edellyttää, ilmoittaa sitovat luottolupaukset ja taseen ulkopuolisesta toiminnasta syntyneet sitoumukset. Eristä suositellaan ilmoitettavaksi sitoumusten määrä ja tyyppi.

Mikäli riskeistä syntyneiden tappioiden kattamiseen on käytetty riskirahastoja, on siitä myös ilmoitettava tilinpäätöksessä. Samoin on ilmoitettava, mikäli pankki on harjoittanut omaisuudenhoitopalveluja merkittävässä laajuudessa.

Vaikka IASC:n ohjeet pankkien tilinpäätöksessä julkistettavista tiedoista ovat suhteellisen yleisluontoisia, sisältävät ne kuitenkin näkökohtia, joita myös suomalaisten pankkien tilinpäätösinformaatioon tulisi liittää.

3.2.2 Sijoitusten käsittely kirjanpidossa (IAS 25)

Sijoitusten kirjanpidollisesta käsittelystä antamassaan ohjeessa IASC on painottanut erien arvostamiseen ja julkistamiseen liittyviä näkökohtia. Ohje jakaa sijoitukset lyhytaikaisiin ja pitkäaikaisiin.

Lyhytaikaiset sijoitukset (current assets) eli rahoitus- ja vaihto-omaisuus arvostetaan ohjeen mukaan tilinpäätöksessä joko markkina-arvoon tai ns. alimpaan arvoon. Pitkävaikutteisiin sijoituksiin (long-term assets) kuuluvat erät taas arvostetaan joko hankintahintaan, arvonkorotettuun arvoon tai markkinakelpoisten osakkeiden osalta joko markkina-arvoon tai hankintahintaan sen mukaan kumpi arvo on alempi.

Lyhytvaikutteisten sijoitusten arvostuksesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan tulokseen, mikäli erien arvostusstrategiaksi on valittu markkinahintaisuus. Mikäli erät on arvostettu alimman arvon periaatteen mukaan, kirjataan näin syntyneet sekä realisoituneet voitot ja tappiot että realisoitumattomat tappiot tulokseen. Pitkävaikutteisten sijoitusten arvonkorotukset kirjataan tasevai-
kutteisesti.

IASC:n sijoituksia käsittelevässä ohjeessa suositellaan lisäksi mm. seuraavien sijoituksia koskevien tietojen ilmoittamista tilinpäätöksen yhteydessä:

- periaatteet, joiden mukaisesti sijoitukset on arvostettu samoin kuin arvonneuotosten käsittely
- suurehkot korkotuottoihin, rojalteihin, osinkoihin ja vuokriin sisältyvät sijoituksista kertyneet tuotot
- markkinakelpoisten arvopapereiden markkina-arvo, mikäli eriä ei tilinpäätöksessä ole arvostettu markkina-arvoon
- kiinteistöjen käypä arvo, mikäli ne sisältyvät pitkäaikaisiin sijoituksiin ja mikäli niitä ei taseessa ole arvostettu käypään arvoon
- sijoitusten realisointiin tai tuottoihin liittyvät rajoitukset
- pitkäaikaisista sijoituksista, joista on tehty arvonkorotuksia, ilmoitetaan arvonkorotusten perusteet, päivämäärä, jolloin edellinen arvonkorotus on tehty, ja arvonkorotusten toistuvuudessa noudatettu politiikka
- luettelo sijoitussalkkuun sisältyvistä arvopapereista, jos yrityksen päätoimialana on sijoitustoiminta.

Ohje jakaa sijoitukset trading- ja investment-eriin. Ohje antaa kuitenkin erien kirjanpidollisesta käsittelystä runsaasti vaihtoehtoja, mikä on erittäin epätydyttävää. Sijoituksiin liittyvien liitetietojen osalta suositus on yhdenmukainen muiden vastaavien kansainvälisten suositusten kanssa.

3.2.3 Ulkomaan rahan määräisten erien käsittely (IAS 21)

Ulkomaan rahan määräisten erien käsittelystä on IASC antanut mm. seuraavia suosituksia:

- Ulkomaan rahan määräiset tapahtumat kirjataan kirjanpitoon tapahtumapäivän kurssiin.
- Tilinpäätöksessä monetaariset valuuttamääräiset tase-erät kirjataan tilinpäätöspäivän kurssiin ja syntyneet kurssierot kirjataan tulosaikutteisesti.
- Aikaisempien tilikausien osalta kirjanpitoon tehtyjen valuuttakurssien korjauksista tai oikaisuista syntyneet muutokset viedään tulostilille.
- Emoyhtiön ja sen ulkomaisten yksiköiden välisistä liiketoimista syntyneet valuuttakurssivaikutukset, joilla on vaikutusta emoyhtiön nettosijoituksen määrään, voidaan konsernitilinpäätöksessä kirjata tasevaikutteisesti.
- Ulkomaisiin yksiköihin tehtyjen valuuttamääräisten sijoitusten suojaamiseksi otettujen luottojen valuuttakurssimuutokset voidaan kirjata tasevaikutteisesti sikäli, kun sijoituksesta syntyvät kurssierot kattavat kyseisten luottojen kurssimuutokset.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tase-erät muunnetaan emoyhtiön tasevaluutaksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Syntyneet kurssierot kirjataan tasevaikutteisesti. Ulkomaisten tytäryhtiöiden tuloslaskelmat puolestaan muunnetaan tasevaluutaksi joko tilinpäätöspäivän tai tapahtumahetken valuuttakurssia käyttäen.

Ulkomaan rahan määräisten erien käsittely on suomalaisissa pankeissa pääpiirteissään yhdenmukainen IASC:n ohjeiden kanssa.

3.2.4 Poistot (IAS 4)

Poistojen kirjanpidollisesta käsittelystä on IASC antanut suosituksia standardissaan numero 4.

Kuluvan käyttöomaisuuden poistot lasketaan tase-erän todennäköisen käyttöiän perusteella. Poistettavan tase-erän todennäköistä käyttöikää arvioitaessa on otettava huomioon mm. poistettavan tase-erän odotettavissa oleva todellinen käyttöikä ja lainsäädännön tai muiden säännösten tase-erän käytölle asettamat rajoitukset.

Standardin ohjeiden mukaan poistomenetelmän voi vapaasti valita, mutta valittua poistomenetelmää on noudatettava systemaattisesti kaudesta toiseen, ellei olosuhteiden muutos vaadi poistomenetelmän muuttamista. Jos poistomenetelmää muutetaan, on muutoksen määrä ja peruste ilmoitettava.

Poistettavan tase-erän arvostusperuste on ilmoitettava tilinpäätöksessä.

Kustakin käyttöomaisuuden pääerästä on lisäksi ilmoitettava käytetty poistomenetelmä, poistoprosentti tai poistettavan tase-erän todennäköinen käyttöikä, kaudelle kuuluneiden poistojen yhteismäärä sekä käyttöomaisuuden bruttomäärä ja kertyneet poistot.

3.2.5 Taseen ulkopuoliset erät (contingencies) ja tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat (IAS 10)

IASC:n ohje taseen ulkopuolisten erien käsittelystä koskee vain osaa taseen ulkopuolisista eristä ja on luonteeltaan erittäin lyhyt ja yleinen.

Taseen ulkopuolisten erien käsittelystä IASC on antanut suosituksia vain ns. contingent-erien osalta. Contingent-eriä syntyy esim. silloin, kun yritys tai pankki on antanut kolmannen osapuolen puolesta takauksen, josta taas saattaa syntyä velvoite takauksen antajalle.

Contingent-eristä syntyneet tappiot kirjataan jaksotettuina kuluksi, mikäli on todennäköistä, että kyseessä olevan omaisuuserän arvo on alentunut tai velka syntynyt tilinpäätöshetkellä ja mikäli tappion määrä

voidaan luotettavasti raportoida. Syntyneistä tappioista on ilmoitettava tilinpäätöksessä.

Tappioista raportoitaessa on ilmoitettava, minkä tyyppisestä contingent-erästä on kyse, millaiset epävarmuustekijät saattavat vaikuttaa erän käsittelyyn tulevaisuudessa sekä arvio siitä, millaisia taloudellisia vaikutuksia sitoumuksella on.

Contingent-eristä syntyneet voitot kirjataan tulokseen vasta, kun voitto realisoituu. Tiedossa olevat mahdolliset tuotot esitetään liitetiedoissa.

3.3 EY:n rahoituslaitosten tilinpäätöskäytäntöä koskeva direktiivi

3.3.1 Yleistä

Vuoden 1986 joulukuussa EY julkaisi rahoituslaitosten tilinpäätöskäytäntöä koskevan direktiivin. Yhteisö on aikaisemmin julkaissut vastaavat direktiivit yritysten ja konsernien tilinpäätöskäytännöstä. Yritysten tilinpäätöstä koskeva direktiivi julkaistiin vuonna 1978 ja konsernitilinpäätöstä koskeva direktiivi vuonna 1983.

Yhteisön jäsenmaiden tulee tehdä uuden direktiivin mukaiset muutokset kansalliseen lainsäädäntöönsä vuoteen 1990 mennessä, ja rahoituslaitosten tulee siirtyä ohjeiden mukaiseen käytäntöön vuoteen 1993 mennessä.

Seuraavassa käydään pääpiirteissään läpi direktiivin mukainen tase ja tuloslaskelma sekä tase-erien arvostamista koskevat säännökset samoin kuin taseen ulkopuolisten erien käsittelyä ja liitetietoja koskevat ohjeet.

3.3.2 Tase

Rahoituslaitoksia koskevassa EY:n tasekaavassa tase-erät esitetään likviditeettijärjestyksessä alkaen likvideimmistä eristä. Tase-eriä ei taseessa luokitella erikseen rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttö-omaisuuteen, vaan eri erät esitetään vaadetyypeittäin. Seuraavassa on esitetty taseen keskeisimpien erien käsittely. Yksityiskohtainen EY:n direktiivin mukainen tase on esitetty liitteessä 2.

3.3.3 Taseen keskeiset erät ja niiden arvostus

Taseen keskeiset erät

Taseen vastaavissa on omat eränsä mm. erityyppisille arvopapereille kuten valtion vekseleille ja vastaaville (treasury bills), joukkovelkakirjoille (debt securities), osakkeille (shares) ja erilaisille partisipaatio-osakkuuksille (participating interests) sekä osakkuusyhtiö-osakkeille (shares in affiliated undertakings).

Omina erinään ilmoitetaan myös luotot rahoituslaitoksille ja luotot yleisölle. Rahoituslaitoksille myönnetyt luotot eritellään vaadittaessa maksettaviin ja muihin luottoihin.

Taseen vastattavissa ilmoitetaan omina erinään velat rahoituslaitoksille ja yleisölle. Erät eritellään vaadittaessa maksettaviin eriin ja eriin, joiden maturiteetti on etukäteen sovittu. Omina erinään ilmoitetaan edelleen liikkeeseen lasketut joukkovelkakirjat ja muut vastaavat velat. Varauksista ilmoitetaan erikseen eläke- ja vastaavien sitoumusten perusteella tehdyt varaukset, verovaraukset ja muut varaukset. Luottotappiovaraukset eivät sisälly varuseriin, koska ne vähennetään suoraan lainasalkusta. Oman pääoman erinä ilmoitetaan osakepääoma, osakeantirahasto ja muut rahastot, arvonkorotusrahasto, edellisten tilikausien kertyneet voitot/tappiot ja tilikauden tulos.

Tase-erien arvostus

Arvopaperit

Tase-erien arvostamista koskevassa osassa direktiivi jakaa arvopaperit periaatteessa kahtia. Erään "financial fixed assets" sisällytetään lähinnä sijoitustarkoituksessa hankitut arvopaperit ja erään "securities not held as financial fixed assets" edelleen myytäväksi tarkoitetut ja tietyt likviditeettitarkoituksessa hankitut arvopaperit.

Sijoitustarkoituksessa hankittujen arvopapereiden arvostuksessa lähtökohtana on hankintahinta. Myös nimellisarvon mukainen arvostus on mahdollinen. Jos arvopaperit on ilmoitettu hankintahinnassaan ja jos

tämä arvo on korkeampi kuin kyseisen tase-erän nimellisarvo, kirjataan hankintahinnan ja nimellisarvon erotus (tappio) tulokseen heti tai jaksotettuna. Jos taas hankintahinta on alhaisempi kuin nimellisarvo, kirjataan erotus (voitto) jaksotettuna tulokseen. Hankintahinnan ja nimellisarvon erotus on ilmoitettava erikseen taseessa tai tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Edelleen myytäväksi tarkoitetut arvopaperit taas voidaan tilinpäätöksessä arvostaa joko hankintahintaan tai sitä alempaan käypään arvoon tai markkina-arvoon. Jos arvostusperusteena on markkina-arvon mukainen arvo ja jos arvopapereiden markkina-arvo on korkeampi kuin hankintahinta, on hankintahinnan ja markkina-arvon välinen erotus ilmoitettava tilinpäätöksen liitetiedoissa. Jos taas arvostusperusteena on hankintahinta, on hankintahinnan ja sitä korkeamman markkina-arvon erotus myös ilmoitettava liitetiedoissa.

Tietyt likviditeettitarkoituksessa hankitut arvopaperit, jotka eivät kuulu sijoitustarkoituksessa hankittuihin tai edelleen myytäväksi tarkoitettuihin arvopapereihin, ilmoitetaan alimman arvon mukaisessa arvossaan. Näiden arvopapereiden osalta sallitaan lisäksi vielä alle alimman arvonkin tapahtuvat kirjaukset. Arvopaperin alimman arvon ja vielä sitä alemman arvon erotus ei kuitenkaan saa olla enempää kuin 4 % kyseisen tase-erän arvosta.

Jäsenmaiden, jotka sallivat alle alimman arvon tapahtuvat kirjaukset, on kuitenkin edellytettävä pankkeja perustamaan erityinen rahasto taseen vastattaviin ns. "fund for general banking risks", jonka avulla pankit varautuvat erilaisiin pankkitoiminnan riskeihin. Tämän erän arvonmuutokset taas on kirjattava tulosaikutteisesti, joten arvonalennukset saadaan näin esiin.

Luotot

Rahoituslaitosten myöntämät luotot arvostetaan yleensä kuten yritysten rahoitus- ja vaihto-omaisuus (current assets) eli hankintahintaan tai sitä alempaan arvoon. Sekä tehdyt luottotappiovaraukset että syntyneet luottotappiot vähennetään suoraan luottosalkusta. Luottotappiovaraus tehdään lähinnä salkun laadun ja arvon perusteella. Syntyneiden luotto-

tappioiden ja tehtyjen varausten määrää ei ilmoiteta eriteltyinä. Tuloslaskelmassa on kuitenkin omat eränsä (value adjustments/value re-adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments) luottosalkun arvon muutoksille. Erä tosin sisältää myös taseen ulkopuolisten erien varausten muutokset.

Alimman arvon lisäksi luottosalkku voidaan arvostaa kuten likviditeettitarkoituksessa hankitut arvopaperit vielä alle alimmankin arvon. Jäsenmaiden, jotka sallivat alle alimman arvon tapahtuvat kirjaukset, on kuitenkin perustettava kuten arvopapereidenkin osalta ns. riskirahasto. Rahaston arvonmuutokset kirjataan tulokseen.

Käyttöomaisuus

Käyttöomaisuus arvostetaan tavallisesti hankintahintaan.

Ulkomaan rahan määräiset erät

Ulkomaan rahan määräiset erät muutetaan tasevaluutaksi tilinpäätöspäivän avistakurssiin. Sijoitustarkoituksessa hankitut arvopaperit samoin kuin sellaisen käyttöomaisuuden, jota ei ole katettu avista- tai termiini-markkinoilla, saa kuitenkin muuttaa tasevaluutaksi hankintapäivän kurssiin.

3.3.4 Tuloslaskelma

Tuloslaskelma voidaan laatia joko vertikaalisena eli vähennyslaskumuotoisena tai horisontaalisena eli laskelmana, jossa tuotot esitetään omina erinään ja kulut tuotoista vähentämättä omina erinään. Seuraavassa esitetään tuloslaskelman keskeisten erien käsittely tilinpäätöksessä.

Liitteessä 2 on esitetty rahoituslaitoksiin sovellettava vähennyslaskumuotoinen tuloslaskelma.

3.3.5 Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö

Korot

Tuloslaskelman korkotuottoihin ja -kuluihin sisällytetään:

- kaikki talletuksista, arvopapereista ja luotoista kertyneet korkotuotot; myös mm. joukkovelkakirjojen hankintahinnan ja nimellisarvon erotuksesta syntyneet voitot
- kaikki veloista rahoituslaitoksille ja yleisölle, arvopapereista ja osakasluotoista syntyneet korkokulut; myös mm. joukkovelkakirjojen hankintahinnan ja nimellisarvon erotuksesta syntyneet tappiot.
- katetuista termiinisopimuksista syntyneet korkotuotot ja -kulut
- toimitusmaksut ja palkkiot, jotka ovat koronluonteisia ja jotka määräytyvät ajan kulumisen perusteella.

Tuotot arvopaperikaupasta

Arvopaperikaupan tuottoihin (income from securities; income from shares and other variable yield securities, income from participating interests and from shares in affiliated undertakings) sisällytetään lähinnä osakkeista ja muista vaihtuvatuottoisista arvopapereista, partisipaatio-osuuksista ja osakkuusyhtiöosakkeista kertyneet osingot ja muut tuotot.

Maksetut ja saadut palkkiot

Maksettuihin ja saatuihin palkkioihin (commissions receivable, commissions payable) sisällytetään kolmannelle osapuolelle tehdyistä palveluista saadut maksut ja aiheutuneet kulut mukaan lukien mm:

- takauspalkkiot
- maksuliikenteen hoidosta sekä arvopapereiden säilytystoiminnasta saadut palkkiot
- valuuttaliikenteen hoidosta kertyneet palkkiot
- talletus- ja vakuutus sopimuksiin sekä lainoihin liittyvät välityspalkkiot.

Edelleen myytäväksi tarkoitettujen arvopapereiden ja valuuttakaupan nettotulos

Edelleen myytäväksi tarkoitettujen arvopapereiden ja valuuttakaupan nettotulokseen (net profit or net loss on financial operations) sisällytetään mm. kyseisten arvopapereiden kaupasta syntyneet voitot ja tappiot samoin kuin niiden arvostuksesta syntyneet voitot ja tappiot. Samoin tulokseen sisällytetään valuutanvaihdon ja muiden vastaavien rahamarkkinainstrumenttien kaupasta syntynyt nettotulos.

Luottojen ja sijoitusarvopapereiden kulukirjaukset ja niiden palautukset sekä taseen ulkopuolisista eristä tehtyjen varausten muutokset

Tuloslaskelmassa ilmoitetaan omina erinään mm. luottojen ja sijoitusarvopapereiden arvomuutoksista syntyneet kulukirjaukset ja niiden palautukset. Myös taseen ulkopuolisista eristä tehtyjen varausten muutokset ilmoitetaan näissä erissä (Value adjustments/re-adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments, value adjustments/re-adjustments in respect of transferable securities held as financial fixed assets, participating interests and shares in affiliated undertakings). Niiden EY:n jäsenmaiden pankit, jotka sallivat ns. likviditeettitarkoituksessa hankittujen arvopapereiden arvostuksen alle alimman arvon sisällyttävät näiden arvopapereiden nettotuloksen ja arvomuutoksista syntyvät kulukirjaukset ja niiden palautukset erään "value adjustments/re-adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments".

3.3.6 Taseen ulkopuoliset erät

Taseen ulkopuolisista eristä pankit esittävät erikseen kolmannen osapuolen puolesta annetut sitoumukset (contingent liabilities) ja peruuttamattomat sitoumukset mm. optiot ja futuurit (commitments), joista rahoituslaitokselle saattaa tulevaisuudessa syntyä velvoitteita. Kolmannen osapuolen puolesta annetuista sitoumuksista ilmoitetaan erikseen vekselivastuut ja takaukset sekä takausten luonteiset erät. Peruuttamattomista sitoumuksista ilmoitetaan erikseen takaisinosto- ja -myyntisopimukset. Edellisen lisäksi rahoituslaitosten on ilmoitettava

niiden omien velkojen takuiksi antamat vakuudet tai kolmannen osapuolen puolesta antamat vakuudet. Rahoituslaitosten on myös ilmoitettava tilinpäätöksen liitetiedoissa erääntymättömien termiinisopimusten kanta eriteltynä dealing- ja hedging-eriin.

3.3.7 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetiedoissa rahoituslaitosten tulisi sen lisäksi mitä EY:n 4. direktiivissä¹ edellytetään yritysten tilinpäätösten yhteydessä julkistettavan, ilmoittaa mm. osakasluotot, jotka määrältään vastaavat yli 10 %:a osakasluottojen kokonaismäärästä. Niistä ilmoitetaan mm. luoton määrä, valuutta, korko ja luoton ehdot. Yli viiden vuoden kuluttua erääntyvien velkojen sijaan rahoituslaitokset ilmoittavat myönnettyjen luottojen ja velkojen jäljellä olevat maturiteetit seuraavasti:

- ≤ 3 kk
- > 3 kk ≤ 1 vuosi
- > 1 vuosi ≤ 5 vuotta
- yli 5 vuotta.

Sekä rahoituslaitosten merkitsemistä että liikkeeseen laskemista joukko-velkakirjoista ilmoitetaan vuoden sisällä erääntyvien suhteellinen määrä.

Lisäksi rahoituslaitokset ilmoittavat mm. seuraavat tiedot:

- eri maantieteellisiltä alueilta kertyneiden tuottojen osuus erikseen korkojen, arvopapereiden, palkkioiden ja muiden tuottojen osalta
- henkilökunnalle myönnettyt luotot ja takaukset
- käyttö- ja sijoitusomaisuuden arvonmuutokset

¹EY:n 4. direktiivin 43 artiklassa yritysten tilinpäätöksen liitetiedoissa edellytetään ilmoitettavan mm.: tase-erien arvotusperusteet, luettelo yhtiöistä, joiden osakekannasta yritys omistaa yli 20 %, debentuurilainojen ja vastaavien määrä sekä niihin liittyvät oikeudet, yli viiden vuoden kuluttua erääntyvät velat, taseen ulkopuoliset sitoumukset ja työntekijöiden keskimääräinen lukumäärä.

- arvopaperit jaoteltuina noteerattuihin ja noteeraamattomiin arvopapereihin
- luettelo joukkovelkakirjoihin ja osakkeisiin kuuluvista muista kuin sijoitustarkoituksessa hankituista arvopapereista
- leasing-toiminnan laajuus
- taseen muihin saamisiin ja velkoihin sisältyvät pääerät samoin kuin tuloslaskelman muihin tuottoihin ja kuluihin sekä satunnaisen toiminnan tuottoihin ja kuluihin sisältyvät pääerät
- taseen valuuttamääräisten saamisten ja velkojen kokonaismäärät
- erääntymättömien termiinien kokonaismäärä, eriteltynä dealing- ja hedging-toiminnasta syntyneisiin eriin.

3.3.8 Yhteenvedo

EY:n rahoituslaitoksia koskeva direktiivi antaa pankeille kaksi vaihtoehtoista tuloslaskelma- ja tasekaavaa. Taseesta on merkillä pantavaa, että arvopaperit jaetaan arvostuksen yhteydessä ns. trading- ja investment-papereihin, joskin erien arvostamisesta direktiivi antaa useita vaihtoehtoja. Trading-tarkoituksessa hankitut arvopaperit esimerkiksi voidaan arvostaa joko hankintahintaan, tai sitä alempaan käypään arvoon tai markkina-arvoon ja investment-tarkoituksessa hankitut arvopaperit taas joko hankintahintaan tai nimellisarvoon. Ohje on epätyydyttävä sen sallimien useiden vaihtoehtoisten kirjaustapojen vuoksi.

Luottosalkun pankit arvostavat yleensä joko hankintahintaan tai sitä alempaan käypään arvoon. Luottotappiot ja luottotappiovaraukset pankit vähentävät suoraan saamisista.

Tuloslaskelmasta on huomattava, että korot esitetään omana eränään pääosin vastaavaan tapaan kuin Suomessa. Arvopaperikaupan tuloksesta taas on huomattava, että erän sisältö jakautuu tuloslaskelmassa useaan eri erään (interest income/expense, income from securities, net profit/loss

on financial operations, value adjustments/value re-adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments). Ohjeessa tehdään periaatteessa ero trading- ja investment-erien tuloksen välillä, joskin käytännössä trading-erien tulos esimerkiksi ilmoitetaan yhdessä valuutanvaihdon tuloksen kanssa. Investment-erien tulos puolestaan jakautuu useaan erään.

Luottotappioita ja luottotappiovarauksen muutoksia ei esitetä tuloslaskelmassa omina erinä. Luotoista tehdyt kulukirjaukset ja niiden palautukset viedään tuloslaskelmassa erään "value adjustments/value re-adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments".

Taseen ulkopuolisten erien kirjanpidollista käsittelyä koskeva osa ohjeesta on erittäin niukka ja nykytilanteessa täysin riittämätön. Liitetietoja koskeva osa ohjeesta sen sijaan vastaa muita kansainvälisiä suosituksia.

3.4 OECD:n ohjeet ja suositukset

OECD:ssä toimii kansainvälisten investointien ja monikansallisten yritysten komitean (Committee on International Investment and Multinational Enterprises) alaisuudessa eri maiden tilinpäätöskäytäntöä yhdenmukaistava työryhmä (Working Group on Accounting Standards).

Työryhmä on laatinut laajahkoja selvityksiä eri maiden tilinpäätöskäytännöistä. Laadittujen selvitysten perusteella järjestö pyrkii antamaan suosituksia tilinpäätöskäytännön kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi.

Yritysten tilinpäätöskäytännön kartoituksen ja yhdenmukaistamisen lisäksi järjestö on myös laatinut selvityksiä pankkisektorin tilinpäätöskäytännöistä eri maissa. Tuloksena tehdyistä selvityksistä järjestö on julkaissut suosituksia mm. siitä, mitä tietoja pankkien tilinpäätöksen liitetiedoissa olisi esitettävä.

Julkistettavaksi suositetaan mm.

- toimintojen maantieteellinen jakautuminen
- merkittävimmät investoinnit

- rahan käyttö- ja lähdelaskeima
- työntekijöiden keskimääräinen lukumäärä
- suurehkot tutkimus- ja tuotekehitysmenot
- konsernin sisäiset siirtohinnot
- tilinpäätöksen laadintaperusteet
- tulos alueittain
- tulos varsinaisesta toiminnasta.

Taseen ulkopuolisten erien käsittelystä pankkien tilinpäätöksen julkistamisen yhteydessä OECD on antanut yleisiä ohjeita. Taseen ulkopuolisista eristä tulisi tilinpäätöksen yhteydessä julkistaa

- erityyppisten sitoumusten määrä
- eriin liittyvät riskit
- erien käsittelyssä käytetyt laskentamenetelmät (erityisesti trading- ja hedging-erien käsittelyssä sovelletut menetelmät).

OECD:n suositukset pankkien tilinpäätöksen yhteydessä julkistettavista tiedoista ovat yhdenmukaiset muiden vastaavien kansainvälisten suositusten kanssa. Taseen ulkopuolisten erien käsittelyä koskevien ohjeiden laadinta sen sijaan on vasta alkuvaiheessa.

4 POHJOISMAINEN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ

4.1 Yleistä

Pohjoismaista sekä ruotsalaisten, norjalaisten että tanskalaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö on kuten Suomessakin tarkasti pankkitarkastusviraston ohjeilla säännelty. Pankkitarkastusviraston ohjeet perustuvat lähinnä pankki- ja kirjanpitolakeihin. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa pankkilait sisältävät toisin kuin Suomessa myös tase-erien arvostamista koskevia säännöksiä.

Ruotsalaisten ja norjalaisten pankkien tilinpäätös on verosidonnainen vastaavaan tapaan kuin Suomessa. Tanskassa sen sijaan kirjanpidollinen ja verotettava tulos on eriytetty toisistaan. Tanska on lisäksi sikäli erityisasemassa, että sitä EY:n jäsenmaana koskevat jatkossa EY:n säännökset rahoituslaitosten tilinpäätöksen laadinnasta.

Seuraavassa käydään läpi pääpiirteittäin ruotsalaisten, tanskalaisten ja norjalaisten pankkien tilinpäätöskäytännön periaatteet. Pääpaino yhteenvedossa on Ruotsin tilinpäätöskäytännöllä.

4.2 Ruotsin tilinpäätöskäytäntö

4.2.1 Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit

Ruotsalaisten pankkien toimintaa säätelevät lähinnä pankkitoimintalaki (lag om bankrörelse), säästöpankkilaki (lag om sparbanker) ja osuuspankkilaki (lag om jordbrukskasserörelsen, "föreningsbankslag"). Pankkien kirjanpitoikäytäntöä taas ohjaavat ennen kaikkea kirjanpitolaki ja siihen perustuvat pankkitarkastusviraston pankkien kirjanpidosta antamat ohjeet. Myös pankkilait sisältävät tase-erien arvostamista koskevia säännöksiä.

Muihin pankkitoimintaa sääteleviin lakeihin kuuluu mm. Lag om Kreditpolitiska Medel (1974), jossa säädetään keskuspankin oikeuksista säädellä maan rahapolitiikkaa. Verolainsäädännöllä on ruotsalaisten pankkien tilinpäätöskäytännössä sikäli merkitystä, että kirjanpidollista ja verotettavaa tulosta ei ole eriytetty. Verolakeihin sidonnaisia ovat mm. poistojen ja varausten luonteisten rahastojen kirjanpidollinen käsittely.

4.2.2 Tilintarkastuksen rooli

Ruotsin pankkitoimintalain mukaan pankin johdon toiminnan samoin kuin pankin kirjanpidon tarkastus on vuosittain annettava yhtiökokouksen valitsevien tilintarkastajien tehtäväksi. Lisäksi valvontaviranomaisen määräämien tilintarkastajien on tehtävä tilintarkastus. Pankkilaissa on tilintarkastajille asetettu mm. seuraavia vaatimuksia. Tilintarkastajan on oltava Ruotsissa asuva Ruotsin kansalainen sekä taloudelliseen toimintaan perehtynyt. Tilintarkastajaksi valittu ei myöskään saa olla pankin palveluksessa eikä läheisessä suhteessa pankin johtokuntaan. Vähintään yhden tilintarkastajan on oltava ns. "auktoriserad revisor".

4.2.3 Tase

Ruotsalaisten pankkien tasekaava on pankkitarkastusviraston ohjeiden mukaan yksityiskohtaisesti määritelty vastaavaan tapaan kuin Suomessa. Saamiset ja velat esitetään osin vaadepohjaisesti ja osin omaisuuslajeittain. Seuraavassa on esitetty keskeisten erien käsittely tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä. Liitteessä 3 on esitetty Ruotsin pankkitarkastusviraston ohjeiden mukainen yksityiskohtainen tase. Pankkien julkistamat taseet eivät ole niin yksityiskohtaisia kuin pankkitarkastusvirasto pankeilta edellyttää.

4.2.4 Taseen keskeisten erien käsittely

Arvopaperit

Arvopapereista on taseessa omat eränsä vaihto- ja käyttöomaisuuden osakkeille ja osuuksille, sijoitus- ja yritystodistuksille, erilaisille valtion velkasitoumuksille sekä obligaatio- ja debentuurilainoille.

Vaihto-omaisuuteen (aktier och andelar, omsättningstillgångar) kuuluvat osakkeet ja osuudet eritellään taseessa arvopaperitoimintaan liittyvien saamisten suojaamiseksi hankittuihin papereihin sekä käynnissä olevista emissioista merkittyihin papereihin. Nämä erät arvostetaan tilinpäätöksessä joko hankintahintaan tai sitä alempaan markkina-arvoon. Jos vaihto-

omaisuuteen kuuluvan tase-erän todellinen arvo kuitenkin on hankintahintaa suurempi, pankilla on oikeus arvostaa tase-erä todelliseen arvoonsa. Tästä on kuitenkin erikseen ilmoitettava tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Käyttöomaisuuteen (aktier, andelar och förlagsbevis, anläggningstillgångar) kuuluvat osakkeet, osuudet ja debentuurit eritellään taseessa päätyypeittäin seuraavasti:

- pankkien kiinteistöyhtiöiden osakkeet, osuudet ja debentuurit
- ruotsalaisten rahoituslaitosten osakkeet, osuudet ja debentuurit
- muiden yhtiöiden ja yhdistysten osakkeet, osuudet ja debentuurit
- ulkomaisten pankkien ja muiden ulkomaisten yhtiöiden osakkeet, osuudet ja debentuurit.

Käyttöomaisuuteen kuuluvat arvopaperit arvostetaan enintään hankintahintaan. Ainoastaan, jos tase-erän arvonnousu on luonteeltaan pysyvä, voidaan siitä pankkitarkastusviraston luvalla tehdä arvonkorotus. Arvonalennukset sen sijaan on kirjanpidon yleisten periaatteiden mukaan otettava huomioon tase-eriä arvostettaessa heti, kun arvonalennus on todettu pysyväksi. Sellaiset ulkomaisten yritysten käyttöomaisuusosakkeet, jotka pankit ovat hankkineet Ruotsin hallituksen luvalla, pankit arvostavat substanssiarvon ja valuuttakurssien perusteella laskettuun osakkeiden käypään arvoon.

Vaihto- ja käyttöomaisuuden osakkeista ja osuuksista eriytettyinä pankit ilmoittavat omina erinään erilaiset valtion paperit ja obligaatiot (statspapper och -obligationer). Obligaatioiden arvostamisessa sovellettavasta korkokannasta antaa pankkitarkastusvirasto ohjeet vuosittain. Taseessa obligaatiot ilmoitetaan nettokirjanpitoarvossaan (nettobokföringsvärde), joka lasketaan obligaatioiden hankintahinnan ja verovapaiden varausten nettoina. Obligaatioiden näin laskettu tase-arvo ei kuitenkaan saa ylittää obligaatioiden markkina-arvoa.

Pankkitarkastusviraston luvalla edellä mainitusta säännöksestä voidaan kuitenkin valtion obligaatioiden osalta poiketa. Obligaatiot voidaan arvostaa yli markkina-arvon kymmenen vuoden keskiarvoon (medeltalvärde), jonka pankkitarkastusvirasto määrittelee. Menettely on kuitenkin äärimmäisen harvinainen.

Jos pankin obligaationsalkun arvo vuoden lopussa on hankintahintaa alempi, on salkku arvostettava tähän hankintahintaa alempaan markkina-arvoon. Koska verolainsäädäntö kuitenkin sallii myös alle tämän markkina-arvon tapahtuvia kirjauksia, on käytäntö usein se, että obligaatiot ovat taseessa markkina-arvoa alhaisemmassa arvossa. Esim. vuonna 1983 veroviranomaiset sallivat pankkien kirjata kotimaiset obligaatiot taseeseen 85 %:iin niiden markkina-arvosta. Ulkomaisten obligaatioiden tasearvoksi sallittiin vastaavasti 70 % markkina-arvosta.

Tilinpäätöksen liitetiedoissa pankkien on raportoitava obligaatioiden hankintahinnat ja markkina-arvot arvopaperityypeittäin seuraavasti ryhmiteltyinä:

- valtion ja kuntien liikkeeseen laskemat obligaatiot
- asuntorahoituslaitosten liikkeeseen laskemat obligaatiot
- kuntien rahoituslaitosten liikkeeseen laskemat obligaatiot
- yritysten rahoituslaitosten liikkeeseen laskemat obligaatiot
- muut liikkeeseen lasketut obligaatiot.

Luotot, luottotappiovaraukset ja luottotappiot

Luottosalkun pankit arvostavat käypään arvoon. Käytännössä arvostus toteutetaan siten, että itse luottosalkku kirjataan taseessa nimellisarvoon ja odotettavissa olevat tappiot taseen vastattaviin erään "reservering för befarade kreditförluster". Verotuksessa hyväksyttävänä julkistettuina luottotappiovarauksina arvonjärjestelytilillä pankit saavat pitää enintään 4.5 % sitoumustensa kokonaismäärästä vastaavan määrän. Sitoumuksiksi luetaan myönnetyt luotot (nostamattomat luotot mukaan lukien) ja luottoihin liittyvät takaukset. Tämän lisäksi pankit voivat tehdä 2 %:n varauksen muista takausveloista.

Lainasalkun pankit arvostavat lainakohtaisesti, jolloin luotot jaetaan varmoihin ja epävarmoihin saamisiin. Epävarmoista saamisista erotetaan edelleen kolme ryhmää: epävarmat saamiset (tveksamma krediter), mahdolliset luottotappiot (befarade kreditförluster) ja toteutuneet luottotappiot (konstaterade kreditförluster).

Kirjanpidossa epävarmoista saamisista ei tehdä luottotappiovarausta eikä niiden määrää julkisteta taseessa tai tuloslaskelmassa.

Mahdollisten luottotappioiden varalta siirretään arvonjärjestelytilillä olevista luottotappiovarauksista odotettavissa olevaa tappiota vastaava määrä erään "reservering för befarade kreditförluster". Nämä varaukset jaetaan edelleen kotimaisiin ja ulkomaisiin eriin. Ulkomaiseen erään sisältyvät lähinnä maariskien varalta tehdyt varaukset.

Vaikka Ruotsissa ei periaatteessa tehdä eroa erityis- ja yleisvarausten välillä, voidaan odotettavissa oleviin luottotappioihin siirrettyjä eriä pitää kohdistettuina luottotappiovarauksina. Erityisvarauksen luonnetta puoltaa mm. se, että Ruotsin pankkitarkastusvirasto on edellyttänyt pankkeja tekemään mm. tietyistä Itä-Euroopan ja latinalaisen Amerikan maista olevista saamisista varauksen, joka on sisällytetty tähän erään.

Kun luotto todetaan menetetyksi, se kirjataan varausten kautta luottotappioihin. Tuloslaskelman luottotappioihin kirjataan vuosittain kolmasosa viimeisten kolmen vuoden toteutuneiden ja odotettavissa olevien luottotappioiden kokonaismäärästä.

Tilikauden päättyessä pankit ovat velvollisia raportoimaan pankkitarkastusvirastolle kaikki tietyn tason ylittävät epävarmat saamiset. Pankit, joiden taseen loppusumma on yli 10 mrd. kruunua raportoivat kaikki epävarmat luotot, mahdolliset luottotappiot ja toteutuneet luottotappiot, jotka ovat yli 1 milj. kruunua. Pankit, joiden taseen loppusumma on 500 milj. - 10 mrd. kruunua, raportoivat kaikki epävarmat luotot, mahdolliset luottotappiot ja toteutuneet luottotappiot, jotka ovat määrältään yli 500 000 kruunua. Edellistä pienemmät pankit puolestaan raportoivat kaikki epävarmat luotot, mahdolliset luottotappiot sekä toteutuneet luottotappiot, jotka määrältään vastaavat vähintään 1 %:a pankin taseen loppusummasta.

Kiinteistöt, koneet ja kalusteet

Kiinteistöt, koneet ja kalusteet arvostetaan tilinpäätöksessä hankintahintaan. Taseessa kiinteistöjen, koneiden ja kalusteiden arvo ilmoitetaan niiden poistoilla oikaistua menojäännöstä vastaavassa arvossa. Poistot tehdään tasapoistoina. Kirjanpidollisten ja suunnitelmanmukaisten poistojen erotus ilmoitetaan tuloslaskelmassa omana eränään. Kiinteistöjen osalta myös arvonkorotukset ovat mahdollisia. Arvonkorotus on kuitenkin mahdollista tehdä vain pankkitarkastusviraston luvalla.

Arvonjärjestelytili

Arvonjärjestelytili (värderegleringskonto) on verovapaa rahasto, jonka avulla ruotsalaiset pankit voivat varautua obligaatioista, luottotappioista ja valuuttakurssimuutoksista syntyvien tappioiden varalle.

Valtion papereiden ja obligaatioiden osalta arvonjärjestelytilille kirjataan näiden arvopapereiden aliarvostuksesta syntyneet varaukset. Esimerkiksi vuonna 1983 veroviranomaiset sallivat pankkien kirjata kotimaiset obligaatiot 85 %:iin niiden markkina-arvosta ja ulkomaiset obligaatiot vastaavasti 70 %:iin niiden markkina-arvosta. Pankkitarkastusviraston suositusten mukaan pankeilla oli samana vuonna mahdollisuus tehdä 50 %:n varaus obligaatioiden nettokirjanpitoarvon ja markkina-arvon välisestä erotuksesta. Julkistetuissa taseissa obligaatioista tehtyä varausta ei ilmoiteta erikseen, vaan se vähennetään obligaatiosalkusta. Obligaatiosalkku ilmoitetaan näin ollen varauksilla oikaistun arvon mukaisena.

Luottotappiovarausten osalta arvonjärjestelytilille kirjataan luottotappioiden varalta tehdyt varaukset.

Esimerkiksi vuonna 1986 luottotappiovarauksen määrä sai olla enintään 4.5 % pankin sitoumusten kokonaismäärästä. Tämän lisäksi pankkien sallittiin tehdä 2 %:n lisävaraus muista kuin luottoihin liittyvistä takausveloista.

Valuuttakurssien muutosten aiheuttamien tappioiden kattamiseksi pankit saivat vuonna 1986 tehdä veroviranomaisten luvalla enintään 30 %:n varauksen ulkomaan rahan määräisistä ulkomaisista pankkisaamisista ja 15 %:n varauksen Ruotsin kruunumääräisistä ulkomaisista pankkisaamisista.

Arvonjärjestelytilistä on huomattava, että sen eri varaustyypeille asetamat ylärajat saadaan ylittää, edellyttäen että verovapaiden rahastojen kokonaismäärä ei ylitä sille veroviranomaisten kokonaisuutena asettamia rajoja.

Oma pääoma

Oman pääoman erinä ruotsalaiset pankit ilmoittavat osakepääoman, vararahaston, kertyneet voittovarot ja tilikauden tuloksen.

Ulkomaan rahan määräiset erät

Pankkitarkastusviraston ohjeiden mukaan tilinpäätöstä laadittaessa kaikki ulkomaan rahan määräiset saamiset ja velat arvostetaan tilinpäätöspäivän keskkursseihin.

4.2.5 Tuloslaskelma

Tuloslaskelman pankit ilmoittavat vähennyslaskumuotoisena, jossa pankkitarkastusviraston edellyttämän kaavan mukaan tuottojen pääerinä ilmoitetaan

- korkokate
- saadut palkkiot ja toimitusmaksut sekä valuutanvaihdon tuotot
- pankkikiinteistöistä saadut nettotuotot
- osingot sijoituksista rahoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin
- sijoitusobligaatioiden realisoituneet kurssivoitot
- kruunun devalvoitumisesta syntyneet kurssivoitot
- muut tuotot.

Kuluina ilmoitetaan palkka- ja vuokratulujen sekä poistojen ja muiden kulujen lisäksi mm. sijoitusobligaatioiden realisoituneet kurssitappiot, luottotappiot, pitkäaikaisten lainojen realisoitumattomat kurssitappiot, sekä kruunun devalvoitumisesta syntyneet kurssitappiot.

Näin saatuun liiketoiminnan tulokseen lisätään vielä satunnaisesta toiminnasta kertyneet tuotot ja vähennetään satunnaisen toiminnan kulut, verot ja erilaiset tilinpäätöksen järjestelyerät.

Seuraavassa on esitetty tuloslaskelman keskeisten erien käsittely tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä. Yksityiskohtainen Ruotsin pankkitarkastusviraston ohjeiden mukainen tuloslaskelma on esitetty liitteessä 3.

Pankkien julkaisemat tuloslaskelmat eivät ole niin yksityiskohtaisia kuin pankkitarkastusvirasto pankeilta edellyttää.

4.2.6 Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö

Korot

Korkotuotoissa ilmoitetaan omina pääerinään mm. yleisölle myönnettyistä luotoista, obligaatioista ja muista kiinteäkorkoisista arvopapereista saadut korot, ruotsalaisille rahoituslaitoksille ja ulkomaisille pankeille myönnettyistä luotoista ja talletuksista kertyneet korot samoin kuin keskuspankin pankkien kassavarantotalletuksille maksamat korot.

Korkokuluissa pankit ilmoittavat yleisön talletuksista, sijoitustodistuksista, ruotsalaisten rahoituslaitosten ja ulkomaisten pankkien talletuksista, obligaatio- ja debentuurilainoista ja muista veloista maksetut korot. Edelleen eriteltyinä ilmoitetaan eläkevakuutusrahaston ja Ruotsin vientiluottolaitoksen jälleenrahoittamista lainoista sekä kiinnitysluottolainoista maksetut korot.

Arvopaperikaupan tuotot

Ruotsalaisten pankkien tuloslaskelmassa ei arvopaperikaupan tuottoja ilmoiteta yhtenä eränä vaan erän sisältö jakautuu useaan eri erään.

Arvopaperikaupasta kertyneet palkkiot ja toimitusmaksut ilmoitetaan erässä "provisioner, avgifter och agio". Sijoitusobligatioiden realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot ilmoitetaan omina erinään erissä "realiserade kursvinster på placeringsobligationer/realiserade kursförluster på placeringsobligationer". Tuloslaskelmassa sijoitusobligatioista ilmoitetaan kolmasosa niiden edellisten kolmen vuoden realisoituneiden nettovoittojen/-tappioiden kokonaismäärästä.

Osingot sijoituksista rahoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin ilmoitetaan erässä "utdelning på organisationsaktier". Muut arvopaperikaupan tuotot ilmoitetaan muissa liiketoiminnan tuotoissa.

Valuutanvaihdon tuotot

Valuutanvaihdon tuottoja kuten arvopaperikaupan tuottojakaan eivät ruotsalaiset pankit ilmoita yhtenä eränä, vaan erän sisältö jakautuu tuloslaskelmassa useaan eri erään.

Kaikki valuutanvaihtoon ja valuuttamääräiseen toimintaan liittyvät palkkiot, toimitusmaksut ja agio-tuotot ilmoitetaan kohdassa "provisioner, avgifter och agio".

Lisäksi omina erinään ilmoitetaan Ruotsin kruunun devalvoitumisesta syntyneet kurssivoitot ja -tappiot "kursvinster vid devalvering av svenska kronan/kursförluster vid devalvering av svenska kronan" samoin kuin pitkäaikaisten lainojen realisoitumattomat kurssitappiot "orealiserade kursförluster på långfristig upplåning".

Luottotappiot

Luottotappioina ilmoitetaan vuosittain kolmasosa kolmen edellisen vuoden toteutuneiden ja odotettavissa olevien luottotappioiden yhteismäärästä.

Poistot

Kiinteistöt, koneet ja kalusto poistetaan yleensä pääsääntöisesti tasa-poistoin vaikutusaikanaan. Kiinteistöistä on kuitenkin tehtävä vähintään veroviranomaisten edellyttämät poistot. Kiinteistöt on poistettava 50 vuoden kuluessa ja koneet ja kalusto viiden vuoden sisällä niiden hankinnasta. Kirjanpidossa tehtyjen ja suunnitelmanmukaisten poistojen erotus ilmoitetaan tuloslaskelmassa omana erinään "skillnad mellan bokförd avskrivning och avskrivning enligt plan".

Satunnaiset tuotot ja kulut

Satunnaisissa tuotoissa ilmoitetaan mm. käyttöomaisuuden myyntivoitot ja kiinteistöjen arvonkorotukset sekä muut normaalin pankkitoiminnan ulkopuolisesta toiminnasta kertyneet tuotot. Kuluissa puolestaan ilmoitetaan mm. käyttöomaisuuden myyntitappiot sekä joukkovelkakirjojen liikkeeseenlaskukulut. Arvonkorotuksista on huomattava, että toisin kuin Suomessa, korotus voidaan tehdä tulosvaikutteisesti.

Tilinpäätöksen järjestelyerät

Tilinpäätöksen järjestelyerinä pankit ilmoittavat:

- kirjanpidollisen ja suunnitelmanmukaisten poistojen erotuksen
- siirrot investointirahastoihin ja vastaaviin sekä siirrot näistä rahastoista
- kirjanpidollisen ja todellisen eläkevastuuvelan erotuksen muutoksen
- omaisuserien arvonalenemisesta tehdyt kulukirjaukset ja niiden palautukset
- siirrot arvonjärjestelytilille (obligaatioiden ja valuuttojen kurssimuutosten sekä luottotappioiden varalle verovapaaseen arvonjärjestelyrahastoon siirretyt erät).

4.2.7 Taseen ulkopuoliset erät

Taseen ulkopuolisina erinä ruotsalaiset pankit ilmoittavat annetut pantit, takaukset, myönnetyt, mutta käyttämättömät remburssit, eläkevastuuvajauksen kattamattoman määrän ja muut vastuusitoumukset. Lisäksi ilmoitetaan yleisölle myönnettyjen luottojen kokonaismäärä, johon sisältyvät myös nostamattomat luotot.

4.2.8 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetietoina pankit ilmoittavat mm:

- oman pääoman ja varausten erittelyt
- obligaatiosalkun nimellisarvo tai hankintahinta ja markkina-arvo eriteltynä liikkeeseenlaskijatyypeittäin
- obligaatiosalkun nimellisarvo eriteltynä maturiteeteittain
- pankin omistamat osakkeet, osuudet ja debentuurit eriteltynä
- pankkikiinteistöjen hankintahintojen, verotusarvojen ja kertyneiden poistojen erittelyt
- selvityksen eläkevastuuvelan kattamisesta
- tiedot noudatetuista anto- ja ottolainauksen keskikoroista
- selvitykset merkittävistä tappioista

- selvityksen noudatetuista arvostus- ja poistoperusteista
- työntekijöiden ja tehtyjen työtuntien keskimääräisen määrän.

4.3 Norjan tilinpäätöskäytäntö

4.3.1 Yleistä

Norjalaisten pankkien toimintaa säätelevät ensisijaisesti liikepankkilaki (Lov om forretningsbanker), säästöpankkilaki (Lov om sparebanker), laki pankeista ja muista rahoitustoimintaa harjoittavista instituutioista (Lov om banker og andere finansinstitutter), pankkitarkastuslaki (Lov om offentlig tilsyn med banker og andere kreditinstitusjoner) ja osakeyhtiölaki (Aksjeloven).

Pankit noudattavat tilinpäätöksen laadinnassa pankkitarkastusviraston (kredittilsynet) ohjeita. Pankkitarkastusvirasto antaa pankeille yksityiskohtaiset ohjeet mm. taseen ja tuloslaskelman muodosta ja tase-erien arvostuksesta. Tase-erien arvostuksesta on lisäksi säädetty mm. osakeyhtiölaissa. Säästöpankeilla tase-erien arvostusta koskevat säännökset sisältyvät säästöpankkilakiin.

Seuraavassa on esitetty eräitä norjalaisten pankkien taseen, tuloslaskelman ja taseen ulkopuolisten erien käsittelyä koskevia näkökohtia. Tyypillinen norjalaisen pankin julkaisema tase ja tuloslaskelma on esitetty liitteessä 4.

4.3.2 Tase

Norjalaisten pankkien tase on tyypiltään osin vaadepohjainen, osin omaisuuslajipohjainen. Merkille pantavaa taseessa on, että luottotappiovaraus ilmoitetaan luottojen oikaisueränä. Luottotappiovarauksiin pankit voivat siirtää vuosittain määrän, joka vastaa 1 %:a luottokannasta. Kertyneiden varausten määrä ei kuitenkaan saa ylittää 5 %:a luottojen kokonaismäärästä.

Tyypillisiä norjalaisille pankeille ovat lisäksi erilaiset verovapaat rahastot (betingete, skattefrie avsetninger), jotka ilmoitetaan taseen vastattavissa ennen omaa pääomaa.

Tase-eristä pankit arvostavat obligaatiot enintään nimellisarvoon ja vaihto- ja käyttöomaisuuden osakkeet joko hankintahintaan tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Käyttöomaisuuden rakennukset, koneet ja kalusto arvostetaan hankintahintaan kertyneillä poistoilla oikaistuna. Poistot perustuvat omaisuus-erän odotettavissa olevaan pitoaikaan.

4.3.3 Tuloslaskelma

Norjalaisten pankkien tuloslaskelma on luonteeltaan vähennyslaskumuotoinen laskelma, jossa pääerinä ilmoitetaan korkotuotot ja -kulut, muut tuotot ja kulut, luottotappiovarausten muutos ja luottotappiot sekä satunnaiset tuotot ja kulut.

Merkille pantavaa tuloslaskelmassa on, että sekä arvopaperi- että valuuttakaupan tulos esitetään nettona. Lisäksi on huomattava, että toteutuneet luottotappiot ja luottotappiovarauksen muutos ilmoitetaan yhtenä eränä. Pankkitoimintaan kuulumattomasta toiminnasta kertyneet tuotot ja kulut ilmoitetaan vastaavaan tapaan kuin Ruotsissa omana eränään.

4.3.4 Taseen ulkopuoliset erät ja tilinpäätöksen liitetiedot

Taseen ulkopuolisina erinä pankit raportoivat annetut pantit ja takaukset sekä termiinien osto- ja myyntisopimukset. Taseen liitetietoina ilmoitetaan mm.

- tase-erien arvostusperiaatteet
- myönnettyjen luottojen toimialajakauma
- luottotappiovarauksen muutos
- lyhytaikaisten sijoitusten (osakkeet ja obligaatiot) kirjanpitoarvot ja markkina-arvot

- tytär- ja osakkuusyhtiöosakkeet eriteltyinä
- käyttöomaisuuden erittelyt
- eläkevastuuvelan käsittely
- osakasluotot eriteltyinä
- toimitusmaksujen ja palkkioiden erittelyt.

4.4 Tanskan tilinpäätöskäytäntö

4.4.1 Yleistä

Tanskalaisten kuten ruotsalaisten ja norjalaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö perustuu pankkitarkastusviraston pankeille tilinpäätöksen laadinnasta antamiin ohjeisiin. Pankkitarkastusviraston ohjeet taas perustuvat pääosin liike- ja säästöpankkilakeihin (Lov om banker og sparekasser, 1974). Tase-erien arvostamista koskevat säännökset sisältyvät pankkilakeihin. EY:n jäsenmaana Tanskaa koskevat jatkossa toisin kuin muita Pohjoismaita myös EY:n rahoituslaitosten tilinpäätöstä koskevan direktiivin säännökset. Tanska joutuu näin ollen lähitulevaisuudessa tarkistamaan pankkilakejaan, jotta EY:n direktiivi voidaan saattaa voimaan vuoden 1992 lopusta lukien.

Seuraavassa on esitetty eräitä tanskalaisten pankkien tasetta ja tuloslaskelmaa koskevia näkökohtia. Yksityiskohtaiset Tanskan pankkitarkastusviraston ohjeen mukaiset tase- ja tuloslaskelmakaavat on esitetty liitteessä 5. Pankkien viralliset tilinpäätöksen yhteydessä julkaisemat taseet ja tuloslaskelmat ovat huomattavasti seuraavassa esitettyä pankkitarkastusviraston edellyttämää laajempaa raportointiversiota suppeampia.

4.4.2 Tase

Taseesta on merkillepantavaa, että se on tyypiltään vaadepohjainen. Edelleen on huomattava, että saamisten ja velkojen erittäin yksityiskohtaisten, usein maturiteettikohtaisten jaottelujen lisäksi kaikista tase-eristä ilmoitetaan erikseen kotimaan ja ulkomaantoiminnan erät.

Arvopapereista joukkovelkakirjat ja osakkeet ilmoitetaan toisin kuin muissa Pohjoismaissa eriteltyinä siten, että omina erinään ilmoitetaan

mm. Kööpenhaminan arvopaperipörssissä noteeratut, ulkomaisissa arvopaperipörssissä noteeratut sekä muut joukkovelkakirjat ja osakkeet.

Tase-eriksi luetaan lisäksi mm. kattamattomat terminisopimukset ja takaukset. Terminisopimuksista ilmoitetaan lisäksi taseen ulkopuolisina erinä erikseen sekä valuuttojen että arvopapereiden osto- ja myyntiterminisopimukset.

Edelleen on huomattava, että kirjanpidollinen ja verotettava tulos on eriytetty. Taseessa olevaan erään "accumulated deferred tax" sisältyy kirjanpidollisen ja verotettavan tuloksen perusteella laskettu lykätty verovelka. Tase-erät arvostetaan lähtökohtaisesti markkina-arvoihin. Luottotappiovarauksen pankit vähentävät suoraan saamisista.

4.4.3 Tuloslaskelma

Tuloslaskelma on rakenteeltaan vähennyslaskumuotoinen ja taseen tavoin erittäin yksityiskohtainen. Tuloslaskelman pääerinä ilmoitetaan mm. korkotuotot ja -kulut, valuutavaihdon tulos, muut tuotot ja kulut, poistot, satunnaiset tuotot ja kulut, arvopapereiden hinnan muutokset ja verot.

Tanskalaisten pankkien tuloslaskelmasta on ennen muuta huomattava, että arvopapereiden kaupasta ja kurssimuutoksista syntyneet realisoituneet ja realisoitumattomat voitot ja tappiot ilmoitetaan nettomääräisinä arvopaperityypeittäin eriteltyinä erässä "price adjustments; gain/loss on bonds, shares, mortgage deeds, etc." Lisäksi arvopapereiden arvostusperusteiden muutosten varalta tehtyjen varausten muutokset ilmoitetaan erässä "price and exchange rate reservations - revaluation/depreciation of officially quoted bonds and shares."

Valuuttakaupan tulos ja taseen valuuttamääräisten erien arvostamisesta syntyneet realisoituneet ja realisoitumattomat voitot ja tappiot ilmoitetaan omana eränään kohdassa "profit on and exchange rate adjustment of foreign currency". Valuuttakurssien muutosten varalta tehdyt varaukset taas ilmoitetaan erässä "price and exchange rate reservations - revaluation/depreciation of foreign exchange accounts."

4.4.4 Tilinpäätöksen liitetiedot

Taseen ja tuloslaskelman liitetietoina tanskalaiset pankit ilmoittavat mm.

- joukkovelkakirjat luokiteltuina jäljellä olevan maturiteetin mukaan sekä liikkeeseenlaskijoittain
- osakepääoman muutoksen erittelyt
- varausten muutosten erittelyt
- termiinisolimusten kannan maturiteeteittain ja sektoreittain (yleisö/pankit)
- sivukonttoreiden määrän
- toimipisteet maakunnittain
- työntekijöiden määrän
- valuutanvaihdon tuloksen erittelyyn
- eläkesitoumusten määrän
- palkka-, eläke- ja sosiaalikulujen erittelyt.

4.5 Yhteenveto

Ruotsalaisten, norjalaisten ja tanskalaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö on vastaavaan tapaan kuin Suomessa pankkitarkastusviraston ohjeilla säännelty. Ruotsissa ja Norjassa pankkien tilinpäätös on lisäksi verosidonnainen kuten Suomessakin. Tanskassa sen sijaan kirjanpidollinen ja verotettava tulos on eriytetty toisistaan. Tanska poikkeaa myös jatkossa muiden Pohjoismaiden käytännöstä sikäli, että Tanskan on EY:n jäsenmaana sovellettava EY:n pankkien tilinpäätöstä koskevan direktiivin mukaista tilinpäätöskäytäntöä vuodesta 1993 lähtien.

Omaisuserät ruotsalaiset ja norjalaiset pankit arvostavat kuten suomalaisetkin pankit alimman arvon periaatteen mukaan. Ruotsalaisten pankkien on tosin periaatteessa mahdollista arvostaa esim. vaihto-omaisuuteen kuuluvat arvopaperit yli hankintahinnan, mikäli markkina-arvo on tätä korkeampi. Obligaatiot arvostetaan kuitenkin pankkitarkastusviraston määräämään korkokantaan. Tanskalaisilla pankeilla lähtökohtana on markkina-arvon mukainen arvo.

Ruotsalaisille ja norjalaisille pankeille on edelleen tyypillistä, kuten suomalaisillekin pankeille, suurten verovapaiden luottotappiovarausten

sisällyttäminen taseeseen. Ruotsissa kuten Suomessakin osa näistä varauksista voidaan rinnastaa pankin omaan pääomaan vakavaraisuusastetta laskettaessa. Norjassa rinnastusta ei sen sijaan voida tehdä.

Luottotappiovarauksen tekninen käsittely poikkeaa norjalaisissa ja tanskalaisissa pankeissa ruotsalaisten ja suomalaisten pankkien soveltamasta käytännöstä siten, että näissä maissa pankit ilmoittavat luottotappiovarauksen taseen vastattavaa-puolen erän sijasta vastaavissa luottojen oikaisueränä.

Luottotappioiden käsittely taas poikkeaa ruotsalaisissa pankeissa muista Pohjoismaista siten, että Ruotsissa tuloslaskelmaan kirjataan kolmasosa edellisten kolmen vuoden aikana toteutuneiden ja odotettavissa olevien luottotappioiden kokonaismäärästä. Muissa Pohjoismaissa luottotappioiksi kirjataan ao. tilikauden aikana toteutuneet luottotappiot.

Myös arvopaperikaupan tuloksen esittäminen poikkeaa ruotsalaisilla pankeilla tanskalaisesta, norjalaisesta ja suomalaisesta käytännöstä. Yhtenä eränä esitettävän arvopaperikaupan tuloksen sijaan ruotsalaiset pankit raportoivat obligaatioista kertyneet voitot ja tappiot omina erinään ja muista arvopapereista kertyneet tuotot omina erinään. Obligaatioiden realisoituneina voittoina/tappioina ilmoitetaan tuloslaskelmassa kolmasosa kolmen edellisen vuoden realisoituneiden myyntivoittojen ja tappioiden nettomäärästä.

Ruotsissa poiketaan täten luottotappioiden ja arvopaperikaupan tuloksen osalta tarkasta oikealle tilikaudelle kohdistamisen periaatteesta. Tämä aiheuttaa sen, että pankkien tulos ei ole lasketulta tilikaudelta muodostunut, vaan sitä tasoittaa em. kolmen vuoden keskiarvosääntö.

5 ISON-BRITANNIAN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ

5.1 Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit

Isossa-Britanniassa toimivien pankkien kirjanpitokäytäntöä ohjaavat yleensä samat normit kuin maassa toimivia muita yrityksiä eli yhtiölait (Companies Acts 1985, CA) ja tilintarkastajajärjestöjen julkaisemat kirjanpitostandardit, Statements of Standard Accounting Practices (SSAP). Sen sijaan esimerkiksi verolainsäädännöllä ja pörssilainsäädännöllä ei ole paljoakaan vaikutusta pankkien tilinpäätöskäytäntöön.

Sekä yhtiölait että kirjanpitostandardit on ensisijaisesti laadittu koskemaan teollisia ja kaupallisia yrityksiä eikä erityisesti pankkeja. Tämä on osaltaan johtanut siihen, että pankkien vuosikertomusten tilinpäätösinformaatio on hyvinkin vaihtelevaa.

Yhtiölaeista vuoden 1948 laki on peruslaki, jota on sittemmin muutettu vuosina 1967, 1976, 1980, 1981 ja 1985. Vuoden 1981 laki täsmensi huomattavasti tilinpäätösnormistoa mm. tase- ja tuloslaskelmakaavoja. Vuoden 1985 lain varsinaisena tarkoituksena oli saattaa erityyppiset yhtiömuodot yhden ja saman lain alle. Lisäksi lakiin otettiin määräyksiä ulkomaalaisomisteisten yhtiöiden tilinpäätösinformaatiosta.

Yhtiölakia joudutaan lähiaikoina tarkistamaan, jotta EY:n joulukuussa 1986 julkaisema pankkien tilinpäätöskäytäntöä koskeva direktiivi, voidaan saattaa voimaan. Direktiivin on määrä astua voimaan vuoden 1991 alusta ja pankkien tulee soveltaa sitä viimeistään tilinpäätöksessä, joka koskee vuonna 1993 päättyvää tilikautta.

Accounting Standards Committee julkaisee kirjanpitostandardeja (SSAP), jotka koskevat ennen kaikkea tilinpäätöksen yleisiä periaatteita (basic principles) sekä tilinpäätöksen arvostusperiaatteita ja laskentamenetelmiä. Standardit eivät ole lakitason säädöksiä, mutta komitean jäsenjärjestöjen jäsenet (tilintarkastustoimistot ja tilintarkastajat) ovat velvollisia noudattamaan niitä. Liitteessä 14 on lueteltu voimassa olevat standardit, standardiluonnokset sekä keskustelualoitteet. Pankkien kanalta tärkeimmät standardit ovat:

SSAP 1	Disclosure of Accounting Policies
SSAP 10	Statements of Source and Application of Funds
SSAP 15	Accounting for Deferred Taxation
SSAP 18	Accounting for Contingencies
SSAP 19	Accounting for Investment Properties
SSAP 20	Foreign Currency Translation

Vuoden 1985 yhtiölain ja kirjanpitostandardien lisäksi pankkien tilinpäätöskäytäntöä omalta osaltaan ohjaavat myös Englannin keskuspankin pankkivalvontaa koskevat ohjeet sekä juuri voimaan astuneen Banking Actin määräykset. Viimeksi mainittu tosin varsinaisesti säätelee pankkien perustamista ja toimintaa sekä määrittää keskuspankin tehtävät ja aseman pankkien toiminnan valvojana. Merkittävimmät muutokset, jotka tehtiin uuteen pankkilakiin koskivat pankkien aseman samankaltaistamista korvaamalla "licensed deposit taker" -status ja "recognised bank" -status yhdellä ja samalla "authorised bank" -nimikkeellä. Niin ikään luotiin keskuspankin pankkivalvontaa ohjaamaan ja valvomaan uusi korkean tason elin, Board of Banking Supervision.

Banking Actin tilinpäätöstä koskevat määräykset liittyvät tilinpäätösasiakirjojen saatavuuteen ja tilintarkastajien ilmoittamisvelvollisuuksiin keskuspankkiin nähden. Lain mukaan pankin kirjanpidon ja sisäisten kontrollijärjestelmien tulee olla toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävät. Järjestelmiä ei pidetä riittävinä, elleivät ne mahdollista pankin toimintojen järkevää johtamista ja sitä että pankki voi täyttää lain sille asettamat velvollisuudet. Edelleen laki velvoittaa pankit raportoimaan keskuspankille tämän tarvitsemat tiedot. Erikseen mainitaan siitä, että pankkien on raportoitava johtoportaan muutoksista, merkittävimmistä osakkeenomistuksista ja suurista luotoista (large exposures) eli luotoista, joiden osuus on yli 10 % (suunnitelmavaiheessa yli 25 %) pankin omista varoista.

Keskuspankki on antanut Banking Actin kirjanpitoa ja sisäisiä valvontajärjestelmiä koskevien määräysten tulkinnasta ohjeen "Guidance Note on Accounting and Other Records and Internal Control Systems and Reporting Accountants' Reports thereon". Ohjeen mukaan pankilla (authorised institution) on oltava sellainen kirjanpito- ja sisäinen valvontajärjestelmä, että tilinpäätös voidaan tehdä Companies Actin ja muiden lakien

määräysten mukaisesti. Lisäksi valvonnan ansiosta pankin johdolla tulee olla täydellinen, tarkka ja ajan tasalla oleva tieto pankin toiminnasta. Keskuspankille on voitava toimittaa sen edellyttämät tiedot.

Ohje on rinnakkainen Companies Actin vaatimusten kanssa, ja se koskee sekä englantilaisomisteisia että ulkomaisomisteisia pankkeja yhtiömuodosta riippumatta. Ohje on sama kaikille pankeille. Keskuspankki ei anna yksityiskohtaisia ohjeita esim. riittävänä pidettävän tilinpäätösinformaation tai sisäisten valvontajärjestelmien sisällöstä, vaan lähtee järjestelmien tavoitteiden määrittelystä.

Companies Act 1985

Vuoden 1985 yhtiölain mukaan pankkien tulee tehdä tilinpäätöksensä samoin perustein kuin muidenkin yhtiöiden. Tilinpäätöksen tulee antaa totuutta vastaava varovainen, suoriteperusteinen ja edellisiin vuosiin nähden vertailukelpoinen kuva toimintaansa jatkavan yrityksen tilasta ja tulokehityksestä.¹ Näistä periaatteista voi poiketa perustelluista syistä, mutta tilinpäätöksessä on esitettävä poikkeamat ja näiden syyt. Tilinpäätös voi perustua joko historiallisiin kustannuksiin (historical cost principle) tai arvonmuutokset huomioon ottaviin arvoihin (alternative accounting rules). Yritykset voivat historiallisten kustannusten sijaan arvostaa tase-eränsä seuraavasti:

- aineeton käyttöomaisuus (pl. goodwill) jälleenhankintahintaan (current cost)
- aineellinen käyttöomaisuus markkinahintaan tai jälleenhankintahintaan (market value or current cost)
- käyttöomaisuussijoitukset markkina-arvoon tai johdon määrittämään muuhun arvoon

¹Periaatteet sisältyvät seuraaviin käsitteisiin: going concern, prudence, accruals ja consistency.

- lyhytaikaiset sijoitukset (current assets investments) jälleenhankintahintaan
- varasto jälleenhankintahintaan.

Pankkien osalta vaihtoehtoisia arvostusperusteita voidaan soveltaa seuraaviin tase-eriin:

- aineeton ja aineellinen käyttöomaisuus
- rahoitus-, vaihto- ja sijoitusomaisuusosakkeet sekä muut sijoitukset
- antolainaus.

Säännös mahdollistaa käyvän arvon huomioon ottamisen mm. pankin antolainauksessa sekä trading- ja sijoitussalkussa. Huomattakoon, että Englannissa on hylätty inflaation huomioon ottava kirjanpitostandardi (Current Cost Accounting, SSAP 16). Tämä on korvattu lähtemällä siitä, että arvonmuutokset otetaan huomioon tiettyjä tase-eriä arvostettaessa. Arvonmuutokset kirjataan arvonkorotusrahastoon. Rahastoa voidaan purkaa, mikäli tase-erien arvostus tätä edellyttää. Rahaston purku voidaan kirjata tulosvaikutteisesti vain mikäli näin syntynyt voitto on realisoitunutta tai mikäli aikaisemmin vastaava arvonalennus oli kirjattu tulosvaikutteisesti.

Varsinaisen taseen ja tuloslaskelman lisäksi tilinpäätöksen tulee sisältää toimintakertomus, tilintarkastuskertomus, konsernitase ja -tuloslaskelma, rahan käyttö- ja lähdelaskelma sekä tilinpäätöksen liitetiedot.

Pankkien taseen rakennetta ja sisältöä koskevat osakeyhtiölain määräykset ovat varsin vähäiset.

Tuloslaskelmasta on käytävä ilmi maksettujen ja ehdotettujen osinkojen määrä. Tilintarkastajille maksetut palkat ja palkkiot on ilmoitettava erikseen. Liitetiedoissa on ilmoitettava edellisen tilikauden tuloslaskelmaa koskevat luvut samalla tarkkuudella kuin tarkasteltavan tilikauden osalta.

Yhtiölakien vähäisten määräysten seurauksena on ainakin osittain ollut englantilaisten pankkien tilinpäätösinformaation kirjavuus ja vähäisyys. Informaation lisäämisen puolesta ovat kuitenkin puhuneet kansainväliset suositukset sekä keskuspankin julkaisemat ohjeet. Tässä yhteydessä on syytä mainita ohje "Accounting and Other Records and Internal Control Systems and the Reporting Accountants' Reports thereon".

5.2 Taseen rakenne ja keskeiset erät

Pankit ovat joutuneet varsin voimakkaasti mukailemaan Companies Actin tasekaavaa koskevia määräyksiä, jotka on laadittu ensisijaisesti teollisuusyritysten näkökulmasta.² Useimmat pankit noudattavat perusrakenteen osalta varat ja velat erikseen esittävää tapaa. Toinen mahdollisuus on laatia tase siten, että lyhytaikaiset velat esitetään vähennettynä "current assets" -erästä (net current assets/liabilities).

Tase esitetään useimmiten siten, että osakepääoma ja velat ilmoitetaan ensin ja saamispuoli sen jälkeen. Velkapuoli alkaa säännönmukaisesti osakepääomasta eikä veloista kuten Suomessa.

Seuraava tase edustaa ehkä yleisimmin esiintyvää käytäntöä:

²Companies Actin mukaiset tasekaavat on esitetty teoksessa Ulkomainen tilinpäätöskäytäntö, s. 56 - 57.

Tähdellä (*) merkityistä annetaan lisätietoja liitteissä.

Share capital and reserves/Shareholders' funds*
 Issued share capital*
 Reserves and retained profits*

Minority interests
 Loan capital*

= Capital resources

Deferred taxation*

Other liabilities
 Current and deposit accounts
 CDs and CPs issued
 Accrued interest and other accounts*
 Corporate tax

Current assets
 Cash, balances at banks, money at call
 and short notice*

Certificates of deposits
 Deposits with banks
 Items in course of collection*
 Dealing securities
 Loans and advances repayable within one year
 Accrued interest and other accounts

Other assets
 Loans and advances repayable after one year
 Net investment in finance leases/
 Lease rental receivables*
 Investment securities*
 Fixed assets*

Oma pääoma

Taseen liitetiedoissa eritellään oma pääoma tarkemmin.

Yleensä osakepääoma eritellään enimmäisosakepääomaan ja liikkeeseen laskettuun osakepääomaan. Erikseen ilmoitetaan osakkeiden nimellisarvo ja lukumäärä sekä rahastoihin siirretty osuus.

Rahastoissa ilmoitetaan tavallisesti paitsi erityyppiset rahastot myös tilikauden sekä edellisten tilikausien tulos. Tyypillisiä rahastoja ovat nimellisarvon ylittävä osuus osakepääomasta (share premium account) sekä

arvonkorotusrahasotot. Viimeksi mainittu liittyy tavallisimmin käyttö-omaisuudesta tehtäviin arvonkorotuksiin.

Lainapääoma

Lainapääoma (loan capital) on pitkäaikaista ottolainausta, josta osa voidaan keskuspankin luvalla rinnastaa omaan pääomaan. Erästä on lainakohtaisesti ilmoitettava juoksuajat ja korot sekä lainat, jotka ovat heikommassa etuoikeusasemassa kuin pankin muu luotonotto (subordinated loans).

Lykätty verovelka

Englantilaisessa kirjanpitokäytännössä tuloslaskelman verot ovat kirjanpidon tuloksen perusteella määräytyviä veroja. Kirjanpidon tulos ja verotettava tulos eivät useinkaan vastaa toisiaan. Eroja syntyy siitä, että verotuksessa sallitaan tavallisesti erisuuruiset poistokirjaukset kuin kirjanpidossa tai kirjanpitoon kirjataan tuottoja, jotka ovat verotettavaa tuloa vasta myöhemmin jne. Useimmiten kirjanpidon tuloksen perusteella tulisi maksettavaksi suuremmat verot kuin verotettavan tuloksen perusteella ja tämä erotus ilmoitetaan varauksiin luettavana lykättynä verovelkana (deferred taxation).

Kirjanpitostandardin SSAP 15 Accounting for Deferred Taxation mukaan kirjanpidon ja verotuksen jaksotuserot voidaan ilmoittaa lykättynä verovelkana siltä osin kuin on kysymys lyhytaikaisista jaksotuseroista. Jaksotuseroja, joiden perusteella verovelka lykkääntyy nähtävissä olevan tulevaisuuden ulkopuolelle, ei ole lupa ottaa huomioon lykättynä verovelkana. Huomattakoon vielä, että pysyviä eroja eli verovapaita tuloja ja vähennyskelvottomia menoja ei oteta huomioon lykättynä verovelkana.

Lykätty verovelka on taseen liitetiedoissa ilmoitettava eriteltyinä niin, että siitä käy ilmi, mistä verotuksen ja kirjanpidon kulukirjauseroista erä muodostuu.

Muut velat

Muut velat (other liabilities) ilmoitetaan eriteltynä pääryhmiin. Huomattakoon, että tähän ryhmään sisältyvät myös taseessa esiintyvät varaukset. Nämä eivät Englannissa ole tuloksentasauskeino, vaan varovaisuusperiaatteen mukainen pyrkimys näyttää todellisuutta vastaava kuva pankin tilasta ja tuloksesta.

Luottotappiovarausta ei kirjata bruttomenetelmää soveltaen, vaan se vähennetään suoraan vastaavasta saamisesta. Menetelmä vastaa toteutuneiden luottotappioiden kirjaustapaa. Liitetiedoissa ei eritellä luottotappiovarausten (tai luottotappioiden) määrää, elleivät ne ole olennaisen suuriset (material) lukuun ottamatta clearingpankkeja, jotka ovat vapaaehtoisesti siirtyneet kohti avoimempaa tilinpäätösinformaatiota.

Jos pankki on saanut kauppaja- ja teollisuusministeriöltä luvan esittää tilinpäätöksen suppeana versiona, se voi sisällyttää taseeseensa piileviä varauksia ja jättää luottotappiovarauksensa tekemättä (write off loan losses over a period).

Taseen saamiset

Taseen varallisuuserät tulisi Companies Actin mukaan eritellä sen mukaan, ovatko ne "fixed or current assets or neither fixed nor current". Pankit eivät tätä erittelyä kuitenkaan tee, vaan luokittelevat erät vaadetyypeittäin likvidiysjärjestyksessä. Sijoitusomaisuussalkku erotetaan tradingsalkusta ja käyttöomaisuussalkusta. Liitetiedoissa ilmoitetaan myös eriin sovelletut arvostusperusteet.

Niin ikään ilmoitetaan erikseen pörssinoteerattujen ja noteeraamattomien arvopapereiden arvo sekä usein myös valtion liikkeeseen laskemien papereiden ja talletustodistusten osuus.

Periaatteessa sekä tradingsalkku että sijoitussalkku arvostetaan joko markkinahintaan tai hankintahintaan sen mukaan kumpi on alhaisempi. Yhä yleisempää kuitenkin on, että tradingsalkku arvostetaan aina markkinahintaan ja liitetiedoissa ilmoitetaan hankintahintaiset luvut. Vastaavasti hankintahintaa käyttävät pankit joutuvat liitetiedoissa ilmoittamaan erien markkina-arvot.

Sijoitusomaisuuden hankintahintaa voidaan korjata jaksottamalla alkuperäisen hankintahinnan (emission) ja ostohinnan välinen erotus tulokseen. Tietyn maturiteetin omaavat paperit (esim. CDt ja ns. gilt-edged securities) suositetaan arvostettavaksi hankintahintaan ja tulokseen viedään alkuperäisen hankintahinnan ja nimellisarvon välinen erotus jaksettuna. Osakkeet suositetaan arvostettavaksi alimman arvon periaatteen mukaisesti.

Markkina-arvona pidetään pörssinoteerattujen papereiden osalta joko keskihintaa tai myyntihintaa. Noteeraamattomien paperien osalta realistisen arvon määrittäminen jää johdon vastuulle.

Antolainaus ilmoitetaan luottotappioilla ja luottotappiovarauksilla vähennytyssä määrässään. Useimmat pankit tekevät sekä kohdistettuja että kohdistamattomia luottotappiovarauksia (special and general provisions). Huolimatta kahdenlaisista varauksista molempien yhdessä tulee kuvastaa pankin johdon käsitystä lainasalkun laadusta.

Kohdistettua varausta harkittaessa tulee ottaa huomioon mm. lainan sekä muiden sitoumusten suuruus, lainan vakuus, perintäkustannukset ja lainasta saatava tuotto.

Kohdistamaton varaus voidaan tehdä, jos halutaan varmistua, että lainasalkku on otettu huomioon realisointiarvostaan. Aina ei tähän voida päästä kohdistettujen varausten avulla. Kohdistamattoman varauksen suuruutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon mm. menneiden vuosien kokemus, lainasalkun toimialoittainen ja maittainen jakauma.

Englannissa ei ole annettu yleisohjeita, miten suuria luottotappiovarauksia tulisi tehdä ongelmamaista oleviin saamisiin.

Luottotappiovarauksen (tai luottotappion) ilmoittamisesta ei ole lakisääteisiä määräyksiä. Niinpä ainoastaan clearingpankit ilmoittavat liitetietoina vuoden aikana tapahtuneet muutokset sekä luottotappiovarauksen tulosvaikutuksen.

Suppeampi tilinpäätös

Noin 100 pankkia on saanut Companies Actin mukaisen oikeuden julkaista edellä esitettyä suppeamman tilinpäätöksen (modified accounts). Näitä pankkeja kutsutaan ns. exempt-pankeiksi tai Schedule 9 -pankeiksi. Tasetta koskevat määräykset näiden pankkien osalta ovat seuraavat:

Tase on laadittava osakepääoma, velat ja saamiset siten luokiteltuina, että se antaa luotettavan yleiskuvan pankin toiminnan luonteesta. Erikseen on ilmoitettava toisaalta käyttöomaisuuteen, toisaalta vaihto- ja sijoitusomaisuuteen kuuluvat erät (fixed assets, current assets) sekä erät, jotka eivät kuulu kumpaankaan ryhmään. Käyttöomaisuuden arvostus- ja poistoperusteet on erikseen ilmoitettava. Sijoitukset pörssinoteerattuihin ja muihin papereihin on myös erikseen ilmoitettava.

Taseen liitetiedoissa on ilmoitettava mm.:

- the amount of any shares in the company which any person has an option to subscribe for
- viiveet yhtiön osingonmaksuissa
- vastuusitoumusten yleisluonne sekä tiedot niistä sitoumuksista, joista ei ole tehty varauskirjausta (contingent liabilities not provided for)
- rahoitus- ja vaihto-omaisuuteen kuuluvat epävarmat saamiset
- valuuttamääräisten erien muuntamisperusteet
- edellisen tilivuoden tiedot luokiteltuina samoihin tase-eriin kuin kyseisen tilikauden tiedot.

5.3 Tuloslaskelmaa koskevat määräykset

Vuoden 1985 Companies Actin mukaan tuloslaskelma voidaan esittää vähennyslaskumuotoisena (vertical) tai tuotot ja kulut erikseen esittävänä (horisontal). Pankit ovat omaksuneet vähennyslaskumuotoisen tavan, mikä vastaa mm. Suomessa käytössä olevaa tapaa.

Laki sallii tuloslaskelman arabialaisin numeroin numeroitujen erien esittämisen liitetietoina. Kun kaikki tuloslaskelman erät on arabialaisin numeroin numeroitu, on lain edellyttämä minimivelvoite varsinaisen tuloslaskelman osalta hyvin vähäinen. Lain mukaan siitä on kuitenkin aina käytävä ilmi vähintään toiminnan tulos ennen veroja, rahastoihin siirretty tai siirrettäväksi ehdotettu osuus tuloksesta sekä maksettujen tai ehdotettujen osinkojen suuruus.

Seuraavassa esitetty tuloslaskelma on varsin tyypillinen englantilaisen pankin julkaisema tuloslaskelma (tähdellä * merkityistä on annettava lisätietoja liitteissä):³

Profit before taxation^{4*}
 Taxation
 Profit after taxation
 Minority interest in subsidiaries*
 Profit after taxation and minority interests
 Extraordinary items (net of tax effect)*
 Profit attributable to shareholders
 Dividends
 Retained profit for period
 Retained profit brought forward
 Retained profit carried forward

Tilikauden tulos ennen veroja eritellään liitetiedoissa tavallisesti seuraavasti:

³Pankit, jotka ovat saaneet kauppaja- ja teollisuusministeriön luvan julkistaa tuloslaskelmaversion hyvin suppeasti, voivat ilmoittaa vain maksetut ja ehdotetut osingot sekä tilintarkastajien palkkiot. Liitetiedoissa on ilmoitettava vastaavat tiedot edelliseltä tilikaudelta.

⁴Erityisesti clearingpankit avaavat tätä erää esim. seuraavasti:
 Trading profit
 Bank and subsidiaries
 Share of associated companies
 Interest expense on loan capital
 Profit before taxation

- lainapääoman korkokulut
- muut korkotuotot ja -kulut
- tuotot pörssinoteeratuista sijoituksista ja muista (income on listed and unlisted investments)
- tilintarkastajien ja johdon palkkiot
- käyttöomaisuuden poistot
- luottotappiot ja luottotappiovaraukset (yleensä vain clearingpankit).

Kaiken kaikkiaan englantilaisten pankkien tuloslaskelma ei erittelyineenkään ole niin yksityiskohtainen kuin suomalaisten pankkien.

Tärkeimmät tuloslaskelmaa koskevat kirjaamisohjeet ovat seuraavat:

Ulkomaanvaluutan määräiset saamiset, velat, tuotot ja kulut kirjataan tapahtumapäivän (arvopäivän) mukaiseen kurssiin. Tilinpäätöksessä tase-erät arvostetaan tilinpäätöspäivän keskikursseihin. Arvostuserät kirjataan tulosvaikutteisesti lähinnä vain realisoitumattomien tappioiden osalta. Realisoitumattomat voitot kirjataan arvonnkorotusrahaston kautta. Realisoituneet kurssivoitot tai -tappiot sen sijaan on pakko kirjata tulosvaikutteisesti.

Markkinahintaan arvostetun tradingsalkun arvonneutokset (realisoitumattomat voitot ja tappiot) kirjataan tulosvaikutteisesti. Pitkäaikaisten sijoitusten osalta (investment portfolio) hankintahinnan ja nimellisarvon erotus ilmoitetaan jaksotettuna sijoituksen kestoaikaa vastaavasti.

5.4 Taseen ulkopuolisia eriä koskevat määräykset

Taseen ulkopuolisten erien tilinpäätöskäsittelystä ei toistaiseksi ole annettu erillisiä ohjeita. Ohjeet joudutaan johtamaan kirjanpidon peruseriaatteista. Going concern- ja consistency-periaate soveltuvat ongelmitta niin tase-erien kuin taseen ulkopuolisten erien käsittelyyn. Myös true and fair view- ja accrual-käsitteet antavat johtolankoja taseen ulkopuolisten erien käsittelyyn. Sen sijaan varovaisuuden periaate (prudence concept) on jo huomattavasti ongelmallisempi.

Tilintarkastajien suositukset näyttävät lähtevän siitä, että taseen ulkopuoliset instrumentit ja niiden tulosvaikutukset arvioitaisiin

markkina-arvojen pohjalta. Antaahan tämä paremmin vallitsevaa todellisuutta vastaavan kuvan pankin kunkin hetken tilanteesta kuin jos pidettäisiin kiinni varovaisuuden periaatteesta. Mark to market -lähtökohtaa ei kuitenkaan voi soveltaa, jos taseen ulkopuolisella instrumentilla suojattava erä itse on arvostettu muuhun kuin markkina-arvoon.

Arvostuksesta aiheutuvat voitot ja tappiot tulee kirjata trading-erien osalta kokonaisuudessaan tulosvaikutteisesti ja hedging-erien osalta sen mukaan, miten suojattava tase-erä itse on kirjattu.

Tilinpäätöksen liitetietoina suositellaan ilmoitettavaksi taseen ulkopuoliset erät, jos niillä on olennainen merkitys pankin toiminnalle. Liitetietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä ei ole olemassa ohjeita. Ne vaihtelevatkin suuresti pankista riippuen.

Seuraavassa on ote erään suuren clearingpankin vuosikertomuksesta. Kuten tästä huomataan, tieto voi olla hyvinkin niukka.

CONTINGENT LIABILITIES AND COMMITMENTS

	1986	1985
	£ m	£ m
Acceptances	2.000	1.100
Guarantees, performance bonds and indemnities	8.000	6.900

Contingent liabilities, which cannot be quantified, arise in the normal course of business on other transactions, but are offset by corresponding obligations of third parties. In addition, there are financial futures contracts, forward contracts for the purchase and sale of foreign currencies, option contracts and various other facilities to customers which are not reflected in the consolidated balance sheet. It is not envisaged that any material irrecoverable liability will arise from these transactions.

5.5 Yhteenveto

Isossa-Britanniassa toimivien pankkien kirjanpitokäytäntöä ohjaavat samat normit kuin maassa toimivia muita yrityksiä eli yhtiölait ja tilintarkastajajärjestöjen julkaisemat kirjanpitostandardit.

Yhtiölain ja kirjanpitostandardien lisäksi pankkien tilinpäätöskäytäntöä omalta osaltaan ohjaavat myös Englannin keskuspankin pankkivalvontaa koskevat ohjeet sekä Banking Actin määräykset. Yhtiölakeja Englannissa joudutaan jatkossa tarkistamaan, jotta EY:n joulukuussa 1986 julkaisema pankkien tilinpäätöskäytäntöä koskeva direktiivi voidaan saattaa voimaan vuoden 1992 loppuun mennessä.

Koska yhtiölait ja kirjanpitostandardit on laadittu teollisten ja kaupallisten yritysten näkökulmasta, on seurauksena ollut, että pankkien vuosikertomusten tilinpäätösinformaatio on hyvin vaihtelevaa. Kaiken kaikkiaan englantilaisten pankkien tuloslaskelma ja tase ei erittelyineenkään vastaa suomalaisten pankkien noudattamaa yksityiskohtaisuutta.

Tase-erien arvostamisessa lähtökohtana on kuten Suomessakin alimman arvon periaate. Arvopapereista sekä trading- että sijoitussalkku arvostetaan joko markkinahintaan tai hankintahintaan sen mukaan kumpi arvo on alempi. Yhä yleisempää kuitenkin on, että trading-salkku arvostetaan aina markkinahintaan. Myös sijoitusomaisuudessa otetaan tietyn maturiteetin omaavien papereiden osalta usein huomioon markkinahinta jaksottamalla hankintahinnan ja nimellisarvon välinen erotus tulokseen.

Luottosalkun pankit arvostavat käypään arvoon. Toisin sanoen luottosalkku ilmoitetaan luottotappioilla ja luottotappiovarauksilla vähennetyistä määrästään. Varaukset voidaan tehdä joko kohdistettuina tai kohdistamattomina (special and general provisions). Huolimatta kahdenlaisista varauksista olennaista on, että tehdyt varaukset kuvaavat, toisin kuin Suomessa, luottosalkun todellista arvoa ja laatua. Toisaalta luottotappiovarauksen ilmoittamisesta ei ole lakisäätteisiä määräyksiä. Käytännössä ainoastaan ns. clearing-pankit ilmoittavat vuoden aikana tapahtuneet varausten muutokset.

Tuloslaskelmasta on huomattava, että markkinahintaan arvostetun trading-salkun arvonmuutokset (realisoitumattomat voitot ja tappiot) kirjataan tulosvaikutteisesti. Sen sijaan muun omaisuuden, lukuun ottamatta sijoitusomaisuuteen kuuluvia joukkovelkakirjoja, realisoitumattomat voitot kirjataan yleensä tasevaikutteisesti ja tuloksen kautta ohjataan vain realisoitumattomat tappiot.

Taseen ulkopuolisten erien käsittelystä ei Englannissa toistaiseksi ole annettu erillisiä ohjeita. Lähtökohtana kuitenkin on erien arvostus markkina-arvoon.

6 YHDYSVALTOJEN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ

6.1 Yleistä

Yhdysvalloissa harjoitettavalle pankkitoiminnalle on tyypillistä kaksijakoinen järjestelmä. Pankit voivat toimia joko osavaltion tai liittovaltion toimiluvalla. Pankkien toimintamahdollisuudet samoin kuin niiden valvonta vaihtelevat sen mukaan, kumman viranomaisen luvalla ne toimivat.

Liittovaltion luvalla toimivat pankit ovat Federal Reserve Systemin (Fed) jäseniä, ja niitä koskevat Fedin ohjeet ja säännökset. Fedin valvonnan alaisten pankkien talletukset on mm. vakuutettu liittovaltion vakuutusyhtiössä (Federal Deposit Insurance Corporation, FDIC). FDIC:n vakuutus kattaa tällä hetkellä kaikki talletustilit 100 000 US-dollariin saakka. Fed edellyttää lisäksi, että sen jäsenpankit tallettavat keskuspankkiin tiettyä prosenttiosuutta vastaavan osuuden talletuskannastaan.

Liittovaltion toimiluvalla toimivia pankkeja valvoo Office of the Comptroller of the Currency (OCC) sekä Fed ja FDIC, joskin Fed ja FDIC ovat siirtäneet pääosan valvontatehtävästään OCC:lle.

OCC edellyttää sen valvonnan piiriin kuuluvilta pankeilta neljännesvuosittain raportteja niiden tilasta. OCC on lisäksi luonut pankkien valvontajärjestelmän, jonka tehtävänä on seurata tilastollisia trendejä sekä osallistua pankkitoiminnassa havaittujen heikkouksien tai ei-toivottujen kehityssuuntien tunnistamiseen. Valvontaviranomaisilla on oikeus ei-toivotun tai epäterveen pankkitoiminnan poistamiseksi määrätä uhkasakkoja, antaa määräyksiä tai esim. poistaa tai siirtää pankin johto tehtävästään sekä sulkea pankki.

Osavaltion toimiluvalla toimivia pankkeja taas valvovat kunkin osavaltion pankkivalvontaviranomaiset. Mikäli osavaltion toimiluvalla toimivat pankit ovat Fedin tai FDIC:n jäseniä, mikä myös on mahdollista, ovat ne tällöin myös Fedin ja FDIC:n valvonnan alaisia.

Ne pankkitoimintaa harjoittavat holding-yhtiöt ja pankit, joilla on yli 500 osakkeenomistajaa tai joiden taseen loppusumma on yli 1 milj. US-dollaria, ovat lisäksi arvopaperikauppalain (Securities Exchange Act)

mukaan velvollisia rekisteröimään omistamansa arvopaperit Securities Exchange Commissionissa (SEC). SEC:iin rekisteröityjä pankkeja taas koskevat edellisten lisäksi myös SEC:n raportointivaatimukset.

6.2 Pankkitoimintaa säätelevät lait

Seuraavassa on esitetty valikoitu, kronologinen lista tärkeimmistä liittovaltion toimiluvalla harjoitettavaa pankkitoimintaa säätelevistä laeista. Näiden lisäksi eri osavaltioilla on omat pankkilakinsa. Pankkien tilinpäätöskäytäntöä sääteleviä lakeja ei Yhdysvalloissa varsinaisesti ole.

The National Currency Act of 1863. Tällä lailla perustettiin Office of the Comptroller of the Currency (OCC) ja annettiin sille erioikeus valvoa liittovaltion toimiluvalla toimivia pankkeja. Laki oli samalla lähtökohta USA:n kaksijakoisen pankkijärjestelmän syntymiselle. Laki uudistettiin v. 1864 (the National Bank Act of 1864), ja se on voimassa edelleen.

The Federal Reserve Act of 1913. Lailla perustettiin Federal Reserve System.

The Banking Act of 1933. Tällä lailla luotiin perusta nykyisin voimassa olevalle pankkien valvontajärjestelmälle. Lain tarkoituksena oli jatkossa estää 1930-luvun laman ja pankkikonkurssien toistuminen tulevaisuudessa. Laki uudistettiin vuonna 1935 (Banking Act of 1935). Näihin lakeihin perustuen

- perustettiin Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC)
- FDIC:lle annettiin valtuudet säännellä pankkeja
- estettiin FDIC:n piiriin kuuluvia pankkeja maksamasta korkoa avistalletuksille sekä sallittiin Fedin ja FDIC:n rajoittaa aikatalletuksille maksettuja korkoja
- ns. commercial banking -toiminta erotettiin investment banking -toiminnasta (Glass-Steagall Section, Glass-Steagall Act)
- pankkien sallittiin perustaa sivukonttoreita.

The Bank Holding Company Act of 1956 salli pankkitoimintaa harjoittavien holding-yhtiöiden perustamisen. Laki uudistettiin vuonna 1970. (The Bank Holding Company Act Amendments of 1970.)

The International Banking Act of 1978. Laki on perustana ulkomaisten pankkien toiminnan säätelylle USA:ssa.

Muita pankkitoimintaa sääteleviä lakeja ovat mm. the Edge Act of 1919, the Mcfadden Act of 1927, the Bank Merger Acts of 1960 ja 1966, the Consumer Credit Protections Act of 1968, the Financial Institutions Regulatory and Interest Rate Control Act (FIRIRICA) of 1978, the Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act (DIDMCA) of 1980 ja the Garn-St.Germain Depository Institutions Act of 1982.

6.3 Tilinpäätöstä säätelevät normit

Tilinpäätösraportointi on amerikkalaisen näkemyksen mukaan suunnattu ennen kaikkea yrityksen tai pankin osakkeenomistajille ja tilinpäätöksen tärkein tehtävä on oman pääoman muutosten selvittäminen. Kirjanpito-käytännön teoreettinen perusta on kehitetty taseyhtälöteorian ja tuloslaskentaa painottavan teorian (transaktioteoria) pohjalta siten, että painotus on taseyhtälöteorian puolella.

Amerikkalainen tilinpäätöskäytäntö ei kuitenkaan perustu johdonmukaiseen teoriaan, vaan pääosin tilintarkastajien ja käytännön laskentaimisten muotoilemiin periaatteisiin ja konventioihin. (Generally Accepted Accounting Principles, GAAP.) Tilinpäätöksen joutuvat julkistamaan vain ne yritykset ja pankit, joiden osakkeita tai muita arvopapereita noteerataan pörssissä.

Tärkeimmät normistoa kehittäneet järjestöt ovat American Institute of Certified Public Accountants (AICPA), Accounting Principles Board ja Financial Accounting Standards Board (FASB). FASB perustettiin vuonna 1973 jatkamaan Accounting Principles Boardin työtä. Järjestön julkaisut, Statements of Financial Accounting Standards, ovat virallisia kirjanpitoa ja tilinpäätöskäytäntöä sääteleviä normeja, jotka tosin lähtökohdiltaan on laadittu yritysten näkökulmasta.

Pankkitoimintaan sovellettavissa olevien kirjanpidon yleisten periaatteiden (Generally Accepted Accounting Principles, GAAP) lisäksi pankit noudattavat kirjanpidossaan tilintarkastajien erityisesti pankkitoimintaa varten laatimia ohjeita (Audit Guide of the American Institute of Certified Public Accountants, Audits of Banks). Pankkien on lisäksi täytettävä OCC:n ja FDIC:n asettamat vaatimukset samoin kuin SEC:n määräyksen alaisuuteen kuuluvien pankkien on täytettävä SEC:n asettamat vaatimukset.¹ Osavaltion toimiluvalla toimivien pankkien on puolestaan täytettävä paikallisten valvontaviranomaisten niille asettamat vaatimukset.

Pankkien tilinpäätöksen tulee sisältää tase, tuloslaskelma, laskelma oman pääoman muutoksista sekä rahan käyttö- ja lähdelaskelma.

Taseelle ja tuloslaskelmalle ei pankkien niin kuin ei yritystenkään osalta ole asetettu mitään standardikaavaa. Keskeistä tuloslaskelmassa on, miten hyvin tilinpäätös informoi nykyisiä ja tulevia sijoittajia.

Verolainsäädännöllä ei Yhdysvalloissa ole samanlaista vaikutusta kirjanpitoon ja tilinpäätöskäytäntöön kuin Suomessa. Verotettavan tulon laske-
misessa lähtökohdانا ovat kirjanpidon yleiset periaatteet, mutta verosta varten laaditaan oma tilinpäätös.

6.4 Tilintarkastuksen rooli

Yhdysvalloissa pankit eivät yleensä ole tilintarkastusvelvollisia. Ainoastaan pankkitoimintaa harjoittavat holding-yhtiöt ja pankit, joilla on yli 500 osakkeenomistajaa tai joiden taseen loppusumma on yli 1 milj. dollaria, ovat SEC:n säännösten mukaan tilintarkastusvelvollisia. Tilintarkastajat, "certified public accountants", ovat AICPA:n kouluttamia ja AICPA on kehittänyt tilintarkastusnormiston, jossa pankeille on omat norminsa. (Audit Guide of the American Institute of Certified Public Accountants, Audits of Banks.)

¹SEC:n julkaisema Regulation S-X sisältää raportointivaatimukset erilaisille yhtiöille.

SEC:n valvonnan ulkopuolelle jäävistä pankeista osaa koskevat eri osavaltioiden samoin kuin OCC:n säännökset. Myös niille pankeille, joiden ei tilinpäätöstä säätelevien normien mukaan tarvitse tarkastuttaa tilinpäätöstään ulkopuolisilla tilintarkastajilla, suosittelivat viranomaiset kuitenkin tilinpäätöksen tarkastuttamista. FDIC suunnittelee lisäksi parhaillaan säännöstä, jonka mukaan kaikkien FDIC:n piiriin kuuluvien pankkien tilinpäätökset tarkastettaisiin vuosittain. Suunnitelman toteutuminen merkitsisi noin tuhannen taseen loppusumman mukaan kooltaan 50 - 100 milj. dollarin suuruisen pankin tulemistä tilintarkastuksen piiriin.

6.5 Tase

Yhdysvaltalaisessa tilinpäätöskäytännössä ei taseelle ja tuloslaskelmalle ole pankkien osalta - toisin kuin Suomessa - asetettu mitään standardikaavaa. Pankit noudattavat tilinpäätöksen laadinnassa yleisesti hyväksytyttä kirjanpidon peruseriaatteita sekä tilintarkastajien erityisesti pankkitoiminnalle kehittämiä normeja.

Taseessa saamiset ja velat esitetään usein likviditeettijärjestyksessä alkaen likvideimmistä eristä. Tase-eriä ei luokitella erikseen rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuteen, vaan erät esitetään vaadetyypeittäin. Seuraavassa on esitetty pankkien taseen keskeisten erien sisältö ja käsittely tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä.

Liitteessä 6 on esitetty eräs tyypillinen suuren pörssinoteeratun pankin tase pääpiirteittäin.

6.6 Taseen keskeisten erien sisältö ja arvostus

Arvopaperit

Arvopaperit jaotellaan taseessa sijoitustarkoituksessa ja kaupankäyntitarkoituksessa hankittuihin papereihin. Tavallisimpia sijoitustarkoituksessa hankittuja arvopapereita ovat Yhdysvaltain valtiovarainministeriön paperit (U.S. Treasury Securities), liittovaltion paperit (obligations

of federal government agencies), osavaltioiden ja kuntien paperit sekä yritysten joukkovelkakirjat (corporate bonds). Kaupankäyntitarkoituksessa hankittuihin arvopapereihin luetaan kuuluvaksi kaikki edelleen myytäväksi tarkoitetut arvopaperit ja muut markkinainstrumentit. Yhdysvaltojen pörssiviranomaisten määräys on, että arvopaperit on pidettävä joko investment- tai tradingsalkussa sen mukaan, kumpaa tarkoitusta varten arvopaperit on ensisijaisesti hankittu. Siirtoja näiden erien välillä ei yleensä sallita.

Sijoitustarkoituksessa hankitut arvopaperit, jotka on tarkoitus pitää niiden juoksuajan loppuun arvostetaan lähtökohtaisesti hankintahintaan, jolloin esim. koron muutoksista johtuvia arvonalennuksia ei tarvitse huomioida. Markkinakelpoisten osakkeiden (marketable equity securities) osalta arvonalennukset kuitenkin otetaan tarpeen vaatiessa huomioon. FASB:n ohjeen numero 12 mukaan "marketable equity securities" -paperit arvostetaan taseessa alimman arvon periaatteen mukaan.

Sijoitustarkoituksessa hankittujen arvopapereiden markkina-arvo on ilmoitettava joko taseessa tai taseen liitetiedoissa.

Sijoitustarkoituksessa hankittujen arvopapereiden tulosvaikutukset ilmoitetaan yleensä omana eränään tuloslaskelmassa. Jos erän osuus pankin tuloksesta on merkitykseltään vähäinen, voidaan erä sisällyttää myös muihin tuottoihin.

Edelleen myytäväksi tarkoitetut arvopaperit voidaan AICPA:n ohjeiden mukaan pankkien osalta arvostaa taseessa joko markkina-arvoon² tai alimman arvoon. Esim. suuret pörssinoteeratut pankit arvostavat trading-salkkunsu yleensä markkina-arvoon.

Taseessa tradingpaperit ilmoitetaan usein omana eränään, joskin myös erän ilmoittaminen liitetiedoissa on mahdollista. Tradingsalkusta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot ilmoitetaan tuloslaskelmassa omana eränään. Tradingpapereista kertyneet korot suositellaan ilmoitettaviksi korkotuotoissa.

²Financial Accounting Standards Review Board on laatinut ehdotuksen, jonka mukaan pankkien tase-erät tulisi arvostaa kaikkien erien, myös velkojen, osalta markkina-arvoon.

Luotot

Myönnettyissä luotoissa ilmoitetaan usein vain luottojen kokonaismäärä. Luottojen jakautuminen päätyypeittäin on ilmoitettava liitetiedoissa. Osa pankeista kuitenkin tekee erittelyn jo taseessa. Tyypit, joihin luotot jaotellaan, ovat tavallisesti kaupalliset ja kulutusluotot sekä rahoitus-leasingsopimukset. Luotot arvostetaan tilinpäätöksessä nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen käypään arvoon.

Luottotappiovaraus

Luottotappiovarauksen pankit vähentävät - toisin kuin Suomessa - suoraan saamisista. Varauksen määrä ilmoitetaan taseessa erillisenä luottojen oikaisueränä. Luottotappiovaraus voidaan tehdä, jos tilinpäätöshetken informaatio osoittaa, että varojen arvo on todennäköisesti vähentynyt tai jokin velvoite on syntynyt tulevaisuudessa todentuvan menetyksen vuoksi. Menetyksen suuruus on lisäksi voitava arvioida luotettavasti.

Luottotappiovarauksen määrästä päättää viime kädessä pankin johto. Päätös perustuu yleensä kotimaisesta ja kansainvälisestä taloudellisesta tilanteesta saatuun arvioon, portfolion koon ja sisällön muutoksiin, muihin indikaattoreihin sekä johdon kokemukseen. Toteutuneet luottotappiot kirjataan tuloslaskelmassa sisäisenä siirtona luottotappiovarauksista luottotappioihin.

Kiinteistöt, koneet ja laitteet

Pankkien käyttöomaisuus ilmoitetaan taseessa tavallisesti yhtenä eränä kertyneillä poistoilla oikaistuna. Mikäli käyttöomaisuuden yksittäiset erät ovat merkittäviä, on käyttöomaisuuden pääerät ilmoitettava joko taseessa tai tilinpäätöksen liitetiedoissa. Myös kertyneet poistot voidaan ilmoittaa omana eränään taseessa tai taseen liitetiedoissa. Käyttöomaisuuden arvostusperuste on ilmoitettava joko taseessa tai sen liitteissä.

Muu omaisuus

Muuhun omaisuuteen pankeilla tavallisesti sisältyy esim. seuraavan tyyppisiä eriä:

- konsolidoimattomat tytäryhtiösijoitukset
- sijoitukset yhtiöihin, joista pankki omistaa 50 % tai vähemmän
- käyttöomaisuuteen kuulumattomat pankin omistamat kiinteistöt
- siirtyvät erät.

Muu omaisuus esitetään taseessa usein yhtenä eränä. Mikäli erän osuus taseesta on merkittävä, voidaan pääerät myös eritellä. Muuhun omaisuuteen kuuluvien kiinteistöjen arvotuksessa lähtökohtana on käypä arvo.

Oma pääoma

Omassa pääomassa pankit usein ilmoittavat erikseen etuoikeutetut osakkeet, kantaosakkeet sekä kertyneet voittovarot oikaistuina lunastetuilla kantaosakkeilla.

Ulkomaan rahan määräiset erät

Ulkomaan rahan määräiset erät arvostetaan markkinakursseihin. Arvostuksesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan tulokseen. Kansainvälistä pankkitoimintaa harjoittavien pankkien edellytetään noudattavan valuuttamääräisten erien käsittelyssä FASB:n ohjetta numero 52.

6.7 Tuloslaskelma

Tuloslaskelman yhdysvaltalaiset pankit ilmoittavat vähennyslaskumuotoisena laskelmana. Kaavan muoto vaihtelee jonkin verran pankeittain. Pääerinä ilmoitetaan korkokate, luottotappiovarauksen muutos, palkkiot, komissiotuotot ja muut tuotot sekä toiminnalliset kulut kuten palkat, vuokrat ja verot. Tuottoihin sisältyvät usein lisäksi omina erinään mm. valuutanvaihdon tulos samoin kuin edelleen myytäviksi tarkoitetuista arvopapereista ja sijoitustarkoituksessa hankituista arvopapereista

kertynyt tulos. Liitteessä 6 on esitetty eräs tyypillinen suuren pörssi-noteeratun pankin tuloslaskelma.

6.8 Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö

Korot

Korkotuotoissa ilmoitetaan mm. myönnettyistä luotoista, rahoitusleasing-toiminnasta, talletuksista, takaisinosto- ja myyntisopimuksista samoin kuin arvopapereista kertyneet korot.

Korkokuluissa ilmoitetaan talletuksista ja muista veloista syntyneet korkokulut.

Luottotappiovarauksen muutos

Luottotappiovarauksen muutos ilmoitetaan omana eränään heti korkokatteen jälkeen.

Valuutanvaihdon tulos

Valuutanvaihdon tuloksessa ilmoitetaan valuutanvaihdon tulos ja taseen sekä taseen ulkopuolisten ulkomaan rahan määräisten erien tilinpäätöspäivän mukaisten valuuttakurssien mukaisesta arvostuksesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot.

Arvopaperikaupan tulos

Arvopaperikaupan tulos ilmoitetaan erikseen sijoitustarkoituksessa ja kaupankäyntitarkoituksessa hankittujen arvopapereiden osalta.

Sijoitustarkoituksessa hankittujen arvopapereiden tulos sisältää yleensä lähinnä näiden erien kaupasta syntyneet realisoituneet voitot ja tappiot. Kaupankäyntitarkoituksessa hankittujen arvopapereiden tulos sisältää puolestaan näiden arvopapereiden ja muiden markkinainstrumenttien - mm. futuureiden ja optioiden - kaupasta syntyneet voitot ja tappiot samoin kuin erien markkina-arvon mukaisesta arvostuksesta syntyneet realisoituneet ja realisoitumattomat voitot ja tappiot.

6.9 Taseen ulkopuoliset erät

Taseen ulkopuolisista eristä yhdysvaltalaiset pankit julkistavat tilinpäätöksen liitteissä usein vain muutamalla lauseella, minkä tyyppisiä sitoumuksia niillä on. Osa pankeista ilmoittaa kuitenkin tärkeimmistä eristä myös määriä koskevia tietoja.

Korko- ja valuuttasidonnaisten taseen ulkopuolisten markkinainstrumenttien kuten optioiden, futuureiden, terminisopimusten ja koronvaihtosopimusten arvostuksessa lähtökohtana on markkina-arvo. Erien markkina-arvon mukaisesta arvostuksesta syntyneet realisoituneet ja realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan yleensä edelleen myytäväksi tarkoitettujen arvopapereiden tulokseen.

Liitteessä 15 on esitetty erään pankin vuosikertomuksessa esitetty tavallista laajempi yhteenveto korko- ja valuuttasidonnaisten taseen ulkopuolisten erien käyttötarkoituksista, määristä ja arvio niihin sisältyvistä riskeistä.

6.10 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetiedoissa ilmoitetaan mm.

- tilinpäätöksen laadinnassa noudatetut keskeiset periaatteet, kuten taseen keskeisten erien arvostusperusteet sekä keskeisistä taseeristä kertyneiden tuottojen ja kulujen käsittely tuloslaskelmassa
- yksityiskohtaiset erittelyt taseen keskeisistä eristä
- tulos toiminnoittain ja alueittain
- luottotappiovarauksen muutokset
- verojen käsittely
- eläkkeiden käsittely

- oman pääoman erien muutokset
- merkittävimmät taseen ulkopuoliset erät päätyypeittäin, erien laajuus ja arvio niihin sisältyvistä riskeistä.

6.11 Yhteenveto

Yhdysvalloissa pankit voivat toimia joko osavaltion tai liittovaltion luvalla. Pankkien toimintamahdollisuudet samoin kuin niiden valvonta vaihtelevat sen mukaan, kumman viranomaisen toimiluvalla ne toimivat.

Pankkien tilinpäätöskäytäntöä ei Yhdysvalloissa ohjaa lainsäädäntö kuten Suomessa, vaan tilinpäätöskäytäntö pohjautuu pääosin tilintarkastajien ja käytännön laskentaihmissien muotoilemiin periaatteisiin ja konventioihin. Pankkien taseelle ja tuloslaskelmalle ei näin ollen myöskään ole asetettu mitään standardikaavaa. Verolainsäädännöllä ei Yhdysvalloissa myöskään ole samanlaista vaikutusta tilinpäätöskäytäntöön kuin Suomessa, sillä verotusta varten laaditaan oma tilinpäätös.

Tase-erien arvostamisessa lähtökohtana on tradingsalkun osalta markkina-arvo tai alin arvo ja sijoitusomaisuuden osalta hankintahinta. Luottosalkku arvostetaan joko nimellisarvoon tai sitä alempaan käypään arvoon. Financial Accounting Standards Review Board on kuitenkin parhailaan suunnittelemassa pankkien ja muiden rahoituslaitosten osalta uusia tase-erien arvostussääntöjä. Niiden mukaan kaikki tase-erät velat mukaan lukien arvostettaisiin markkina-arvoihin.

Luottotappiovarauksen pankit vähentävät toisin kuin Suomessa suoraan saamisista. Varaus ilmoitetaan taseessa luottojen oikaisueränä. Varaukset kuvastavat johdon näkemystä todennäköisistä luottotappioista.

Tuloslaskelmasta on merkille pantavaa, että arvopaperikaupan osalta trading- ja investmentsalkuista kertyneet tuotot ilmoitetaan, toisin kuin Suomessa, omina erinä. Mikäli arvopapereiden arvostusperusteena on markkina-arvo, kirjataan sekä syntyneet realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot tulokseen. Arvopapereista kertyneet korot ilmoitetaan lisäksi koroissa eriteltyinä trading- ja investmentpapereista

kertyneisiin eriin. Lisäksi on huomattava, että luottotappiovarauksen muutos ilmoitetaan tuloslaskelmassa myös toisin kuin Suomessa heti kokokatteen jälkeen.

Taseen ulkopuolisista eristä pankit ilmoittavat usein lähinnä vain minkätyyppisiä sitoumuksia niillä on. Osa pankeista ilmoittaa tosin myös tärkeimmistä eristä määriä koskevia tietoja. Markkinainstrumentit kuten optiot ja futuurit arvostetaan markkina-arvoon, ja arvostuksesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan tulokseen.

Tilinpäätöksen liitetiedoissa pankit ilmoittavat suomalaisiin pankkeihin verrattuna melko runsaasti yksityiskohtaisia tuloslaskelmaan ja taseeseen liittyviä erittelyjä.

7 SAKSAN LIITTOTASAVALLAN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ

7.1 Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit

Saksan liittotasavallassa pankkeja säätelevät lähtökohdiltaan samat tilinpäätöskäytännön normit kuin teollisuuden ja kaupan yrityksiä.

Merkittävimmät tilinpäätösraportointia ohjaavat lait ovat

- kauppalaki (Handelsgesetzbuch),
- osakeyhtiölaki (Aktiengesetz),
- rajavastuuyhtiölaki (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung)
- julkistamislaki (ns. Publizitätsgesetz)¹
- EY-direktiivien soveltamislaki (ns. Bilanzrichtliniengesetz).²

Kauppalaki, osakeyhtiölaki ja rajavastuuyhtiölaki määräävät, että kirjanpitovelvollisten tulee noudattaa kirjanpidon yleisesti hyväksytyjä periaatteita. Osakeyhtiölaki, joka koskee osakeyhtiöitä (Aktiengesellschaft) ja osakkeellisia kommandiittiyhtiöitä (Kommanditgesellschaft auf Aktien), täsmentää kirjanpidon periaatteita. Osakeyhtiölaissa on annettu tase- ja tuloslaskelmakaavat sekä määräykset erien arvostamisesta ja sisällöstä. Rajavastuuyhtiölain säännökset rajavastuuyhtiöiden (Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH) tilinpäätöksestä ovat osakeyhtiölain säännöksiä huomattavasti yleisempiä. Julkistamislaki säätelee ns. suurten yritysten tilinpäätöksien julkistamista ja tilintarkastusta. Vuoden 1986 alusta voimaan astunut Bilanzrichtliniengesetz sisältää säännökset EY:n yritysten tilinpäätöskäytäntöä koskevan kolmen direktiivin³ soveltamisesta saksalaisten yritysten tilinpäätöksiin.

¹Gesetz über die Rechnungslegung von Unternehmen und Konzernen, ns. Publizitätsgesetz.

²Gesetz zur Durchführung der 4., 7. und 8. Richtlinie des Rates der Europäischen Gemeinschaften zur Koordinierung des Gesellschaftsrechtes, ns. Bilanzrichtliniengesetz.

³EY:n 4. direktiivi koskee yritysten vuosittain tilinpäätöksen sisältöä (Directive on Annual Accounts), EY:n 7. direktiivi koskee konsernitilinpäätöksen laadintaa (Directive on Consolidated Accounts), EY:n 8. direktiivi koskee tilintarkastajien kelpoisuusvaatimuksia (Directive on the Approval of Auditors).

Merkittäviä täsmennyksiä ja poikkeamia em. lakeihin on pankkien osalta annettu pankkilaisissa (Kreditwesengesetz). Tämä onkin ensisijainen pankkien tilinpäätöskäytäntöä ohjaava lakitasoinen normi. Pankkitarkastusvirasto on lisäksi antanut yksityiskohtaiset ohjeet tase- ja tuloslaskelman kaavasta ja sisällöstä (ns. Bilanzierungsrichtlinien). EY:n pankkien tilinpäätöstä koskevan direktiivin soveltamisesta saksalaisten pankkien tilinpäätöksiin ei toistaiseksi ole annettu ohjeita.

Verolakien vaikutus pankkien tilinpäätöskäytäntöön on, kuten Suomessakin, huomattava. Verovähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että kyseinen kulukirjaus on tehty myös kirjanpidossa.

7.2 Tilintarkastuksen rooli

Pankkilain mukaan pankin tilinpäätös on yhden tai useamman asiantuntevan tilintarkastajan tarkastettava. Tilintarkastus on suoritettava viimeistään viiden kuukauden kuluttua tilivuoden päättymisestä. Pankin tilintarkastajana voi olla ainoastaan Suomen KHT-tilintarkastajaa vastaava Wirtschaftsprüfer tai tällaisten perustama tilintarkastustoimisto.

Tilintarkastajan on tarkastuksessaan kiinnitettävä huomiota siihen, että kirjanpito ja tilinpäätös sekä toimintakertomus ovat lain mukaisia. Juuri muuta julkistettavassa tilintarkastuslausunnossa ei todetakaan. Sen sijaan johdolle, keskuspankille ja pankkitarkastusvirastolle osoitettu tilintarkastuskertomus on laajempi.

7.3 Taseen rakenne ja keskeiset erät

Saksan pankkilakiin sekä pankkitarkastusviraston ohjeisiin perustuva tasekaava on hyvin yksityiskohtainen.

Taseen aktiivapuolen omaisuuserät ryhmitellään likvidiysjärjestykseen siten, että ensin on likvidein omaisuus. Tämä poikkeaa osakeyhtiölain yrityksiä koskevista määräyksistä.

Myös taseen passiivapuolen ryhmittely poikkeaa osakeyhtiölain määräyksistä siinä, että pankit ilmoittavat ensin lyhytaikaiset velat ja vii-

meksi oman pääoman, kun taas yrityksillä taseen velkapuoli alkaa osakepääomasta.

Toistaiseksi lyhyt- ja pitkäaikaisen raja on neljä vuotta. EY:n pankki-direktiivin voimaan saattamisen jälkeen tämä muuttuu yhdeksi vuodeksi.

Liitteessä 7 on esitetty saksalaisten pankkien tase pankkilain ja pankkitarkastusviraston määräysten mukaan.

Likvidit varat

Likvideistä varoista on ilmoitettava erikseen kassa, saamiset keskuspankilta, postisiirtotilisaamiset, shekkitilisaamiset ja vekselisaamiset.

Saamiset muilta pankeilta kuin keskuspankilta ilmoitetaan omana ryhmään niin, että erikseen ilmoitetaan vaadittaessa maksettavat ja muut. Vaadittaessa maksettaviksi luokitellaan myös ns. avistasaamiset ja nostrotilit.

Arvopaperit

Valtion liikkeeseen laskemat arvopaperit ilmoitetaan omana eränään (Schatzwechsel und unverzinsliche Schatzanweisungen).

Muut joukkovelkakirjat ilmoitetaan alkuperäisen maturiteetin mukaan kahdessa ryhmässä (< 4 vuotta, yli 4 vuotta) kohdassa "Anleihen und Schuldverschreibungen".

Erikseen ilmoitetaan muut arvopaperit (Wertpapiere, soweit sie nicht unter anderen Posten auszuweisen sind) luokiteltuina pörssinoteerattuihin ja muihin. Tähän ryhmään luetaan kuuluvaksi mm. kaupankäyntitarkoitukseen hankitut osakkeet ja muut arvopaperit.

Kohdassa Beteiligungen ilmoitetaan sijoitustarkoituksessa hankitut arvopaperit samoin kuin tytär- ja osakkuusyhtiöosakkeet. Jako Wertpapiere-erän ja Beteiligungen-erän välillä ei kuitenkaan käytännössä ole täysin selkeä.

Pankin hallussa olevat omat osakkeet ilmoitetaan omana kohtanaan (Eigene Aktien).

Konserniyhtiöiden liikkeeseen laskemat joukkovelkakirjat ilmoitetaan omana kohtanaan (Konzerneigene Schuldverschreibungen).

Antolainaus

Antolainaus yleisölle (Forderungen an Kunden) ilmoitetaan omana eränään erikseen lyhytaikaisen (vähintään neljä vuotta) ja pitkäaikaisen antolainauksen (yli neljä vuotta) osalta. Antolainauskanta ilmoitetaan luottotappiovarauksella vähennettynä.

Kiinnitysluotot

Kiinnitysluottotoimintaa harjoittavat pankit joutuvat ilmoittamaan omana eränään antolainauksen, jossa on kiinnitysvakuus tai julkisen laitoksen antama takaus. Tällaisten pitkäaikaisten luottojen kertyneet korot ilmoitetaan erikseen muista siirtyvistä eristä.

Kiinteistöt sekä koneet ja kalusto

Maa-alueet ja rakennukset ilmoitetaan omana eränään ja koneet ja kalusto omana eränään. Leasingomaisuus ilmoitetaan näistä erillisenä.

Siirtyvät erät

Rechnungsabgrenzungsposten-erä sisältää siirtyvät erät. Saamispuolella erä ei sisällä kiinnitettyjen luottojen kertyneitä korkoja, jotka - kuten aikaisemmin mainittiin - tulee esittää omana eränään ao. luottosalkun jälkeen.

Velkapuolen pääerät

Taseen velkapuolella ilmoitetaan erikseen mm. velat pankeille ja yleisölle, joukkovelkakirjaluotot (erikseen kiinnitysluottopankkien ottamat), muut kiinnitysluotot ja kertyneet korot kiinnitysluotonotosta.

Varaukset

Varauksia sisältyy seuraaviin kolmeen tase-erään

- siirtovelat ja varaukset (Rückstellungen)
- varaukset (Wertberichtigungen)
- verotekniset varaukset (Sonderposten mit Rücklageanteil).

Siirtovelat ja varaukset sisältää pääasiassa suomalaisen käytännön mukaisia siirtyviä eriä, mutta myös varauksia. Erä on eriteltävä eläkevaraukseen ja muihin. Eläkevaraus on suomalaisittain ajateltuna siirtyvän erän luonteinen. Myös muissa varauksissa on siirtyvän erän luonteisia eriä, kuten esim. verovaraus. Huomattakoon, että erään sisältyy myös terminisopimuksista aiheutuneet potentiaaliset kurssitappiot, taseen ulkopuolisesta toiminnasta tehty yleinen luottotappiovaraus sekä antolainauksesta aiheutuvaksi arvioitu kohdistettu luottotappiovaraus.

Varaukset-erä sisältää periaatteessa yleisen luottotappiovarauksen sekä epäsuorasta poistojen kirjaamisen menetelmästä johtuvat kumulatiiviset poistot. Tavanomaista kuitenkin on, että sekä yleinen luottotappiovaraus että kumulatiiviset poistot vähennetään suoraan vastaavasta omaisuus-erästä. Täten tätä erää näkee vain harvoin saksalaisten pankkien taseessa.

Erä verotekniset varaukset luetaan kokonaisuudessaan varauksiin. Erä sisältää eri verosäännösten pohjalta tehtäviä varauskirjauksia.

7.4 Tase-erien arvostus

Tase-erien arvostus lähtee siitä, että pankinkin taseessa on rahoitus- ja vaihto-omaisuutta (Umlaufvermögen) sekä käyttö- ja sijoitusomaisuutta (Anlagevermögen) huolimatta siitä, että omaisuseriä ei luokitella näihin ryhmiin, niin kuin teollisuusyrityksissä tehdään.

Rahoitus- ja vaihto-omaisuuteen voidaan katsoa kuuluvaksi likvidit varat, saamiset pankeilta, valtion liikkeeseen laskemat paperit sekä muut arvopaperit. Beteiligungen-erä kuuluu Anlagevermögen-ryhmään. Antolainauksen arvostamisesta on säädetty erikseen.

Saksan osakeyhtiölaki edellyttää, että rahoitus- ja vaihto-omaisuus (Umlaufvermögen) arvostetaan hankintahintaan tai markkina-arvoon sen mukaan, kumpi on alhaisempi.⁴ Eli yrityksiä koskee ns. alimman arvon periaate. Tätäkin alemmaa arvoa voidaan käyttää, mikäli se esim. verolainsäädännön mukaan on sallittua tai mikäli tasearvot muutoin muuttuivat alinomaa.

Käyttöomaisuus arvostetaan hankintahintaan. Hankintahinnasta tehtävien poistojen tulee perustua tilinpäätöksessä ilmoitettavaan poistosuunnitelmaan.

Pankit voivat kuitenkin poiketa edellä esitetyistä arvostusperiaatteista, mikäli "täten voidaan suojautua erityisiä, pankkitoimintaan liittyviä riskejä vastaan". Pankkien ei myöskään tarvitse ilmoittaa arvostus- tai poistoperusteitaan, varausten määrää eikä myöskään arvostusperusteissa tapahtuneita muutoksia huolimatta siitä, että ne vaikuttavat eri tilikausien vertailtavuuteen.

Ainoa, mitä pankkien tulee noudattaa, on arvostaa saamisensa korkeintaan ja velkansa vähintään osakeyhtiölain määräysten edellyttämiin arvoihin. Toisin sanoen pankit voivat aliarvostaa saamisensa ilman, että tätä ilmoitetaan erikseen tilinpäätöksessä ja vastaavasti yliarvostaa velkansa vielä enemmän kuin yrityksille on mahdollista.

Arvopapereiden arvostus

Arvopapereiden arvostus määräytyy sen mukaan, pidetäänkö niitä Umlaufvermögen- vai Anlagevermögen-ryhmään kuuluvana. Huomattakoon, että käytettyä arvostusperustetta ei yleensä ilmoiteta tilinpäätöksessä.

Alimman arvon tai tätä vieläkin alemman arvon mukaan arvostetaan edellä esitetyistä tase-eristä lähinnä seuraavat erät: valtion liikkeeseen laskemat paperit (Schatzwechsel und unverzinsliche Schatzanweisungen),

⁴Vuoden 1986 alussa voimaan astunut Bilanzrichtliniengesetz säätää arvostusperusteet, joita on noudatettava, jotta EY-direktiivien määräykset tulisivat huomioon otetuksi. Nämä eivät kuitenkaan poikkea osakeyhtiölain määräyksistä missään olennaisessa.

muut joukkovelkakirjat (Anleihen und Schuldverschreibungen) ja trading-salkku (Wertpapiere).

Hankintahintaa arvostusperusteena käytetään taas esim. Beteiligungen-erää arvostettaessa.

Anlagevermögen-ryhmään kuuluvien arvopapereiden arvonalennukset ilmoitetaan tuloslaskelmassa erässä Abschreibungen ... auf Beteiligungen.

Umlaufvermögen-ryhmään kuuluvien arvopapereiden arvonalennukset ilmoitetaan tuloslaskelmassa erässä Abschreibungen auf Forderungen und Wertpapiere. Taseessa arvonalennusta ei kirjata erillisen varaus-erän kautta, vaan sillä vähennetään suoraan saamisen arvoa.

Antolainauksen arvostaminen

Saksalaiset pankit voivat tilinpäätöksessään tehdä sekä kohdistetun (Einzelwertberichtigung) että yleisen (Sammelwertberichtigung) luottotappiovarauksen.

Kohdistettu luottotappiovaraus on verovähennyskelpoinen, ja se tehdään lainasalkun todellisen laadun perusteella. Useimmat pankit tekevät kohdistetun varauksen, mikäli laina on siirretty epävarmojen joukkoon. Kohdistettu varaus ilmoitetaan taseen Rückstellung-erässä, eikä sillä siis vähennetä antolainauksen tasearvoa.

Yleinen luottotappiovaraus tehdään pankkitarkastusviraston antamien prosenttirajojen puitteissa ja vähennetään suoraan saamisista. Varausta ei voi tehdä saamisista valtiolta ja pankeilta. Sen sijaan se voidaan tehdä paitsi antolainauksesta yleisölle myös vastaavista taseen ulkopuolisista sitoumuksista. Viraston ohjeiden mukaan esim. alle neljän vuoden antolainauksesta yleisölle voidaan tehdä 1.05 %:n suuruisen varaus ja yli neljän vuoden antolainauksesta 0.1 - 0.5 %:n suuruisen varaus. Suuremmatkin varaukset ovat mahdollisia, mutta ne eivät ole verotuksessa vähennyskelpoisia.

Yleisen luottotappiovarauksen suuruutta ei normaalisti ilmoiteta tilinpäätöksessä.

7.5 Tuloslaskelman rakenne ja keskeiset erät

Saksalaisten pankkien tuloslaskelma poikkeaa suomalaisesta käytännöstä jo perusrakenteensa osalta. Se esitetään yleensä ns. tilimuodossa eli tuotot ja kulut ilmoitetaan erikseen. Tuloslaskelma on lisäksi yksityiskohtainen, mutta vaikeasti analysoitavissa.

Liitteessä 7 on esitetty saksalaisten pankkien tuloslaskelma pankkilain ja pankkitarkastusviraston määräysten mukaan.

Tuottojen pääerät

Tuottojen pääerät ovat korkotuotot, tuotot arvopaperikaupasta sekä palkkiot ja vastaavat.

Korkotuotoissa ilmoitetaan lainojen ja rahamarkkinainstrumenttien korkojen lisäksi nollakorkolainojen hankintahinnan ja nimellisarvon erotus jakotettuna, antolainauksen komissiotuotot sekä taseen ulkopuolisesta toiminnasta saadut komissiot.

Arvopaperikaupan tuotoissa ilmoitetaan kaikki arvopapereista saadut tuotot (korot, osingot). Arvostuksesta johtuvia arvomuutoksia ei kuitenkaan ilmoiteta tässä erässä.

Tuottoja valuutanvaihdosta ei ilmoiteta omana eränään, vaan ne sisältyvät lähinnä erään palkkiot ja vastaavat (Provisionen und andere Erträge aus Dienstleistungsgeschäften). Valuuttakurssimuutoksista johtuvia arvonalennuksia ei ilmoiteta tämän erän vähennyksenä, vaan kuluna kohdassa Abschreibungen auf Forderungen und Wertpapiere tai kohdassa Abschreibungen auf Beteiligungen riippuen siitä, mihin erään kurssimuutos kohdistuu. Huomattakoon, että valuuttakurssimuutoksesta johtunutta arvonalennusta ei korjata takaisin, vaikka kurssit myöhemmin nousisivatkin.

Kiinnitysluottotoiminnan korot ja muut tuotot ilmoitetaan omina erinään.

Muissa tuotoissa ilmoitetaan varsinaiseen pankkitoimintaan kuulumattomat tuotot, kuten käyttöomaisuuden myyntituotot. Tässä ilmoitetaan myös yleisen luottotappiovarauksen purkaminen sekä arvopapereiden arvostuksen tuottovaikutukset (ks. seuraava kohta "Varausten purku").

Varausten purku

Varausten vähennyserissä ilmoitetaan paitsi taseen Rücklagen, Rückstellungen ja Wertberichtigungen -erien purkamisen tulosvaikutukset myös taseen saamisten ja sijoitusten arvonnkorotukset. Tilinpäätösanalyysin kannalta tämä ryhmä onkin vaikeimmin purettavissa.

Varausten vähennyksiä ja arvonnkorotuksia sisältyy eriin

- tuotot (Andere Erträge einschliesslich der Erträge aus der Auflösung von Rückstellungen im Kreditgeschäft)
- siirtovelkatyyppisten varausten purku (Erträge aus der Auflösung von Rückstellungen, soweit sie nicht unter "Andere Erträge" auszuweisen sind)
- veroteknisten varausten purku (Erträge aus der Auflösung von Sonderposten mit Rücklageanteil).

Kuten edellä todettiin, muissa tuotoissa (Andere Erträge) voidaan ilmoittaa kohdistamattoman luottotappiovarauksen purku. Taseessa erä vähennetään suoraan saamisista. Erän suuruus ei käy ilmi edes liitetiedoista. Tässä erässä ilmoitetaan myös saamisten ja sijoitusten arvostusten tulosvaikutukset (tuottoerä).

Rückstellungen-erään kuuluvien varausten purku ilmoitetaan myös omana kohtanaan. Tähän ryhmään kuuluu mm. kohdistettu luottotappiovaraus, mutta myös suomalaisittain siirtovelkoina käsiteltäviä eriä. Luottotappiovarauksen osuutta taseen andere Rückstellungen -erästä ei kuitenkaan ilmoiteta erikseen eikä se käy ilmi myöskään ao. tuloslaskelmaerästä.

Veroteknisten varausten purkaminen ilmoitetaan omana kohtanaan.

Kulujen pääerät

Kulujen pääerät ovat korkokulut, palkkiot ja vastaavat, poistot ja varaukset, palkat, muut varsinaiset kulut sekä verot.

Korkokuluissa (Zinsen) ilmoitetaan jaksotetut ottolainauksen korkokulut. Nollakuponkilainan emissiohinnan ja nimellisarvon välinen erotus jaksotetaan myös korkokuluna. Kiinnitysluottopankkitoiminnan korkokulut ilmoitetaan omana kohtanaan.

Palkkioissa ja vastaavissa (Provisionen und ähnliche Aufwendungen für Dienstleistungsgeschäft) ilmoitetaan mm. maksujen välityskulut, notariaattitoiminnan kulut sekä myös valuutanvaihdon kulut. Kiinnitysluottopankkitoiminnan vastaavat kulut ilmoitetaan omana kohtanaan.

Poistot ilmoitetaan omana eränään kohdassa Abschreibungen und Wertberichtigungen auf Grundstücke und Gebäude.

Varausten lisäys

Varausten lisäyksiä sisältyy eriin

- rahoitus- ja vaihto-omaisuuden luottotappiot ja arvostusvaraukset (Abschreibungen auf Forderungen und Wertpapiere sowie Zuführungen zu Rückstellungen im Kreditgeschäft)
- sijoitus- ja käyttöomaisuuden arvostusvaraukset (Abschreibungen und Wertberichtigungen auf Beteiligungen)
- veroteknisten varausten lisäys (Einstellungen in Sonderposten mit Rücklageanteil).

Ensimmäinen ryhmä, rahoitus- ja vaihto-omaisuuden arvonalennukset, sisältää ennen muuta toteutuneet luottotappiot. Näiden lisäksi erä sisältää

- kohdistetut luottotappiovaraukset (vastaerä taseessa andere Rückstellungen)
- kohdistamattomat luottotappiovaraukset (taseessa saamisten vähennyksenä)
- rahoitus- ja vaihto-omaisuuden arvonalennukset ml. valuuttakurssi-muutosten vaikutus (taseessa saamisten vähennyseränä)

- taseen ulkopuolisista eristä tehdyt kohdistamattomat luottotappio-varaukset.

Sijoitus- ja käyttöomaisuusosakkeiden arvostusvarauksina ilmoitetaan mm. pitkäaikaisten osakkeiden poistot ja näihin eriin liittyvä, valuuttakurssimuutoksista johtuva kuluna ilmoitettava arvostusmuutos.

Veroteknisten varausten lisäys ilmoitetaan omana kohtanaan.

Sopimus pohjainen voiton- ja tappionsiirto

Sopimus pohjainen voiton- ja tappionsiirto liittyy tuotoissa voitonsiirto- ja määräämisvaltasopimuksen perusteella saatuihin voittoihin (Erträge aus Gewinngemeinschaften, Gewinnabführungs- und Teilgewinnabführungsverträgen) ja voitonsiirto- ja määräämisvaltasopimuksen perusteella yrityksen saamaan tappionhyvitykseen (Erträge aus Verlustübernahme). Kuluissa voiton- ja tappionsiirto liittyy voitonsiirto- ja määräämisvaltasopimuksen perusteella yritykselle siirtyneisiin tappioihin (Aufwendungen aus Verlustübernahme).

Osakeyhtiölain ja yhteisöverolain määräysten mukaan voi osakeyhtiö tai KGaA-muotoinen yhtiö (myös pankki) tehdä voitonjako- tai voitonsiirtosopimuksen (profit-pooling, profit-transfer agreement) sellaisen kotimaisen yhtiön kanssa, jossa mainitulla pankilla on määräysvalta. Tällöin pankin on ilmoitettava konsolidoimattomassa tuloslaskelmassaan kuluina tappio, joka sille on siirtynyt voitonsiirtosopimuksen myötä. Tuottoina taas ilmoitetaan vastaavasti pankille siirtynyt voitto tai pankin oma tappio, joka on siirretty toisen yhtiön kannettavaksi.

7.6 Yhteenveto

Saksan liittotasavallan pankkeja säätelevät samat tilinpäätösnormit kuin teollisuuden ja kaupan yrityksistä. Pankkilait ja pankkitarkastusviraston ohjeet sisältävät kuitenkin olennaisia täsmennyksiä ja poikkeamia yritysten tilinpäätöskäytäntöön.

Tase-erien arvostus mahdollistaa ns. hidden reserves -erien syntymisen. Tase-eriä ei ainoastaan arvosteta alimman arvon periaatteen mukaan

(rahoitus- ja vaihto-omaisuus), vaan jopa tätäkin alemman arvon mukaan. Arvostusperusteita ei tarvitse ilmoittaa tilinpäätöksessä, joten piilevien varausten suuruutta ei voi lainkaan arvioida.

Luottotappiovaraus voidaan tehdä sekä kohdistettuna että yleisenä. Vain kohdistettu varaus ilmoitetaan taseen vastattavissa siirtovelkatyyppeiden varausten osana. Yleinen luottotappiovaraus vähennetään suoraan saamisista. Kumpaakaan varausta ei ilmoiteta erikseen tilinpäätöstiedoissa.

Tuloslaskelmasta eivät käy erikseen ilmi valuutanvaihdon tuotot. Valuuttakurssimuutosten tulosvaikutuksia ei ilmoiteta valuutanvaihdon tuottojen yhteydessä.

Varausten lisäykset ja vähennykset ilmoitetaan toisistaan erillisinä kuutena eri eränä. Näihin sisältyvät myös saamisten ja sijoitusten arvonmuutokset, valuuttakurssimuutokset sekä luottotappiot. Tilinpäätösanalyysin kannalta tämä on hidden reserves -ilmiön ohella eräs vaikeimmin analysoitavissa oleva osa saksalaisten pankkien tilinpäätöksessä.

8 SVEITSIN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ

8.1 Tilinpäätöskäytäntöä säätelevät normit

Sveitsin kirjanpitoikäytäntöä ohjaava normisto sisältyy maan velvoiteoikeudelliseen lainsäädäntöön (Schweizerisches Obligationenrecht). Laki on liittovaltiotasoinen ja koskee täten myös maan eri kantoneja. Laki antaa yleisohjeet tilinpäätöksen arvostusperusteista.

Pankkien tilinpäätösnormisto puolestaan on yksityiskohtaisesti säädelty liittovaltion pankkilaisissa (The Federal Law Relating to Banks and Savings Banks) sekä sen soveltamista koskevassa laissa (Verordnung zum Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen).

Pankkilaki soveltamisohjeineen antaa tarkat määräykset tilinpäätöksen sisällöstä ja arvostusperusteista tase- ja tuloslaskelmakaavoineen.

8.2 Tilintarkastus

Tilinpäätös on laadittava ja tarkastettava neljän kuukauden sisällä tilikauden päättymisestä.

Kaikkien Sveitsissä toimivien yhtiöiden tilinpäätös on yhden tai useamman tilintarkastajan (Kontrollstelle) tarkastettava. Kontrollstelle-tarkastajalta ei laki edellytä erityistä tilintarkastajan tutkintoa. Kontrollstelle-statuksen omaavan tilintarkastajan suorittaman tarkastuksen lisäksi pankkien tilinpäätös on riippumattoman tilintarkastustoimiston (Revisionsstelle) tarkastettava. Hyväksyttävältä tilintarkastustoimistolta edellytetään paitsi tiettyä vähimmäispääomaa (200 000 CHF) myös, että sen tilintarkastajat ovat Sveitsin pankkitarkastusviraston hyväksymiä (diplomiernte Bücherexperten). Huomattava on kuitenkin, että riippumattoman tilintarkastustoimiston esittämää tilintarkastuskertomusta ei liitetä julkistettavaan tilinpäätökseen. Tämä sisältää ainoastaan Kontrollstellen laatiman tilintarkastuskertomuksen.

8.3 Taseen rakenne ja keskeiset erät

Taseen yksityiskohtainen sisältö on määritelty Sveitsin pankkilakien soveltamisohjeissa.

Tase on julkistettava kerran vuodessa. Pankit, joiden taseen loppusumma ylittää 50 milj. frangia, joutuvat julkaisemaan myös puolivuositaseen ja suurimmat pankit (taseen loppusumma yli 200 milj. frangia) lisäksi myös neljännesvuositaseen. Liitteessä 8 on esitetty lain edellyttämä tasekaava.

Keskeiset erät

Taseen arvopaperisalkku luokitellaan lähinnä kolmeen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä sisältää lähinnä kaupankäyntitarkoituksessa hankitut arvopaperit (Wechsel und Geldmarktpapiere). Wertschriften-erä sisältää sijoitusmielessä hankitut arvopaperit. Käyttöomaisuusosakkeet ja vastaavat ilmoitetaan ryhmässä Dauernde Beteiligungen.

Sveitsiläisten pankkien tase ei sisällä varuseriä eikä ylipäänsäkään tietoa tase-erien arvostamisesta. Tämä johtuu siitä, että tehtävät varaukset vähennetään suoraan ao. omaisuuserästä eikä kirjata bruttona taseen vastattavaa-puolelle.

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin sveitsiläisten pankkien tilinpäätöksissään soveltamaa arvostuskäytäntöä.

Tase-erien arvostus

Sveitsiläiset pankit voivat tilinpäätöksissään aliarvostaa saamisensa ja sijoituksensa ilman, että se käy ilmi julkistetuista luvuista.

Antolainauksesta tehtävien luottotappiovarausten suuruuteen vaikuttaa suuresti maan verolainsäädäntö. Vähennyskelpoisen luottotappiovarauksen voi tehdä aina 5 %:iin kotimaisesta ja 10 %:iin ulkomaisesta antolainaukannasta. Varaus vähennetään suoraan saamisen arvosta.

Huomattakoon, että pankit voivat korottaa käyttöomaisuutensa arvoa mm, jos pankki on kärsinyt poikkeuksellisen suuria luottotappioita. Näin tuloslaskelmassa ei luottotappio vaikuta nettotulokseen lainkaan.

Käyttöomaisuus (ml. pysyvät sijoitukset) voidaan arvostaa enintään hankintahintaan, josta on vähennetty poistot. Sijoitus- ja vaihto-omaisuus pörssinoteerattujen papereiden osalta voidaan arvostaa enintään tilikauden viimeisen kuukauden keskikurssiin. Pörssin ulkopuoliset paperit voidaan arvostaa enintään hankintahintaan.

Laissa esitettyjä enimmäisrajoja on käytännössä tulkittu siten, että pankit eivät useinkaan arvosta omaisuuttaan tähän rajaan saakka. Taseissa esiintyy täten hyvinkin paljon piileviä varauksia (Hidden Reserves). Arvostus markkina-arvoihin on täysin vieras sveitsiläisille pankeille.

8.4 Tuloslaskelman rakenne ja keskeiset erät

Tuloslaskelmaa ei esitetä vähennyslaskumuodossa, vaan tuotot ja kulut ilmoitetaan erikseen. Liitteessä 8 on esitetty lain edellyttämä tuloslaskelmakaava.

Tuloslaskelman keskeiset erät

Korkotuotot ilmoitetaan useimmiten liian pieninä. Tämä johtuu siitä, että vähänkin epävarman lainan korkotuottojen jaksotettu osuus jätetään usein kirjaamatta kaudelle kuuluvaksi tuotoksi.

Luottotappiot, poistot ja varaukset ilmoitetaan yhtenä eränä eikä niitä eritellä edes liitetiedoissa. Erä Verluste, Abschreibungen und Rückstellungen sisältää luottotappioiden ja poistojen lisäksi mm.

- luottotappiovarauksen
- valuutanvaihdon tappion
- sijoitussalkun arvonalennuksen (voi sisältyä myös vähennyksenä tuottoerään "Wertschriftenertrag")
- varauksen pankkitoiminnan riskien varalle (Risiken jedes Art).

Taseessa edellä mainitut varaukset vähennetään suoraan ao. saamisen tai sijoituksen arvosta. Tästä seuraa, että sveitsiläisten pankkien tilinpäätöstä on erittäin vaikea, jopa mahdoton analysoida riittävästi.

Huomattakoon myös, että valuutanvaihdon tappiollista tulosta ei ilmoiteta erikseen vaan se sisältyy erään Verluste, Abschreibungen und Rückstellungen. Tämä erään voi sisältää myös sijoitussalkun arvonalennuksen.

8.5 Yhteenveto

Sveitsiläisten pankkien kirjanpitoikäntöä säätelee liittovaltion pankkilaki ja sen soveltamista koskeva laki.

Tase-erien arvostuksesta annetut määräykset lähtevät siitä, että arvostusperusteita ei tarvitse julkistaa tilinpäätöksessä.

Käyttöomaisuus voidaan arvostaa enintään hankintahintaan ja pörssinoteeratut sijoitus- ja vaihto-omaisuuspaperit enintään markkinahintaan (viimeisen kuukauden keskipurssi). Käytännössä tase-erät ilmoitetaan näitä alempaan arvoon. Tase sisältääkin runsaasti ns. hidden reserves -eriä. Näiden määrästä ei kuitenkaan saa mitään tietoa, koska arvostusperusteita ei julkisteta ja arvostusvaraus vähennetään suoraan ao. tase-erästä. Tuloslaskelmassa arvostusvarausten muutokset hukkuvat lisäksi erään "luottotappiot, poistot ja varaukset".

Tuloslaskelmassa ilmoitetaan korkotuotot tavallisesti todellisuutta pienempinä. Tämä johtuu siitä, että vähänkin epävarman lainan korkotuoton jaksettu osuus jätetään kirjaamatta kaudelle kuuluvana tuottona. Sveitsi onkin ainoa tarkastelluista maista, joissa tilinpäätös sisältää jopa ns. inner reserves (Stille Reserven) -eriä. Nämä ovat eriä, jotka johtavat siihen, että pankin taseessa esitetty oma pääoma on todellista omaa pääomaa pienempi.

9 YHTEENVETO KANSAINVÄLISESTÄ TILINPÄÄTÖSNORMISTOSTA

Koska eri maissa on erilaiset normiperusteet, ei mitään yhtenäistä kansainvälistä kirjanpitoikäytäntöä voida katsoa olevan olemassa. EY:n yritysten ja pankkien kirjanpitoa ohjaavat direktiivit, International Accounting Standards Committee (IASC) ja OECD:n sekä Yhdysvalloissa toimivan Financial Accounting Standards Boardin (FASB) suositukset ovat kuitenkin olleet hyvänä lähtökohdana suuntaviivojen määrittämisessä. Ongelmana pankkien osalta kuitenkin on, että esim. IASC:n ja FASB:n ohjeet samoin kuin eri maiden kirjanpitolainsäädännöt ovat syntyneet teollisten ja kaupallisten yritysten tarpeiden pohjalta. Tästä on seurauksena, että pankkitoiminnan erityispiirteet ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Toisaalta kansainvälisten järjestöjen kuten IASC:n ja OECD:n suositukset ovat lähtökohdiltaan niin yleistä, että suomalaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö nykyiselläänkin täyttää pääosan niiden vaatimuksista.

Tilinpäätöstä säätelevistä normiperusteista on huomattava, että Yhdysvaltoja lukuun ottamatta käsiteltyjen maiden pankkien tilinpäätöksen laadintaa säätelevät normit perustuvat lainsäädäntöön. Yhdysvalloissa tilinpäätöskäytäntö pohjautuu pääosin tilintarkastajien ja käytännön laskentaihminen muotoilemiin kirjanpidon yleisiin periaatteisiin.

Verotussäännöksillä on Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Saksan liittotasavallassa ja Sveitsissä vaikutusta kirjanpidolliseen tulokseen. Tanskassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa verottajaa varten sen sijaan laaditaan erillinen tilinpäätös.

Tase-erien arvostamista koskevissa säännöksissä on edellä keskitytty vaihto- ja sijoitusomaisuuden sekä luottosalkun ja valuuttamääräisten tase-erien arvostukseen.

Vaihto-omaisuuden arvostuksessa vallitsevia käytäntöjä ovat markkina-arvoinen ja alimman arvon mukainen arvostus. Vaihto-omaisuuden arvostus markkina-arvoon on vallitseva Tanskassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Myös EY:n pankkien tilinpäätöstä koskeva direktiivi sekä IASC:n ohjeet antavat mahdollisuuden markkina-arvoiseen arvostukseen. Ms. alimman arvon periaatteen mukainen arvostus, jossa vaihto-omaisuus arvostetaan hankintahintaan tai sitä alempaan käypään arvoon, on vallit-

seva Suomen lisäksi Ruotsissa ja Saksan liittotasavallassa. Muita sallittuja arvostustapoja ovat EY:n markkina-arvon lisäksi sallima hankintahintainen arvostus sekä Norjan käytäntö, jossa osakkeiden arvostuksessa sovelletaan alimman arvon periaatetta, kun taas obligaatiot arvostetaan hankintahintaan, mutta ei kuitenkaan korkeampaan arvoon kuin nimellisarvoon.

Sijoitusomaisuuden arvostuksessa vallitsevat käytännöt ovat alimman arvon periaate ja hankintahintaan perustuva arvostus. Alimman arvon periaatteen mukainen käytäntö on voimassa Suomen lisäksi Isossa-Britanniassa. Yhdysvalloissa puolestaan sijoitusomaisuuteen kuuluvat osakkeet voidaan arvostaa alimpaan arvoon, kun taas muun sijoitusomaisuuden arvostuksessa lähtökohtana on hankintahinta. Saksan liittotasavallassa ja Sveitsissä sekä EY:n direktiivissä ja IASC:n suosituksissa lähtökohtana on hankintahintainen arvostus. Markkinakelpoisten osakkeiden osalta IASC tosin sallii myös alimman arvon mukaisen arvostuksen. Ruotsissa ja Norjassa ei varsinaisesti sijoitusomaisuus-nimikkeeseen alle kuuluvia eriä ole, joskin esimerkiksi ruotsalaisen käytännön mukaisia sijoituksia obligatioihin voidaan osin pitää sijoitusomaisuuden luonteisina erinä. Ruotsalaiset pankit arvostavat obligaatiot vuosittain pankkitarkastusviraston määrittämän korkokannan perusteella laskettuun markkina-arvoon.

Luottosalkun kaikki käsitellyt maat arvostavat yleensä alimman arvon periaatteen mukaan. Käyttöomaisuus puolestaan arvostetaan hankintahintaan.

Luottotappiovarausten käsittelyssä vallitseva käytäntö on esittää ne taseessa luottosalkun oikaisueränä. Ainoastaan Suomessa ja Ruotsissa sekä Saksan liittotasavallassa varaukset (erityisvaraus) ilmoitetaan bruttoperiaatteella.

Luottotappiovarauksen määrä ilmoitetaan tilinpäätöksessä vain Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Yhdysvalloissa. Isossa-Britanniassa clearing-pankit ilmoittavat liitetiedoissa luottotappiovarauksissa tilivuoden aikana tapahtuneet muutokset.

Luottotappiovaraus tehdään kohdistettuna eli lainasalkun arvon ja laadun perusteella Tanskassa, Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa sekä osittain

myös Saksan liittotasavallassa. Suomen lisäksi Ruotsissa, Norjassa ja Sveitsissä luottotappiovaraukset sen sijaan tehdään pitkälti verolainsäädännön sallimissa rajoissa, eivätkä ne täten anna oikeaa kuvaa pankin luottosalkun laadusta.

Valuuttamääräiset tase-erät arvostetaan tilinpäätöksessä lähtökohtaisesti tilinpäätöspäivän keskikurssiin.

Tuloslaskelman osalta on eri maiden välillä huomiota kiinnitetty ennen kaikkea arvopaperikaupan tuloksen esittämiseen. Vallitseva käytäntö edellä käsitellyissä maissa on, että arvopaperikaupan tulos esitetään yhtenä eränä. Näin menetellään Suomen lisäksi Norjassa, Tanskassa, Saksan liittotasavallassa ja Sveitsissä. Yhdysvalloissa sekä vaihto- että sijoitusomaisuuden arvopapereista syntynyt tulos esitetään erikseen. Ruotsissa sijoitusobligatioiden (placeringsobligationer) tulos esitetään muusta arvopaperikaupan tuloksesta eriteltyinä. Isossa-Britanniassa taas julkistettava tuloslaskelma usein alkaa vasta erästä "profit before taxation", joten arvopaperikaupan tulosta ei tuloslaskelmassa ilmoiteta lainkaan. EY:n pankkidirektiivin mukaan trading-omaisuuden tulos esitetään sijoitusomaisuuden tuloksesta erillään erässä "net profit or net loss on financial operations". Erä ei kuitenkaan ole puhtaasti arvopaperikaupan tuloksesta kertyvä erä, vaan siihen sisältyy myös valuutanvaihdon tulos.

Eri maiden tilinpäätöskäytännöissä esiintyy sen lisäksi, mitä taseessa ja tuloslaskelmassa julkistetaan, ns. piileviä eriä (inner reserves ja hidden reserves). "Inner reserves" -erillä tarkoitetaan tilannetta, jossa pankki jättää osan tuotoistaan kirjaamatta tai kirjaa kulut liian suurina. "Hidden reserves" -erillä taas tarkoitetaan tilannetta, jossa tase-erät arvostetaan alle hankintahinnan tai käyvän arvon eikä arvostusperustetta ilmoiteta.

Ns. "inner reserves" -erät ovat käsitellyissä maissa harvinaisia. Ne ovat sallittuja ainoastaan Sveitsissä. "Hidden reserves" -erät puolestaan ovat sallittuja Saksan liittotasavallassa ja Sveitsissä.

Tilinpäätöksen laadinnassa noudatetut arvostusperusteet pankit ilmoittavat pääosassa maita. Ainoina poikkeuksina ovat Saksan liittotasavalta ja Sveitsi.

10 RAHOITUSSEKTORIN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNNÖN UUDISTAMISEN TARVE

Suomalaisten pankkien kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntö perustuu vuoden 1974 kirjanpitolakiin, johon myös pankkitarkastusviraston antamat pankkien kirjanpitoa koskevat ohjeet perustuvat. Kirjanpitolaki taas perustuu pääosin kirjanpidon meno-tuloteoriaan. Hankintahintaisuuden lisäksi teoriassa on lähtökohtana varovaisuuden periaate, jonka mukaisesti tase-erät arvostetaan joko hankintahintaan tai sitä alempaan käypään arvoon. Alimman arvon periaatteeseen pohjautuvalla tilinpäätöskäytännöllä on pyritty varmistamaan, että pankin tulos ja siten jakokelpoinen voitto esitetään tilinpäätöksessä mahdollisimman varovaisesti.

Rahoitusmarkkinoiden yleisen kehittymisen ja kansainvälistymisen sekä arvopaperistumisen myötä alimman arvon periaatteen laajamittainen soveltaminen tilinpäätöksessä ei kuitenkaan enää kaikilta osin vastaa tilinpäätösinformaatiolle asetettavia vaatimuksia. Varovaisuuden periaatteen mukaan laadittu tilinpäätös ei anna todellisuutta vastaavaa kuvaa pankin tuloksesta, maksukyvyistä ja pankin toimintaan liittyvistä riskeistä.

Kirjanpitolain ja pankkitarkastusviraston pankkien tilinpäätöksen laadinnasta antamat ohjeet koskevat lisäksi nykyisellään vain vuositilinpäätöksen laadintaa. Rahoituslaitosten toiminnan seuranta nopeasti muuttuvissa markkinaolosuhteissa edellyttää kuitenkin kuukausittain jaksotettujen ja arvostettujen tietojen saantia.

Suuri parannus pankkien tuloksen seurannassa saatiin vuoden 1986 elokuussa, josta lähtien pankkitarkastusvirasto on edellyttänyt pankeilta kuukausittain jaksotettuja tulos- ja tasetietoja. Tuloksen jaksottamisen lisäksi myös arvostusta koskevat ohjeet olisi saatava koskemaan kuukausitilinpäätöstä.

Suomalaiselle tilinpäätöskäytännölle tyypillinen verolakeihin perustuva jako vaihto- ja sijoitusomaisuuteen samoin kuin verolakeihin perustuva poisto- ja varauskäytäntö on kansainvälisen vertailtavuuden kannalta kestävä.

Kirjanpidollisen ja verotettavan tuloksen eriyttämisessä voidaan alkuvaiheessa lähteä nykyisen järjestelmän pohjalta siten, että tuloslaskel-

massa tuloksenjärjestelyerän avulla oikaistaan osingonjakoa varten laskettava tulos nykyisten verolakien ja kirjanpidon periaatteiden mukaisesti. Pitkän tähtäimen tavoitteena on kuitenkin oltava kirjanpidollisen tuloksen verosidonnaisuuden poistaminen ja mahdollisimman oikean tuloksen esittäminen tilinpäätöksessä. Koska kysymyksessä on olennainen periaatteellinen muutos nyt voimassa olevaan käytäntöön, eikä sitä näin ollen voida toteuttaa ainoastaan yhden toimialan osalta, on uudistus toteutettava tarpeeksi pitkällä aikavälillä siten, että myös kaupan ja teollisuuden yritykset saadaan mukaan uudistukseen.

Myös pankin johdon ja muiden sidosryhmien käytettävissä olevan informaation perusteiden yhdenmukaistaminen samoin kuin pankkien raportoinnin päällekkäisyyksien poistaminen ja yksinkertaistaminen edellyttävät muutosta nykyiseen. Koska suomalaisten pankkien toiminta on lisäksi viime vuosina varsin voimakkaasti laajentunut ulkomaille ja suuntautunut ennen kaikkea sivukonttorimuotoon, on sekä ulkomailta toimivan yksikön että emopankin raportointi- ja kirjanpitojärjestelmien toimivuuden kannalta tärkeää, että yksiköitä ei rasiteta useilla rinnakkaisilla järjestelmillä.

Pankit tarvitsevat omat ajan tasalla olevat kirjanpitosäännökset, koska pankkien liiketoiminta eroaa merkittävästi kaupan ja teollisuuden yritysten liiketoiminnasta, joita varsinaisesti kirjanpidon säännökset ohjaavat. Valuutta- ja termiiniluonteisen liiketoiminnan ja taseen ulkopuolisten erien merkitystä ei nykyisissä kirjanpitoa ja tilinpäätöksen laadintaa koskevissa säädöksissä myöskään ole riittävästi otettu huomioon. Pankkien tehokas valvonta, tallettajien ja sijoittajien edun turvaaminen sekä kansainvälistyminen puoltavat myös erillisiä pankitoiminnan kirjanpito-ohjeita.

11 TILINPÄÄTÖKSEN UUDISTAMISESSA NOUDATETTAVAT PERIAATTEET

Tilinpäätöstyöryhmän näkemysten mukaan pankkien tilinpäätöksen uudistamisessa on lähtökohtana oltava pankkien tilinpäätöksen laadintaa säätelevien normiperusteiden selkiyttäminen. Valmisteilla olevaan talletuspankkilakiin liittyen on pankkitarkastuslakia ehdotettu muutettavaksi siten, että pankkitarkastusviraston valvontaan kuuluvan yhteisön on noudatettava kirjanpidossaan pankkitarkastusviraston määräyksiä. Muutoksen tultua voimaan tilinpäätöstyöryhmän esittämät muutokset voitaisiin saattaa voimaan pankkitarkastusviraston määräyksellä, mutta tämä ei ole tarkoituksenmukaista ottaen huomioon toisaalta ehdotuksen alustavan luonteen ja toisaalta asian merkityksen koko kirjanpitolainsäädännön kannalta. Työryhmä lähteekin siitä, että rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistamistyön loppuunsaattaminen annettaisiin tätä varten perustettavan komitean tehtäväksi.

Lähtökohtana on edelleen yhtenäistää ja siten minimoida pankkien viranomaisille toimittamien raporttien määrää ja sisältöä. Tavoitteena on näin päästä eroon tällä hetkellä epätydyttävästä tilanteesta, jossa eri viranomaisille samoista asioista toimitettavien raporttien sisältö ja laadintaperusteet eroavat toisistaan.

Pankkien tilinpäätöksen laadintaa koskeva normisto ei voine perustua yhtenäiseen ja yleisesti hyväksytyyn tuloslaskennan teoriaan tai kansainväliseen käytäntöön, koska sellaista ei toistaiseksi ole olemassa.

Pankkien tilinpäätöskäytännön uudistamisessa omaksutut teoreettiset lähtökohdat ovat seuraavat:

Pankkien tilinpäätösinformaatio on tarkoitettu ensisijaisesti

- markkinoille (sijoittajille) pankkiin tehtävien sijoitusten tuoton ja arvon määrittämiseksi sekä
- pankin osakkeenomistajille jakokelpoisen voiton laskemiseksi,
- pankin operatiiviselle johdolle pankin toiminnan ohjaukseen,
- viranomaisille pankin toiminnan, maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien seuraamiseen.

Tase on luonteeltaan pankin luotto-, sijoitus- ja tuotantovälineportfolion kuvaus, jonka tarkoituksena on osoittaa portfolion rakenne ja markkina-arvo. Toisaalta taseen tehtävänä on osoittaa portfolion rahoituksen rakenne. Taseen ulkopuolisten erien tarkoituksena on osoittaa pankin toimintansa suojaamiseksi tai kaupankäynti- tai muussa tarkoituksessa hankkiman taseen ulkopuolisen portfolion rakenne ja markkina-arvo.

Tuloslaskelma on luonteeltaan yhtäältä pankin luotto-, sijoitus- ja tuotantovälineportfolion tuottoa kuvaava laskelma, jonka tarkoituksena on näyttää portfolion realisoituneet ja realisoitumattomat tuotot ja kulut. Toisaalta se on voitonjakolaskelma, jonka tarkoituksena on näyttää, kuinka paljon varoja voidaan jakaa osinkoina pankin tulontuottamiskykyä ja omaa pääomaa vaarantamatta.

Pankkitoiminnan tuloksen laskemisen tavoitteena on, että tulokseen sisältyy pankin taseen ja taseen ulkopuolisten erien portfolion markkina-arvon muutos tilikauden aikana. Osingonjaon perustana olevan voiton laskeminen perustuu sitä vastoin vallitsevassa kirjanpito- ja verolainsäädännössä omaksuttuihin tuloksenlaskentaperiaatteisiin.

Edellä esitetyt teoreettiset lähtökohdat ovat luonteeltaan alustavia ja vaativat ennen käytännön sovellutuksia runsaasti jatkokehittelyä, jota tässä yhteydessä ei ole ollut mahdollista tehdä.

12 EHDOTUS UUDESTA TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVASTA

Seuraavassa esitettävä ehdotus pankkien uudeksi tase- ja tuloslaskelma-kaavaksi perustuu edellä esitettyjen teoreettisten näkökohtien lisäksi seuraaviin periaatteisiin:

Tuloslaskelmasta ja taseesta laaditaan kaksi eri versiota. Yksityiskohtaisempi tase ja tuloslaskelma on tarkoitettu viranomaisia varten ja lyhyempi versio julkistamista varten. Viranomaisraportointia varten laadittavien taseen ja tuloslaskelman keskeisten erien käsittely on esitetty kappaleissa 12.1 - 12.4. Kappaleessa 12.5 on puolestaan esitetty julkistettavan taseen ja tuloslaskelman keskeinen sisältö. Lisäksi kappaleessa 12.6 on yhteenveto sekä viranomaisille toimitettavan että julkistettavan taseen ja tuloslaskelman liitetiedoista.

Tuloslaskelma ja tase laaditaan samojen arvostusperiaatteiden mukaan sekä kuukausittain että vuosittain.

Nykyinen jako rahoitus-, vaihto- ja sijoitusomaisuuteen poistetaan ja sen tilalle laaditaan pääosin ns. vaadepohjainen tase.

Tase-erät arvostetaan aktiivisesti kaupankäynnin kohteena olevien omaisuuserien osalta markkinahintaan, ja tase-erien arvostamisesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti. Myös velkojen osalta markkina-arvoon arvostamista on harkittu, mutta tässä vaiheessa velat vielä arvostetaan nimellisarvoon tai, jos velka on indeksiin tai muuhun vertailuperusteeseen sidottu, muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen nimellisarvoa korkeampaan arvoon. Tilanne saattaa muuttua lähivuosina, mikäli velkainstrumentit tulevat entistä enemmän kaupankäynnin kohteeksi.

Nykyisten verolakeihin perustuvien poistokirjausten ja varausten sijaan poistot tehdään suunnitelman mukaisina ja luottotappiovaraukset lainasalkun todellisen laadun ja arvon perusteella.

Kirjanpidollinen ja verotettava tulos on pitkällä tähtäimellä tarkoitus eriyttää toisistaan. Tässä vaiheessa kirjanpidollisen ja verotettavan tuloksen välinen yhteys on vielä säilytetty. Kirjanpidon tulos korjataan

mm. poistojen ja varausten osalta verolakien mukaiseksi tuloksenjärjestelyerän kautta. Osingonjakokelpoisen voiton laskemiseksi tuloksesta vähennetään lisäksi kirjanpitoon kirjatut realisoitumattomat voitot erityisesti arvopaperien arvostuksen osalta.

12.1 Viranomaisille toimitettava tase

12.1.1 Yleistä

Uusi tasekaava on rakenteeltaan pääosin vaadepohjainen. Taseelle on lisäksi tyypillistä tase-erien systemaattinen jako kotimaan ja ulkomaan toimintaan sekä markka- ja valuuttamääräiseen toimintaan. Seuraavassa on esitetty taseen keskeisten erien sisältö ja käsittely tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä. Yksityiskohtainen tase on esitetty liitteessä 9.

12.1.2 Taseen keskeisten erien sisältö ja arvostus

Saamisina pankeilta ja muilta luottolaitoksilta ilmoitetaan talletusten ja luottosopimusten muodossa olevat saamiset. Erät arvostetaan tilinpäätöksessä nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoonsa.

Saamisina valtiolta ilmoitetaan luottosopimuksiin ja muihin mahdollisiin saamisiin valtiolta liittyvät saamiset. Erät arvostetaan nimellisarvoon, mutta kuitenkin enintään niiden todellisen arvon ja laadun mukaan.

Luotoissa yleisölle ilmoitetaan luottosopimusten muodossa olevat saamiset yleisöltä. Näihin saamisiin sisällytetään lisäksi shekkitililuotot, vekselit, korkotukilainat, valtion varoista välitetyt lainat sekä vaihtovelkakirja- ja merkintäoikeuslainat, jotka eivät ole joukkovelkakirjoja. Tarkempi erittely näistä annetaan liitetiedoissa.

Luottosalkku arvostetaan nimellisarvoon, kuitenkin enintään sen todellisen arvon ja laadun mukaan. Mikäli lainakohtaista arviota ei pystytä riittävässä määrin tekemään, voidaan salkun todelliseen arvoon pääsemiseksi tehdä lisävaraus. Tämän osan tulee perustua mm. aikaisempien vuosien kokemukseen, luotonannon asiakas- ja toimialakohtaiseen keskittyneisyyteen sekä arviioon lainasalkkuun liittyvistä maariskeistä. Luottotappiovarauksia ei kuitenkaan voi vähentää suoraan saamisista.

Muissa saamisissa ilmoitetaan muut edellä mainitsemattomat saamiset. Erän yksityiskohtainen erittely ilmoitetaan liitetiedoissa.

Takaisinmyyntisopimuksin ostetut arvopaperit ilmoitetaan taseessa omana eränään.

Arvopapereista ilmoitetaan erikseen sijoitustarkoituksessa ja kaupan-
käyntitarkoituksessa hankitut arvopaperit (mm. yritys- ja sijoitustodis-
tukset, osakkeet, valtion velkasitoumukset ja joukkovelkakirjat).

Kaupinta-arvopaperit arvostetaan markkina-arvoon. Markkina-arvon mukai-
sesta arvostuksesta syntyneet realisoituneet ja realisoitumattomat
voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti.

Markkina-arvona pidetään pörssinoteraattujen papereiden osalta osto- ja
myyntikurssin välistä keski- tai myyntihintaa ja muilla markkinoilla
yleisesti noteerattua edustavaa hintaa. Noteeraamattomien papereiden
realistisen arvon määrittäminen on pankin johdon vastuulla. Arvopaperit,
joiden realistisen arvon määrittämiseen ei ole perusteita ilmoitetaan
hankintahinnassaan.

Sijoitusarvopaperit, joista arvopaperin maturiteetin lopussa saadaan
nimellisarvon mukainen suoritus arvostetaan nimellisarvoon. Hankintahin-
nan ja nimellisarvon erotus kirjataan arvopaperikaupan tulokseen lukuun
ottamatta nollakorkolainoja, joiden osalta erotus jaksotetaan korkoihin.
Osakkeet ja muut vastaavat sijoitustarkoituksessa hankitut arvopaperit,
joiden maturiteettia ja nimellisarvoa ei voida määritellä, arvostetaan
ensisijaisesti vastaavalla tavalla kuin kaupinta-arvopaperit eli
markkina-arvoon. Tytär- ja osakkuusyhtiöosakkeet arvostetaan hankinta-
hintaan.

Merkintäoikeuslainat kirjataan siten, että merkintätilanteessa lainan
hankintameno jaetaan lainaosuudelle ja merkintäoikeustodistukselle.
Lainaosuuden arvoksi katsotaan vastaavan pituisen lainan markkinakorkoon
perustuva markkina-arvo. Merkintäoikeustodistuksen arvoksi tulee
merkintäoikeuslainan hankintameno ja em. tavalla lasketun lainaosuuden
erotus.

Ostotilanteessa menetellään samoin kuin merkintätilanteessa, ellei merkintäoikeuslainalla ole julkista noteerausta. Ostettaessa merkintäoikeuslainan lainaosuus tai merkintäoikeustodistus on hankintamenona ostohinta.

Merkintäoikeudella hankitun osakkeen hankintameno muodostuu edellä esitetyllä tavalla lasketusta merkintäoikeustodistuksen arvosta ja merkintähinnasta tai erikseen hankitun merkintäoikeustodistuksen hankintamenosta ja merkintähinnasta.

Kohdassa kiinteistöt ilmoitetaan maa- ja vesialueet, rakennukset ja rakennelmat sekä rakennusten ainesosat. Omaan käyttöön hankitut kiinteistöt ilmoitetaan taseessa bruttoperiatteella hankintahinnassaan. Kertyneet suunnitelman mukaiset poistot ilmoitetaan oikaisueränä.

Jos omaan käyttöön hankitun maa- tai vesialueen tai rakennuksen tai muun vastaavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, voidaan taseeseen merkitä enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenoerotuksen suuruinen arvonorotus. Arvonorotukseen on ennalta haettava pankkitarkastusviraston hyväksyminen. Arvonorotusta vastaava määrä on merkittävä oman pääoman ryhmässä olevaan arvonorotusrahastoon.

Sijoitustarkoituksessa hankitut kiinteistöt arvostetaan taseessa varovaiseen käypään arvoonsa. Poistot tehdään suunnitelman mukaisina arvonorotetuista arvoista.

Kohdassa koneet ja kalusto ilmoitetaan pankkitoiminnassa käytössä olevat koneet ja kalusteet. Taseessa erät ilmoitetaan bruttomääräisinä hankintahinnassaan. Kertyneet suunnitelman mukaiset poistot ilmoitetaan oikaisueränä.

Liikearvona ilmoitetaan osakeyhtiölain 11. luvun 3 §:n 1 kohdan tarkoittama hankintamenoerä, myös säästöpankin ja osuuspankin vastaava hankintamenoerä ilmoitetaan tässä.

Liikearvon hankintameno on poistettava viimeistään kymmenen vuoden kuluessa. Tilinpäätöksessä liikearvo ilmoitetaan taseessa bruttomääräisenä kertyneillä poistoilla oikaistuna.

Muissa pitkävaikutteisissa menoissa ilmoitetaan mm. vuokrahuoneistojen pitkävaikutteiset korjausmenot, tutkimustoiminnan menot, laajamittaisten atk-sovellutusten ym. vastaavat pitkävaikutteiset menot. Tilinpäätöksessä pitkävaikutteisten menojen hankintahinta kirjataan taseeseen bruttomääräisenä. Kertyneet poistot ilmoitetaan oikaisueränä. Pitkävaikutteiset menot poistetaan vaikutusaikanaan kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa.

Siirtosaamisina ilmoitetaan saamatta olevat korot ja etukäteen maksettujen korkojen maksuperusteiset kirjaukset oikaistuina tai täydennettyinä suoriteperusteisiksi. Erään sisällytetään myös muut maksuperusteiset erät kuin korot oikaistuina tai täydennettyinä suoriteperusteisiksi.

Velkoina pankeille ja muille luottolaitoksille ilmoitetaan talletusten ja luottosopimusten muodossa olevat velat.

Veloissa valtiolle ilmoitetaan talletusten, luottosopimusten ja muussa muodossa olevat velat valtiolle.

Yleisön talletuksissa ilmoitetaan shekkitilit, käyttötilit, säästö- ja karttavat talletustilit, määräaikaiset talletukset sekä muut vastaavat talletustilit.

Takaisinostosopimuksin myydyt arvopaperit ilmoitetaan omina erinään taseen vastattavissa.

Pankin liikkeeseen laskemat sijoitustodistukset ilmoitetaan omana eränä. Erät ilmoitetaan nimellisarvossaan.

Obligaatio- ja debentuurilainoissa ilmoitetaan pankin liikkeeseen laskemat obligaatio- ja debentuurilainat. Erät ilmoitetaan nimellisarvossaan.

Muussa varainhankinnassa ilmoitetaan muut kuin edellä mainitut pankin varainhankintaan liittyvät erät.

Siirtovelkoina ilmoitetaan maksamatta olevat korot ja etukäteen perittyjen korkojen maksuperusteiset kirjaukset oikaistuina tai täydennettyinä suoriteperusteisiksi. Erään sisällytetään myös muut maksuperusteiset erät kuin korot oikaistuina tai täydennettyinä suoriteperusteisiksi.

Muussa vieraassa pääomassa ilmoitetaan mm. kattamattomista eläkesitoumuksista johtuvat velat sekä muut edellä mainitsemattomat velat. Tilinpäätöksen liitetiedoissa eritellään muuhun vieraaseen pääomaan sisältyvät eläkesitoumuksista johtuvat velat sekä muut velat.

Omaan pääomaan rinnastettavissa veloissa ilmoitetaan varsinaiseen omaan pääomaan kuulumattomat, mutta oman pääoman luonteiset erät, kuten pankin liikkeeseen laskemat vastuudebentuurilainat ja vastaavat.

Taseessa olevaan tuloksenjärjestelyerään sisällytetään tase-erien kertyneet arvostuserot kirjanpitolainsäädännöksiin perustuvan ja markkinaarvojen mukaisen arvostuksen välillä. Samoin erään sisällytetään myös suunnitelman mukaisten poistojen ja elinkeinoverolain mukaisten poistojen väliset erot sekä salkun laadun ja arvon perusteella määräytyvien varausten ja elinkeinoverolain mukaisten varausten väliset erot.

Luottotappiovarauksissa ilmoitetaan luottosalkun arvon ja laadun perusteella tehdyt luottotappiovaraukset. Lähtökohtana varauksia tehtäessä on, että varaukset tehdään lainakohtaisesti. Mikäli lainakohtaista arviota ei pystytä riittävässä määrin tekemään, voidaan salkun todelliseen arvoon pääsemiseksi tehdä lisävaraus. Tämän osan tulee perustua mm. aikaisempien vuosien kokemukseen, luotonannon asiakas- ja toimialakohtaiseen keskittyneisyyteen sekä arvioon lainasalkkuun liittyvistä määriskeistä. Edellä esitetyin perustein laskettua luottotappiovarausta ei voida rinnastaa pankin omaan pääomaan vakavaraisuusastetta laskettaessa.

Tilikauden aikana tapahtuneet varausten muutokset eritellään liitetiedoissa.

Omassa pääomassa ilmoitetaan erikseen sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan sisältyvät erät eriteltyinä. Tilikaudella tapahtuneet oman pääoman muutokset eritellään liitetiedoissa.

12.2 Viranomaiselle toimitettava tuloslaskelma

12.2.1 Yleistä

Tuloslaskelma esitetään vähennyslaskumuotoisena laskelmana, jossa ilmoitetaan erikseen sekä kotimaan että ulkomaan toiminnasta syntyneet tuotot ja kulut. Perusrakenne tuloslaskelmassa on, että korot ja muut tuotto- ja kuluerät ilmoitetaan erikseen.

Tuottojen pääerinä ilmoitetaan korkokate, arvopaperikaupan ja valuuttavaihdon tulos sekä toimitusmaksut ja palkkiot, takausprovisiot ja muut tuotot. Tuotoista vähennetään kulujen pääerinä muut kulut, luotto- ja takaustappiot, poistot, luottotappiovarauksen muutos ja verot. Näin saatua tulosta oikaistaan vielä ns. tuloksenjärjestelyerällä, jonka jälkeen saadaan varsinainen osingonjaon pohjana oleva tulos. Seuraavassa on esitetty tuloslaskelman keskeisten erien sisältö ja käsittely tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä. Yksityiskohtainen tuloslaskelma on esitetty liitteessä 9.

12.2.2 Tuloslaskelman keskeisten erien sisältö

Korkotuotoissa ilmoitetaan kaikki talletuksista, luotoista, arvopapereista ja muista saamisista kertyneet korot. Korkokuluissa ilmoitetaan vastaavasti veloista rahoituslaitoksille, veloista valtiolle, yleisön talletuksista, joukkovelkakirjoista ja vastaavista sekä muista veloista syntyneet korkokulut.

Nollakorkovelkakirjojen hankintahinnan ja nimellisarvon/luovutushinnan samoin kuin emissiohinnan ja nimellisarvon/luovutushinnan erotus kirjataan jaksotettuna korkoihin.

Arvopaperikaupan tuloksessa ilmoitetaan erikseen kaupankäynti- ja sijoitustarkoituksessa hankituista arvopapereista kertyneet realisoituneet voitot ja tappiot samoin kuin arvopaperisalkun arvostamisesta syntyneet realisoitumattomat voitot ja tappiot. Muun kuin nollakorkovelkakirjan hankintamenon ja luovutushinnan/nimellisarvon erotus ilmoitetaan arvopaperikaupan tuloksena. Myös taseen ulkopuolisiin eriin kuuluvista

arvopapereista kertyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot sisällytetään tähän erään.

Valuutanvaihdon nettotuloksessa ilmoitetaan valuuttakaupan dealingtulos samoin kuin taseen ja taseen ulkopuolisten ulkomaan rahan määraisten erien kuukauden viimeisen pankkipäivän valuuttakurssien mukaisesta arvostuksesta syntyneet sekä realisoituneet että realisoitumattomat voitot ja tappiot.

Toimitusmaksut ja palkkiot sekä takausprovisiot ilmoitetaan omina erinään.

Muissa tuotoissa ilmoitetaan sekä kotimaan että ulkomaan toiminnasta kertyneet osingot ja osuuksien korot, osingot konserniyhtiöiltä, kiinteistöistä ja muista eristä syntyneet tuotot.

Muissa kuluissa puolestaan ilmoitetaan sekä kotimaan että ulkomaan puolen toiminnasta syntyneet palkka-, vuokra-, kiinteistö- ja muut kulut. Palkka- ja sosiaaliturvamaksujen tulee sisältää myös vakuutusmatemaattisin perustein laskettu todellinen eläkekulu.

Luotto- ja takaustappioissa ilmoitetaan myönnettyistä luotoista kuukausittain kertyneet luotto- ja takaustappiot eriteltynä kotimaan ja ulkomaan toiminnasta kertyneisiin eriin.

Satunnaisissa tuotoissa ja kuluissa ilmoitetaan varsinaiseen pankki-toimintaan kuulumattomasta toiminnasta syntyneet tuotot ja kulut eriteltyinä kotimaisiin ja ulkomaisiin eriin. Erään sisällytetään mm. käyttö-omaisuuden myyntivoitot.

Poistoissa ilmoitetaan sekä suunnitelman mukaiset että muut poistot sekä kotimaan että ulkomaan toiminnan osalta eriteltynä rakennuksista, koneista ja muista eristä tehtyihin poistoihin. Poistoperusteena on omaisuuserän hankintahinta. Mikäli omaisuuserästä on tehty arvonorotus, tehdään poistot arvonorotetusta arvosta.

Luottotappiovarauksissa ilmoitetaan luottosalkun laadun ja arvon perusteella määräytyvien luottotappiovarausten lisäykset ja vähennykset.

Veroissa ilmoitetaan verotettavan tuloksen perusteella kaudelle kuuluva välittömien verojen osuus.

Tuloslaskelmassa olevan tuloksenjärjestelyerän avulla korjataan tulosta, joka sisältää mm. realisoitumattomia voittoja, osingonjaon pohjana olevan tuloksen laskemiseksi. Erä on viime kädessä pankin johdon määriteltävissä. Erään sisällytetään mm.:

- tase-erien arvostuserojen muutos kirjanpitolainsäännöksiin perustuvan ja markkina-arvoisen arvostuksen välillä
- erot tilikauden suunnitelman mukaisten poistojen ja elinkeinoverolain mukaisten poistojen välillä
- erot salkun laadun ja arvon perusteella määräytyvien varausten sekä elinkeinoverolain mukaisten varausten välillä
- taseen ulkopuolisten erien markkina-arvon mukaisesta arvostuksesta syntyneet realisoitumattomat voitot.

Tuloksenjärjestelyerän sisältö eritellään yksityiskohtaisesti liitetiedoissa. Valuutanvaihdon tuloksen realisoituneita ja realisoitumattomia voittoja ja tappioita ei kuitenkaan tarvitse palauttaa tuloksenjärjestelyerään.

12.3 Rahoituslaskelma

Pankin rahoituslaskelma esitetään tilinpäätöstietojen yhteydessä seuraavasti laadittuna:

VAROJEN HANKINTA

Oma rahoitus

Tilivuoden voitto

Poistot

Luottotappiovarauksen muutos

Arvopapereiden markkina-arvojen muutokset

Arvonjärjestelytilin muutos

Vapaan oman pääoman muutos

Sidotun oman pääoman muutos

Muu oma rahoitus

Vieraan pääoman muutokset

Yleisön talletukset

Keskuspankkirahoitus

Velat muille pankeille

Muut velat

YHTEENSÄ

VAROJEN KÄYTTÖ

Saamisten muutos

Kassa

Saamiset pankeilta

Luotot yleisölle

Kaupinta-arvopaperit

Sijoitusarvopaperit

Kiinteistöt, koneet ja kalusteet

Muut saamiset

YHTEENSÄ

12.4 Taseen ulkopuoliset erät

Taseen ulkopuolisten erien tulos- ja tasevaikutusten huomioon ottamisessa lähdetään liikkeelle samoista kirjanpidon peruseriaateista kuin taseerienkin kohdalla. Lähtökohtana on, että erät otetaan kirjanpidossa huomioon sitoumuksen syntyhetkestä lähtien ja että markkina-arvoon pohjautuva lähestymistapa antaa näidenkin erien yhteydessä parhaiten totuutta vastaavan kuvan toimintaansa jatkavan yhteisön tilasta ja tuloksesta.

Taseen ulkopuolinen toiminta voidaan ryhmitellä esimerkiksi sen mukaan miten se eri osapuolia velvoittaa. Tältä pohjalta saadaan kolme luokkaa

- molempia osapuolia velvoittavat erät
- vain toista osapuolta velvoittavat erät
- kolmannen puolesta annetut sitoumukset.

Tulos- ja tasevaikutusmielessä joudutaan tarkastelemaan lähinnä kahta ensimmäistä luokkaa. Sen sijaan, jos tarkastellaan näitä vastuusitoumusmielessä ja vakavaraisuusvaatimuksen kannalta, kaikki kolme ryhmää ovat relevantteja. Tästä seuraa, että taseen liitetietoina ilmoitettavat taseen ulkopuoliset erät olisi syytä ryhmitellä ja avata erä erältä oheisen kolmijaon mukaisesti.

Molempia osapuolia sitovista taseen ulkopuolisista eristä voidaan mainita termiinit, futuurit, korkotermiinit sekä valuutan- ja koronvaihtosopimukset. Näiden kirjanpidollinen käsittely on lähtökohtaisesti samanlainen kaikkien erien osalta.

Terminisopimuksista kirjataan korkoihin tekohetken avistakurssin ja termiinikurssin välinen ero. Tämä jaksetaan terminisopimuksen kesto-aikaa vastaavasti. Taseessa vastatilinä on siirtyvät erät. Tekohetken avistakurssin ja raportointihetken avistakurssin välinen ero kirjataan valuutanvaihdon tulokseen.

Termiinejä koskeva menettely noudattaa voimassa olevia, pankeille annettuja ohjeita.

Taseen liitetietoina ilmoitetaan terminisopimusten voimassa olevat määrät erikseen osto- ja myyntitermiinien osalta.

Futuurisopimusten kirjaamisessa peruslähtökohtana on ratkaista, miten avoin futuuripositio lasketaan ja mistä alkaen voitot ja tappiot on syytä ottaa huomioon.

Koska futuurisopimukset voidaan tehdä vain tätä varten olevissa pörssiissä ja koska sopimuksilla on päivittäiset markkinanoteeraukset, joiden perusteella marginaalitulille kirjataan tehdyistä sopimuksista syntyneitä voittoja tai tappioita päivittäin, on markkinahinta yksiselitteisesti määritettävissä.

Koska markkinahintojen muutos heijastuu päivittäin marginaalitulihin hyvityksinä tai veloituksina tulisi marginaalitulihin muutos kirjata päivittäin korkoihin (korkofutuurit) tai valuutanvaihdon tulokseen (valuuttafutuurit). Taseessa futuureista näkyvät vain marginaalitulihin saldot (saamiset pankeilta).

Taseen liitetietoina ilmoitetaan voimassa olevat futuurisopimukset eriteltyinä ostettuihin ja myytyihin valuutta- ja korkofutuurisopimuksiin.

Korkotermininit (FRA'T) arvostetaan futuurien tapaan markkina-arvoon. Korkotilille kirjataan markkinahinnan muutoksesta aiheutuvat realisoitumattomat voitot ja tappiot eli sopimuksen koron ja markkinakoron väliset erotukset. Nämä voidaan jaksottaa korkoterminin kestoaikaa vastaavasti, jos erä suojaa jotain tase-erää, jonka korko on myös jaksotettu. Taseessa vastatilinä ovat siirtyvät erät. Jaksotus voidaan jättää myös tekemättä.

Korkotermiineistä ilmoitetaan taseen liitetiedoissa ostettujen ja myyttyjen sopimusten voimassa oleva määrä taustalla olevan pääoman mukaisena sekä realisoitumattomien voittojen ja tappioiden määrä raportointihetkellä.

Valuutan- ja koronvaihtosopimuksista syntyvät korko- ja agioerät tulisi kirjata vastaaville tileille. Korkotilinä voisi olla erillinen swap-korkotili, johon nettoutuisivat korkoswapsaamisten ja korkoswapvelkojen jaksotetut korot. Tämä edellyttää, että taustalla olevat, alkuperäiset saamiset ja velat kirjataan sekä taseeseen että tuloslaskelmaan.

Swapsopimusten pääomat, mikäli ne liikkuvat, tulisi nettomääräisinä kirjata taseen siirtyviin eriin ja niissä tapahtuvat valuuttakurssi-muutokset tulosvaikutteisesti valuutanvaihdon tulokseen.

Edellä esitetty swapsopimusten käsittely lienee ongelmaton, kun on kyse pankin omien velkojen koron ja/tai valuutan vaihtamisesta. Tilanne muuttuu, jos on kyse saamisten vaihtamisesta tai, jos swapsopimusta vastassa ei ole erityistä tase-erää.

Jos on kysymyksessä saamisten vaihtaminen, tulisi menettely korkojen ja pääomien osalta olla edellä esitetyn kaltainen. Mikäli saaminen itsessään on arvostettu markkinahintaan, tulisi swapsopimuskin arvostaa samoin perustein ja kertyneisiin korkoihin lisätä tai niistä vähentää tehtyyn swapsopimukseen sisältyvä realisoitumaton korkotulo tai -meno laskettuna tarkasteluhetkellä markkinoilla tehtävien vastaavien swapsopimusten perusteella.

Niin kauan kuin valuutan- ja koronvaihtosopimukset eivät ole aktiivisen kaupankäynnin alaisia, voitaneen sopimusten markkina-arvopohjainen kirjaustapa jättää velkapuolen swapsopimusten osalta tekemättä.

Taseen liitetietoina ilmoitetaan voimassa olevat valuutan- ja koronvaihtosopimukset ryhmiteltyinä valuutanvaihtosopimuksiin, koronvaihtosopimuksiin sekä sopimuksiin, joissa on kyse molemmista. Markkamääräiset koronvaihtosopimukset tulee ilmoittaa erikseen.

Vain toista osapuolta velvoittavista sopimuksista tällä hetkellä tärkeimmät lienevät optiot.

Pankin asettamat optiot tulisi arvostaa markkinahintaan ja saadun sekä markkinoilla tarkasteluhetkellä maksettavan preemion erotus kirjata jaksoitettuna valuutanvaihdon tulokseen (valuuttaoptiot) tai arvopaperikaupan korkoihin ja tulokseen (korke- ja osakeoptiot). Huomattakoon kuitenkin, että vain potentiaalinen tappio voidaan ottaa huomioon, sillä markkinahintojen osoittaessa asettajapankille potentiaalista voittoa, ei optiota lunasteta.

Pankin ostamat optiot tulisi myös arvostaa markkina-arvoon silloin, kun markkinahinnat osoittavat potentiaalista voittoa. Potentiaalinen tappio ei realisoidu missään vaiheessa, joten sitä ei tule myöskään kirjanpidossa huomioida. Jos optioita on ostettu salkun suojaamiseksi, option potentiaalisen voiton huomioon ottaminen eliminoi näin ollen myös tase-erään liittyvän mahdollisen tappion.

Taseen liitetiedoissa ilmoitetaan voimassa oleva optiokanta optiotyypeittäin erikseen ostettujen ja myytyjen optioiden osalta sekä näistä aiheutuneet toteutuneet ja potentiaaliset voitot ja tappiot. Viimeksi mainitut vain siltä osin kuin ne on huomioitu myös kirjanpidossa/tuloslaskelmassa.

12.5 Julkistettava tase ja tuloslaskelma

Julkistettava tase ja tuloslaskelma eroavat viranomaisille toimitettavasta taseesta ja tuloslaskelmasta lähinnä siten, että julkistettava tase ja tuloslaskelma eivät ole yhtä yksityiskohtaisia kuin viranomaisille toimitettava tase ja tuloslaskelma. Taseen pääerät ovat samat kuin viranomaisille toimitettavassa taseessa. Erät on myös jaettu kotimaisiin ja ulkomaisiin vastaavasti kuin viranomaisille toimitettavassa taseessa. Toisin kuin viranomaisille toimitettavassa taseessa jakoa markkamääräisiin ja ulkomaan rahan määräisiin eriin ei sen sijaan tehdä.

Julkistettavan tuloslaskelman pääerät ovat samat kuin viranomaisille toimitettavassa tuloslaskelmassa. Tuotot ja kulut jaetaan myös kotimaisiin ja ulkomaisiin eriin vastaavaan tapaan kuin viranomaisille toimitettavassa tuloslaskelmassa. Yksityiskohtainen tase ja tuloslaskelma, joiden mukaisesti pankkien on vähintään ilmoitettava julkistettava taseensa ja tuloslaskelmansa on esitetty liitteessä 10.

12.6 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tavoitteena tilinpäätöksen laadinnassa on, että pankin toiminnan luonteesta ja laajuudesta saadaan totuudenmukainen ja oikea kuva. Lähtökohdana on, että taseesta saadaan perustiedot ja liitetietoina ilmoitetaan tarkemmat erittelyt. Mm. seuraavat tiedot on esitettävä sekä julkistettavan että viranomaisille toimitettavan taseen ja tuloslaskelman liitetietoina:

- 1) tase-erien arvostusperusteet
- 2) valuuttamääräisten saamisten ja velkojen osuus
(vain julkistettavassa taseessa)
- 3) saamisten ja velkojen valuuttajakauma
- 4) tiedot saamisten ja velkojen jäljellä olevasta maturiteetista taseen pääerittäin seuraavasti (vain julkistettavassa taseessa)

- ≤ 3 kk
- > 3 kk ≤ 1 vuosi
- > 1 vuosi ≤ 5 vuotta
- yli 5 vuotta

- 5) toiminnan tulos eri maantieteellisiltä alueilta
- 6) tiedot saamisten ja velkojen mahdollisesta olennaisesta maantieteellisestä, asiakaskohtaisesta ja valuutoittaisesta keskittymisestä
- 7) luotot yleisölle ja yleisön talletukset eriteltyinä vaadetyypeittäin (vain julkistettavassa taseessa)
- 8) luotot, joiden korot tai kuoletukset ovat yli 90 päivää myöhässä eli ns. non-performing -luottojen kokonaismäärä
- 9) luottotappiovarauksen muutos eriteltyinä kaupallisista ja muista luotoista tehtyihin varauksiin
- 10) kaupinta- ja sijoitustarkoituksessa hankittujen arvopapereiden erittelyt (vain julkistettavassa taseessa)
- 11) sijoitusarvopapereiden markkina-arvo eristä, jotka ovat taseessa nimellisarvossa tai hankintahinnassa; hankintahinta eristä, jotka ovat taseessa markkina-arvossa
- 12) kiinteistöjen käypä arvo mikäli niitä ei taseessa ole arvostettu käypään arvoon
- 13) kiinteistöistä, joista on tehty arvonkorotuksia, arvonkorotusten perusteet
- 14) kiinteistöjen, koneiden ja kalusteiden, liikearvon sekä muiden pitkävaikutteisten menojen hankintahintaiset arvot sekä kertyneet kumulatiiviset poistot eriteltyinä (vain julkistettavassa taseessa)
- 15) kiinteistöjen, koneiden ja kalusteiden pitoajat, joihin suunnitelman mukaiset poistot perustuvat

- 16) muiden saamisten erittely
- 17) pankin liikkeeseen laskemat debenttuuri- ja muut joukkovelkakirjalainat eriteltyinä
- 18) ns. perpetual-lainojen määrä
- 19) omaan pääomaan rinnastettavien velkojen erittely
- 20) osakasluottojen erittely (vain viranomaisilla)
- 21) muiden velkojen erittely
- 22) eläkesitoumuksista johtuva vastuu sekä eläkesäätiölle sen vastuuvajauksen kattamiseksi suorittamatta oleva määrä sekä erien muutokset tilikauden aikana
- 23) oman pääoman erien lisäykset ja vähennykset tilikauden aikana, eriteltyinä
- 24) taseen tuloksenjärjestelyerän erittely
- 25) osuuspankin jäsenten suorittamatta olevat osuusmaksut
- 26) liikepankit antavat lisäksi seuraavat tiedot:
 - erilajiset omat osakkeet (OYL 11. luvun 8 §:n 2 kohta)
 - hallussa olevat omat osakkeet (OYL 11. luvun 8 §:n 2 kohta)
 - saamiset samaan konserniin kuuluvalta yhtiöltä tai velat sille (LPL 18 §:n 1 mom.)
 - vaihtovelkakirjalainat tai optiolainat (OYL 11. luvun 8 §:n 4 kohta)
 - toisten yhtiöiden osakkeet ja kiinteä omaisuus sekä näiden omaisuuden verotusarvo
 - tuloksen vertailukelpoisuuteen vaikuttavat erät (myös säästö- ja osuuspankit)

- 27) korkotuottojen ja -kulujen erittely (vain julkistettavassa tuloslaskelmassa)
- 28) arvopaperikaupan tulos eriteltyinä realisoituneisiin ja realisoitumattomiin eriin
- 29) muiden tuottojen ja kulujen erittely (vain julkistettavassa tuloslaskelmassa)
- 30) satunnaiset tuotot ja kulut eriteltyinä
- 31) tuloslaskelman tuloksenjärjestelyerän erittely
- 32) taseen ulkopuoliset erät ilmoitetaan seuraavasti ryhmiteltyinä
 - kolmannen puolesta annetut sitoumukset
 - molempia sopimuspuolia velvoittavat erät
 - vain toista sopimuspuolta velvoittavat erät.

Taseen ulkopuolisia erä koskevana liitetietoina ilmoitetaan lisäksi

- terminisopimukset erikseen osto- ja myyntitermiinien osalta
- futuurisopimukset eriteltyinä ostettuihin ja myytyihin valuutta- ja korkofutuurisopimuksiin
- korkotermiineistä ilmoitetaan ostettujen ja myytyjen sopimusten voimassa oleva määrä taustalla olevan pääoman mukaisena sekä realisoitumattomien voittojen ja tappioiden määrä raportointihetkellä
- voimassa olevat koron- ja valuuttavaihtosopimukset eriteltyinä valuuttavaihto- ja koronvaihtosopimuksiin sekä sopimuksiin, joissa on kyse molemmista; markkamääräiset koronvaihtosopimukset ilmoitetaan erikseen
- voimassa oleva optiokanta optiotyypeittäin erikseen ostettujen ja myytyjen optioiden osalta sekä näistä aiheutuneet toteutuneet ja potentiaaliset voitot ja tappiot.

13 LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOSTARVE

Tilinpäätöstyöryhmän esittämät muutokset pankkien tilinpäätöskäytäntöön edellyttänevät muutoksia myös voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Pankkilakityöryhmä on mietinnössään esittänyt laajamittaisia muutoksia Suomen pankkilainsäädäntöön. Pankkitarkastuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pankkitarkastusviraston valvontaan kuuluvan yhteisön tulee kirjanpidossaan, tilinpäätöksessään ja konsernitilinpäätöksessään noudattaa pankkitarkastusviraston määräyksiä. Vaikka tilinpäätöstyöryhmän esittämät muutosehdotukset voitaisiin saattaa voimaan pankkitarkastusviraston määräyksellä, tarkoituksenmukaisinta olisi antaa muutosesitysten loppuun saattaminen erillisen komitean tehtäväksi, joka saattaisi päätyä useampiinkin kirjanpito- ja verolainsäädäntöä koskeviin muutosesityksiin.

Koska pankkien liiketoiminta eroaa merkittävästi kaupan ja teollisuuden yritysten liiketoiminnasta, olisi rahoitussektorin kirjanpitokäytännön kehittäminen tarkoituksenmukaisinta eriyttää muusta kirjanpitokäytännön kehittämisestä. Esimerkiksi EY:ssä, jonka suuntaviivoihin ilmeisesti myös Suomen on pitkällä tähtäimellä sopeuduttava, on rahoitussektorin kirjanpitokäytäntö jo nyt eriytetty yrityksiä koskevista säännöksistä. Pohjoismaissa suuntauksena puolestaan on, että pankkilait sisältävät omana kohtanaan pankkien tase-erien arvostusta koskevia säännöksiä.

Kirjanpitoon liittyvien kysymysten lisäksi myös verotusta koskevat säännökset edellyttävät muutosta. Lakia elinkeinotulon verottamisesta ei kuitenkaan työryhmän ehdotuksen pohjalta ilmeisesti tarvitsisi muuttaa. Tarkoituksenmukaisinta olisi kuitenkin jo nyt tässä vaiheessa eriyttää kirjanpidollisen ja verotettavan tuloksen laskeminen. Tämä edellyttää kuitenkin verolainsäädännön laajaa uudistamista, koska kirjanpidollisen ja verotettavan tuloksen laskemista ei voitane eriyttää ainoastaan yhden toimialan osalta, vaan muutos on saatettava koskemaan kaikkia kirjanpitovelvollisia.

14 KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN SUUNTAIVIIVAT

Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus on Suomessa ollut voimassa vuodesta 1982. Konsernitilinpäätöksen laadintaa koskevat säännökset on määritelty osakeyhtiölaissa. Pankkien osalta pankkitarkastusvirasto on antanut konsernitilinpäätöksen laadintaa koskevat yksityiskohtaiset ohjeet. Seuraavassa on yhteenveto pankkitarkastusviraston liikepankin konsernin tilinpäätöksen laadintaa koskevista ohjeista sekä konsernia koskevat tuloslaskelma- ja tasekaavat. IASC:n ja EY:n konsernitilinpäätöksen laadintaa koskevia ohjeita on käsitelty lyhyesti ja lopuksi on esitetty lyhyt suositus suomalaisten pankkien konsernitilinpäätöksen suuntaviivoiksi.

14.1 Liikepankin konsernin määrittely

Liikepankilain (LPL 3 §) mukaan liikepankin konsernilla tarkoitetaan sellaista osakeyhtiöden muodostamaa kokonaisuutta, jossa liikepankki (emoyhtiö) omistaa niin monta kotimaisen osakeyhtiön osaketta, että sillä on enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tuottamista äänistä. Liikepankin konserniin kuuluu myös sellainen kotimainen osakeyhtiö, jonka osakkeita pankki tytäryhtiöineen tai sen tytäryhtiö taikka useammat tytäryhtiöt yhteensä omistavat edellä tarkoitetun määrän.

Liikepankilain (LPL 22 §) mukaan liikepankki saa omistaa osakkeita pankkitoimintaan kuulumattomassa elinkeinotoimintaa harjoittavassa yhtiössä enintään määrän, joka on 10 % yhtiön koko osakepääomasta ja kaikkien osakkeiden äänimäärästä. Tämän vuoksi liikepankin konserniin ei voi kuulua teollisuutta, rakennustoimintaa, tavaran kauppaa tai vuokrausta, vakuutustoimintaa, liikennettä tai kiinteistönvälitystä tai muita pankkitoimintaan kuulumattomia elinkeinoja harjoittavia yhtiöitä.

Liikepankki voi lisäksi (LPL 23 §) omistaa muiden kotimaisten ja valtiovarainministeriön luvalla ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten osakkeita niin paljon, että sillä on enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tuottamista äänistä eli siis konsernisuhteen muodostumiseen tarvittava määrä. Vaikka liikepankin konserniin kuuluu yleensä vain kotimaisia osakeyhtiöitä, voidaan pankkitarkastusviraston kussakin yksittäistapauk-

nessa antaman ohjeen mukaan sisällyttää liikepankin konserniin ulkomainen luotto- ja rahoituslaitos.

14.2 Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus ja tavoitteet

Osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön on kultakin tilikaudelta laadittava tilinpäätös, joka käsittää tuloslaskelman, taseen ja toimintakertomuksen sekä emoyhtiössä konsernitilinpäätöksen. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus on emoyhtiöllä.

Liikepankin tilinpäätös on laadittava kirjanpitolain ja osakeyhtiölain sekä pankkitarkastusviraston antamien kirjanpito-ohjeiden mukaan. Ne sisältävät myös konsernitilinpäätöstä koskevia määräyksiä ja ohjeita.

Konsernitilinpäätöksen ensisijainen tavoite on konsernin tuloksen esittäminen päättyneeltä tilikaudelta ja konsernin voitonjakokelpoisen eli vapaan oman pääoman laskeminen.

Konsernituloslaskelman tulee osoittaa konsernin tulos tilikaudelta sen jälkeen, kun konsernin sisäiset tuotot ja kulut sekä sisäinen voitonjako on vähennetty.

Konsernitaseen tehtävänä on osoittaa konsernin oma pääoma sen jälkeen, kun konserniin kuuluvien yhtiöiden keskinäiset saamiset ja velat sekä keskinäinen osakeomistus on vähennetty ja ulkopuolisten tytäryhtiössä omistamia osakkeita vastaavat osuudet on merkitty taseeseen omana eränään.

14.3 Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätös on pankkitarkastusviraston ohjeiden mukaan pankkien osalta laadittava siten, että se sisältää kaikki liikepankkilaissa säädetyt liikepankin konserniin kuuluvat yhtiöt.

Liikepankin ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen (tytärpankin) tilinpäätös saadaan sisällyttää liikepankin konsernitilinpäätökseen pankkitarkastusviraston kussakin yksittäistapauksessa antaman ohjeen mukaan.

Konsernitilinpäätöksen ulkopuolelle voidaan pankkitarkastusviraston kussakin yksittäistapauksessa antamien ohjeiden mukaisesti jättää joko kokonaan tai osittain liikepankin konserniin kuuluva yhtiö olennaisuuden periaatetta noudattaen mm. silloin, kun konsernisuhde on syntynyt kysymyksessä olevan tilikauden aikana tai kun konsernisuhde on tarkoitettu päättymään muulla tavalla kuin sulautumisen johdosta seuraavalla tilikaudella. Samoin ulkopuolelle voi jättää sellaisen liikepankin konserniin kuuluvan asunto- tai kiinteistöosakeyhtiön, jonka merkitys pankille on vähäinen tai jonka tarjoamia tiloja vain vähäisessä määrin käytetään pankin toiminnan harjoittamiseen tai pankin toimihenkilöiden asumiseen, koulutukseen tai virkistäytymiseen. Myös muusta erityisestä syystä voi konsernin tytäryhtiön jättää tilinpäätöksen ulkopuolelle. Näin voi tehdä esimerkiksi silloin, kun tytäryhtiön toiminta eroaa niin olennaisesti muiden konserniin kuuluvien yhtiöiden toiminnasta ja sitä hoidetaan niin itsenäisesti, että sen tilinpäätöksen sisällyttäminen konsernitilinpäätökseen olisi omiaan vain vähentämään konsernitilinpäätöksen selkeyttä, tai tytäryhtiöllä ei ole lainkaan toimintaa tai se on vähäistä.

Liikepankin (emoyhtiön) toimintakertomuksessa on selvitettävä, mitä tytäryhtiöitä on jätetty konsernin ulkopuolelle ja mitä muita poikkeuksia konsernisuhteissa on tehty. Samalla on annettava selvitys poikkeuksien vaikutuksesta konsernin tulokseen ja vapaaseen omaan pääomaan. Vaikutusta konsernin vapaaseen omaan pääomaan ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa markkamääräisesti.

14.4 Konsernin sisäisten liiketapahtumien vähentäminen

Konsernitilinpäätöksessä on konsernin sisäiset tuotot ja kulut, sisäinen voitonjako, keskinäiset saamiset ja velat sekä keskinäinen osakeomistus vähennettävä. Jotta sisäisten liiketapahtumien vähentäminen onnistuisi, on konserniyhtiöiden tilipuitteet laadittava mahdollisimman yhdenmukaisiksi.

Ennen erillistilinpäätösten yhdistelemistä vähennetään sisäisistä liiketapahtumista aiheutuneet tuotot vastaavia sisäisiä kuluja ja aktivoituja menoja vastaan sekä keskinäiset saamiset ja velat vähentämällä ne asian-

omaisten konserniyhtiöiden tilinpäätösluvuista. Keskinäisen osingonjaon suhteen menetellään siten, että saadut osingot vähennetään vastaanotteen yhtiön osinkotuotoista ja lisätään ne jakaneen yhtiön vapaaseen omaan pääomaan.

Luovutettaessa vaihto-omaisuutta toiselle konserniyhtiölle on mahdollinen myyntivoitto vähennettävä kokonaisuudessaan riippumatta siitä, onko omaisuuden myyneen tytäryhtiön osakekanta kokonaan tai ainoastaan osittain emoyhtiön omistama. Konsernin piirissä luovutettujen hyödykkeiden sisäinen voitto on laskettava yleensä muuttuvien menojen perusteella.

Ulkomaista tytäryhtiötä koskevat sisäiset liiketapahtumat on vähennettävä siten, ettei niistä aiheudu sisäisiä kurssieroja.

14.5 Konserniyhtiöiden keskinäisen osakeomistuksen vähentäminen

Keskinäisen osakeomistuksen vähentämisessä kuitataan emoyhtiön taseessa oleva tytäryhtiön osakkeiden kirjanpitoarvo niiden osalle kuuluvaa tytäryhtiön omaa pääomaa vastaan. Tytäryhtiön osakkeiden arvon tilalle konsernitaseeseen tulee näin tytäryhtiön kaikki vastaavien ja vastattavien erät oman pääoman eriä lukuun ottamatta.

Emoyhtiön kirjanpidossa mahdollisesti tehty tytäryhtiöosakkeiden arvonnkorotus saadaan merkitä sitä vastaavaan konsernitaseeseen. Arvonnkorotuksen vastaerä merkitään konsernin sidottuun omaan pääomaan. Arvonnkorotuksesta on erikseen ilmoitettava konsernitaseessa tai sen liitteissä.

Keskinäinen osakeomistuksen vähentäminen voidaan toteuttaa eri menetelmin. Yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä menetelmiä ovat hankintamenomenetelmä, nimellisarvo- eli pariarvomenetelmä, sidotun pääoman menetelmä ja pooling-menetelmä.

Koska vähentämismenetelmät johtavat useissa tapauksissa toisistaan poikkeaviin tuloksiin vapaan oman pääoman määrän määrittämisessä, on emoyhtiön toimintakertomuksessa mainittava, mitä laskennallisia periaatteita noudattaen konsernitilinpäätös on laadittu. Valittua menetelmää on sovellettava jatkuvasti.

Liikepankin konserniin kuuluvien yhtiöiden keskinäisen osakeomistuksen vähentämisessä on ensisijaisesti käytettävä hankintamenomenetelmää. Hankintamenomenetelmä perustuu konsernin omaisuuserien hankintamenuon. Tällöin konserniin kuuluvan tytäryhtiön varat ja velat sisällytetään konsernitilinpäätökseen emoyhtiön tytäryhtiöosakkeista maksaman hankintamenuon perusteella. Toisin sanoen emoyhtiön omistamien tytäryhtiöosakkeiden hankintamenu vähennetään niiden osalle kuuluvasta tytäryhtiön hankintahetken omasta pääomasta.

Jos tytäryhtiöosakkeiden hankintamenu on suurempi kuin osakkeiden osuus tytäryhtiön omasta pääomasta hankintahetkellä, syntyy ero ns. konserniaktiiva. Konserniaktiiva on kirjattava vaikutusaikanaan poistoina kuluksi. Päinvastaista eroa nimitetään konsernireserviksi. Konsernireservii pidetään tulonoikaisuna, joka merkitään konsernitilinpäätökseen realisoitumattoman tulon tavoin.

Keskinäisen osakeomistuksen vähentämisessä tytäryhtiöiden varauksia ei lueta omaan pääomaan.

Vähemmistöosuuden erottaminen konsernin tuloksesta ja omasta pääomasta

Konsernitaseessa merkitään ulkopuolisten tytäryhtiöissä omistamia osakkeita vastaavat osuudet eli ns. vähemmistöosuus taseeseen omana eränään.

Liikepankin konsernin omaan pääomaan luetaan emoyhtiön oman pääoman lisäksi sen osuudet tytäryhtiöiden omista pääomista. Ulkopuolisten liikepankkien tytäryhtiöissä omistamia osakkeita vastaavat osuudet eli vähemmistöosuus erotetaan konserniyhtiöiden tuloksista ja omista pääomista vasta sen jälkeen, kun ensin on vähennetty konsernin sisäiset liiketapahtumat ja konserniyhtiöiden keskinäinen osakeomistus.

Ulkomaisen tytäryhtiön ulkomaan rahan määräisten tilinpäätöserien muuntaminen Suomen rahaksi

Ulkomaisen tytäryhtiön ulkomaan rahan määräisten tilinpäätöserien muuntamisessa on käytettävä tilivuoden päättymispäivän valuuttakurssia. Mikäli ulkomaan rahan määräinen tase-erä on sopimuksilla tai muutoin sidottu tiettyyn kurssiin, saa sen muuttaa Suomen rahan määräiseksi tilinpäätöspäivän kurssia noudattaen.

Liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen liitteinä annettavat tiedot ilmoitetaan soveltuvin osin liikepankin (emoyhtiön) tilinpäätöksen liitetietojen mukaisesti.

14.6 Konsernitase ja -tuloslaskelma

Liikepankin konsernitilinpäätös on soveltuvin osin laadittava liikepankin (emoyhtiön) käyttämän kaavan mukaan.

Liikepankin konsernin tuloslaskelmaan kuuluvia erikseen esitettäviä eriä ovat

- osamaksu-, factoring- ja leasingtuotot
- poistot leasingkohteista
- konserniaktiivan poisto
- ulkomaisen tytäryhtiön ulkomaan rahan määräisten erien muuntamisesta aiheutunut muuntotappio
- vähemmistöosuus voitosta/tappiosta.

Liikepankin konsernin taseeseen kuuluvia erikseen esitettäviä eriä ovat

- leasingkohteet
- konserniaktiiva ja -reservi
- ulkomaisen tytäryhtiön ulkomaan rahan määräisten erien muuntamisesta aiheutunut muuntoero ja
- vähemmistöosuus.

Liitteessä 11 on esitetty pankkitarkastusviraston ohjeiden mukaiset konsernia koskevat tase- ja laskelmakaavat, joiden mukaisesti pankkien konsernikohtaiset tiedot on vähintään raportoitava (ohje 19.5.1982).

14.7 Konsernitilinpäätöstä koskevat kansainväliset suositukset

IASC on julkaissut konsernitilinpäätöstä koskevia ohjeita suosituksissaan numero 3 ja 22.

IAS 3:n mukaan konsernitilinpäätös laaditaan, mikäli yhtiöllä on yksi tai useampia tytäryhtiöitä, joiden äänivallasta emoyhtiö omistaa yli 50 %. Tytäryhtiö voidaan kuitenkin jättää konsolidoimatta, jos konsernisuhte on väliaikainen tai jos tytäryhtiöllä on toimintaolosuhteidensa vuoksi pitkäaikaisia rajoituksia varojen siirroissa, mikä heikentää emoyhtiön mahdollisuuksia vaikuttaa tytäryhtiön toimintaan ja varojen käyttöön. Tytäryhtiö voidaan jättää konsolidoimatta myös, jos sen toiminta poikkeaa konsernin muiden yritysten liiketoiminnasta tai jos emoyhtiö on itse kokonaan omistettu tytäryhtiö.

Poikkeustapauksissa konsernitilinpäätökseen voidaan konsolidoida yhtiöitä, jotka eivät ole tytäryhtiöitä, mutta joissa konserni omistaa yli 50 % osakepääomasta, mutta alle 50 % äänivallasta tai konsernilla on todellinen valta yhtiöön, riippumatta siitä, kuinka suuri omistus on.

Konsernitilinpäätöksen laadinnassa on lisäksi noudatettava mm. seuraavia periaatteita:

- Konsernitilinpäätökseen sisältyvien yritysten tilinpäätöksessä on noudatettava yhdenmukaisia laskentaperiaatteita.
- Vähemmistöosuus esitetään taseessa omana eränään ja vähemmistön osuus voitosta tai tappiosta omana eränään tuloslaskelmassa.
- Osakkuusyhtiöt ja konsolidoimattomat tytäryhtiöt otetaan emoyhtiön tilinpäätöksessä huomioon equity- eli pääomaosuusmenetelmää (equity method) käyttäen.

Equity-menetelmässä emoyhtiön omistaman osakkuusyhtiön osakkeiden tase-arvona esitetään emoyhtiön omistusosuutta vastaava osuus osakkuusyhtiön omasta pääomasta. Käytännössä tämä tehdään siten, että osakkuusyhtiön osakkeiden hankintahintaa oikaistaan lisäämällä siihen omistusosuutta vastaava osuus osakkuusyhtiön tuloksesta sekä toisaalta vähentämällä

saadut osingot. Tuloslaskelmaan puolestaan sisällytetään emoyhtiön omistusosuutta vastaava osuus osakkuusyhtiön tuloksesta.

Konsernitilinpäätöksen liitetietoina esitetään mm.

- luettelo merkittävistä tytär- ja osakkuusyhtiöistä sekä tiedot poikkeavista tilinpäätöspäivistä
- selvitys syistä, joiden vuoksi tytäryhtiö on jätetty konsolidoimatta
- selvitys syistä, joiden vuoksi yhtiö, jonka äänivallasta ei omisteta yli 50 %, on konsolidoitu
- kaikki ulkomaisesta liiketoiminnasta aiheutuneet poikkeukselliset riskit mukaan lukien valuuttakurssiriski
- konsernin vapaan oman pääoman jakamista koskevat rajoitukset.

Mikäli tytäryhtiötä ei ole konsolidoitu toimintamaan asettamien rajoitusten vuoksi, on kuitenkin mm. seuraavat tiedot annettava liitetiedoissa:

- yhtiön nimi ja konsernin osuus sen omasta pääomasta
- osakkeiden kirjanpitoarvo tilinpäätöksessä
- tilikauden aikana saadut osingot
- tilikauden voitto ja tappio sekä erittely poikkeuksellisista eristä
- tilikauden aikana mahdollisesti konsernitilinpäätökseen kirjatut arvonalennukset tai muut konsernin tulokseen vaikuttavat erät.

Mikäli tytäryhtiötä ei ole konsolidoitu tytäryhtiön liiketoiminnan erilaisuuden vuoksi, on seuraavat tiedot esitettävä liitetiedoissa:

- tytäryhtiön tilinpäätös
- riittävät tiedot konsernin sisäisistä eristä

- tytäryhtiön vaikutus konsernin tulokseen, mikäli se olisi konsolidoitu.

IAS 22 käsittelee liiketoimintojen yhdistämistä ja syntyneen liikearvon käsittelyä. Ohjeen mukaan liiketoiminnot voidaan yhdistää joko hankintameno-menetelmää (purchase method) tai pooling- eli yhdistelmämenetelmää käyttäen (pooling of interest method).

Vuoden 1987 syksyllä IASC on julkaissut uuden konsernitilinpäätöksen laadintaa koskevan suositusluonnoksen (E 30). Luonnoksen on tarkoitus voimaan astuessaan korvata IAS 3. Luonnoksessa esitellään, kuka on velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöksen, miten konsolidoinnin ulkopuolelle jäävät sijoitukset käsitellään, miten tytäryhtiöt käsitellään emon tilinpäätöksessä sekä mitä tietoja konsernitilinpäätöksessä julkistetaan.

Luonnos eroaa IAS 3 :n suosituksista lähinnä siinä, että luonnoksessa lähtökohtana on, että kaikki tytäryhtiöt, joissa emoyhtiöllä on määräämisvalta tulisi ottaa mukaan konsernitilinpäätöksessä. IAS 3:ssa määräämisvalta on määritelty koskevan vain yli 50-prosenttisesti omistettuja yhtiöitä, kun taas edellä mainitussa luonnoksessa määräämisvallalla tarkoitetaan yleensä mahdollisuutta vaikuttaa yrityksen johdon rahoitusta ja toimintaa koskevaan politiikkaan.

Konsernitilinpäätöksen ulkopuolelle jäävien yhtiöiden osalta luonnos lähtee siitä, että konsolidoinnin ulkopuolelle voidaan jättää ainoastaan sellaiset yhtiöt, joiden omistus on väliaikaista tai tytäryhtiö toimii olosuhteissa, joissa on pitkäaikaisia rajoituksia varojen siirrossa, mikä heikentää emoyhtiön mahdollisuuksia vaikuttaa tytäryhtiön toimintaan ja varojen käyttöön. IAS 3 sallii myös sellaisten tytäryhtiöiden jättämisen konsernitilinpäätöksen ulkopuolelle, joiden toiminta poikkeaa konsernin muiden yhtiöiden toiminnasta.

Konsernitilinpäätöksessä edellytetään luonnoksen mukaan mm. seuraavien tietojen julkistamista:

- perusteet, joiden mukaisesti tytäryhtiöt on sisällytetty konsernitilinpäätökseen

- mikäli emopankki ei laadi konsernitilinpäätöstä tätä koskevat perusteet
- selvitys siitä, mikäli konsernitilinpäätöksessä konsolidoitujen yhtiöiden laskentamenetelmät eivät ole yhdenmukaiset
- Luettelo merkittävimmistä tytäryhtiöistä sisältäen mm. tytäryhtiön nimen, sijaintimaan ja emoyhtiön omistusosuuden mukaisen äänimäärän
- selvitys tilanteesta, jossa tytäryritys jää konsernitilinpäätöksen ulkopuolelle
- selvitys emon ja tytäryhtiön keskinäisistä suhteista, mikäli emo ei joko suoraan tai välillisesti omista yli puolta tytäryhtiön äänimäärästä
- niiden yritysten nimet, joiden äänienemmistö on emolla, mutta joka ei emon määräämisvallan puuttumisen vuoksi ole tytäryhtiö
- mikäli konsernitilinpäätöstä laadittaessa konserniyhtiöiden tilinpäätöspäivät eroavat toisistaan, on kaikki tästä syntyneet merkittävät muutokset ja vaikutukset ilmoitettava, mikäli niitä ei ole konsernitilinpäätöksessä otettu huomioon.

IASC:n lisäksi EY on julkaissut konsernitilinpäätöksen laadintaa koskevan direktiivin vuonna 1983. Pankkien ja muiden rahoituslaitosten on vuonna 1986 julkaistun direktiivin mukaan lähtökohtaisesti noudatettava kyseistä ohjetta.

Direktiivin mukaan konsernitilinpäätöksen on sisällettävä konsernitase ja -tuloslaskelma sekä liitetiedot. Konsernitilinpäätös on lisäksi laadittava siten, että se antaa totuudenmukaisen kuvan konsernin varoista ja veloista samoin kuin konsernin taloudellisesta tilanteesta ja tuloksesta.

Konserniyhtiöiden keskinäinen osakeomistus eliminoidaan ensisijaisesti hankintamenomenetelmää käyttäen.

Osakkuusyhtiöosakkeet (omistusosuus 20 - 50 %) otetaan konsernitilinpäätöstä laadittaessa huomioon equity-menetelmää soveltaen.

Direktiivissä on lisäksi ohjeita mm. siitä, että samaa tilinpäätös-käytäntöä on noudatettava tilikaudesta toiseen ja että konserniyhtiöllä on oltava sama tilikausi samoin kuin että konserniyhtiöiden keskinäiset saamiset ja velat eliminoidaan. Liitetietoina edellytetään ilmoitettavan mm. käytetyt arvostusperiaatteet, konsernitilinpäätökseen sisältyvien yritysten nimet, konsernin taseen ulkopuoliset sitoumukset sekä toiminnan tulos toiminnoittain ja alueittain.

14.8 Konsernitilinpäätöksen suuntaviivat

Konsernitilinpäätöksen uudistamisessa keskeistä on pitkällä tähtäimellä, kuten koko tilinpäätöskäytännön uudistamisessa, kirjanpidollisen ja verotettavan tuloksen eriyttäminen toisistaan. Koska konsernitilinpäätös laaditaan erillistilinpäätösten yhdistelminä, joissa tilikauden voitto on verotussyistä minimoitu, jää koko konsernin oma pääoma näin myös pienemmäksi kuin se muutoin olisi. Oman pääoman sijaan kertyneet voittovarot näkyvät varauseriässä. Vaikka konserni ei verotusmielessä olekaan verotuskohde, antaa näin laadittu konsernitilinpäätös konsernista huomion kuvan kuin jos kertyneet voittovarot näkyisivät kokonaisuudessaan konsernin vapaassa omassa pääomassa.

Konsernitilinpäätöstä laadittaessa tytäryhtiöiden tilinpäätökset yhdistetään lisäksi emopankin tietoihin sellaisenaan riippumatta siitä, onko tytäryhtiön tilinpäätös laadittu samoja periaatteita noudattaen kuin emopankin tilinpäätös. Mahdollisimman oikean kuvan saamiseksi konsernin tilasta tulisi kaikilta pankkien konserniyhtiöiltä jatkossa edellyttää yhdenmukaisia laskentaperiaatteita.

Osakkuusyhtiöosakkeet (omistusosuus 20 - 50 %) tulisi lisäksi sisällyttää konsernitilinpäätökseen ns. equity-menetelmää soveltaen, jolloin konsernitilinpäätöksessä tulisi otetuksi huomioon konsernin osuus osakkuusyhtiön tuloksesta ja omasta pääomasta. Nykyisen käytännön mukaan osakkuusyhtiöistä otetaan konsolidoinnissa huomioon vain osakkuusyhtiön osakkeiden hankintahinta ja osakkuusyhtiösijoituksista kertyneet osingot.

Maksetut osingot eivät kuitenkaan anna oikeaa kuvaa sijoituksen tuottavuudesta, koska voittovaroja usein jätetään myös jakamatta. Toisaalta osakkuusyhtiöosakkeiden esittäminen taseessa hankintamenon mukaisessa arvossaan ei myöskään anna todenmukaista kuvaa yrityksen arvosta. Equity-menetelmän soveltamisesta seuraa, että konsernin tuloslaskelmaan on lisättävä oma eränsä equity-tuotoille.

Rahoitusleasingosimukset tulisi aktivoida vuokranantajan taseeseen leasingvuokrasaamisiksi. Mikäli konserni on itse hankkinut omaisuutta rahoitusleasingosimuksilla, tulisi nämä kirjata erillisenä leasingomaisuutena konsernin käyttöomaisuuteen.

Muilta osin pankkien konsernitilinpäätös ehdotetaan laadittavan siten, että tuloslaskelma ja tase laaditaan emopankin taseen ja tuloslaskelman rakennetta sekä arvostus- ja jaksotuseriaatteita noudattaen. Konsernin sisäiset liiketapahtumat sekä konserniyhtiöiden keskinäinen osakeomistus vähennettäisiin myös jatkossa nykyisin voimassa olevia periaatteita noudattaen.

15 UUDISTUKSEN VAIKUTUKSET MUUHUN RAHOITUSSEKTORIIN

Rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön muutostarpeita on tarkoituksenmukaista tutkia ei ainoastaan pankkien, vaan myös muun rahoitussektorin osalta. Tosin pankkien soveltama käytäntö on suunnanantajana myös muulle rahoitussektorille. Muu rahoitussektori käsittää mm. rahoitusyhtiötoiminnan, arvopapereiden välityksen ja kaupan sekä sijoitusyhtiö-, sijoitusrahasto- ja johdannaispörssitoiminnan.

Työryhmä on keskittynyt pankkien tilinpäätöskäytäntöön. Muun rahoitussektorin osalta esitetään vain eräitä yleisperiaatteita jatkoselvitysten pohjaksi.

Myös muun rahoitussektorin osalta markkina-arvopohjainen, tasekeskeinen lähestymistapa vastanee parhaiten eri sidosryhmien vaatimuksia monipuolisesta tilinpäätösinformaatista. Arvopaperikauppiaiden, sijoitusyhtiöiden ja vastaavien osalta sijoitusten markkina-arvopohjainen tarkastelu on erityisen keskeistä pelkästään jo sijoittajien tietotarvetta ajatellen.

Kuukausi- ja vuositilinpäätösten yhdenmukaistaminen (jaksotus, arvostus) on niin ikään välttämätön edellytys. Taseinformaatiota lisää myös taseen luokittelu vaadetyypeittäin perinteisen omaisuusryhmäjaon sijasta.

Taseen ja tuloslaskelman yksityiskohtainen sisältö sen sijaan on syytä laatia vastaamaan toimialakohtaisia erityistarpeita.

Rahoitusyhtiöiden osalta eräs keskeinen kysymys on leasingtoiminnan käsittely kirjanpidossa. Kansainvälisten suositusten (IAS 17) mukainen käytäntö edellyttäisi rahoitusleasingsopimuksin vuokratun omaisuuden kirjaamista pois vuokranantajan taseesta kirjaamalla koko maksamaton leasingvuokra saamisiksi. Saamisten vähennyksenä kirjataan maksetut leasingvuokrat vähennettyinä koroiksi kirjattavalla osuudella.

Menettelyssä joudutaan ottamaan kantaa mm. leasingsaamisten arvostusperusteeseen.

16 TIIVISTELMÄ

Suomalaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö perustuu pääosin vuoden 1974 kirjanpitolakiin ja pankkitarkastusviraston antamiin soveltamisohjeisiin. Kirjanpitolain lähtökohtana on meno-tuloteorian mukainen hankintahintaisuuden sekä varovaisuuden periaate, jotka sallivat arvopapereiden ja muun omaisuuden esittämisen markkina-arvoa pienempänä.

Poisto- ja varauskäytäntö puolestaan perustuu hyvin sallivaan verolainsäädäntöön eikä pankin toimintaan liittyviin tekijöihin.

Rahoitusmarkkinat ovat voimakkaasti kehittyneet erityisesti 1980-luvulla. Rahoitussektorin merkitys sijoituskohteena on korostunut ja suora luotonanto on tehnyt tilaa arvopaperistumiselle. Myös taseen ulkopuoliset toimintamuodot ovat olennaisesti lisääntyneet.

Samanaikaisesti on kansainvälisellä tasolla alettu kiinnittää huomiota rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön erityispiirteisiin sekä sen uudistamis- ja yhdenmukaistamistarpeisiin.

Kehitys on myös Suomessa johtanut siihen, että rahoitussektorin tilinpäätöstä säätelevä normisto on jäänyt ajastaan jälkeen eikä vastaa tämän hetken toiminnalle asetettavia vaatimuksia. Varovaisuuden periaatteen mukaan laadittu tase ei anna riittävää kuvaa pankin portfolion ja sen rahoittamiseksi otettujen varojen rakenteesta. Tilinpäätös ei myöskään anna todellisuutta vastaavaa kuvaa pankin tuloksesta, maksukyvystä, vakavaraisuudesta tai pankin toimintaan liittyvistä riskeistä.

Nopeasti muuttuvissa markkinaolosuhteissa on pankkien toimintaa voitava seurata samalla tarkkuudella sekä kuukausittain että vuosittain. Erityisesti arvostusten osalta eivät nykyiset määräykset tätä edellytä.

Kansainväliset suuntaviivat

Työryhmän selvitys osoitti - odotetusti - että ei ole olemassa yhtenäistä kansainvälistä tilinpäätöskäytäntöä. Yhdenmukaisuus jää siten peruseriaatteiden tasolle. Lähes kaikissa tarkastelluista maista tilinpäätöksen edellytetään antavan totuutta vastaavan, suoriteperusteisen,

varovaisen ja tilikausien kesken vertailukelpoisen kuvan toimintaansa jatkavan yrityksen tilasta ja tuloksesta. Totuudenmukaisuuden (true and fair view) periaatetta ei esiinny Sveitsin lainsäädännössä.

Lisäksi voidaan sanoa, että kansainvälisesti esiintyy selvää tarvetta kehittää pankkien tilinpäätöskäytäntöä tarkoituksenmukaisempaan ja samalla myös yhdenmukaisempaan suuntaan. Pankkitoiminnan voimakkaan muuttumisen myötä on kansainvälisestäkin pidetty tärkeänä saada aikaan tilinpäätösnormisto, jossa otetaan pankkitoiminnan erityispiirteet huomioon. Eri maiden kirjanpitolainsäädännöt ovat - kuten Suomessakin - syntyneet lähinnä teollisten yritysten tarpeiden pohjalta.

Pankkien tilinpäätöskäytännön kansainvälisessä kehittämisessä on havaittavissa seuraavia tavoitteita:

- Tilinpäätösinformaatiota tulee lisätä.
- Taseen informaatioarvoa tulee parantaa.
- Tase-erien arvojen tulisi perustua mark to market -lähtökohtaan.
- Tase-eriin ei tulisi sisältyä hidden reserves -eriä.

Ehkä merkittävin poikkeus on Sveitsi, jossa pankkien odotetaan arvostavan tase-eränsä hankintahintaakin alhaisempaan arvoon ilman, että arvostusperustetta ilmoitetaan.

Eri maiden olennaiset erot

Selvityksessä mukana olevista maista Yhdysvaltojen tilinpäätöskäytäntö ei perustu lakitasoiseen yhtenäiseen normistoon, vaan tilintarkastajien ja laskentayhteisöjen muotoilemiin yleisesti hyväksytyihin kirjanpidon periaatteisiin.

Kirjanpito ja verolainsäädäntö on eriytetty toisistaan Tanskassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Muissa maissa verovähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, kuten Suomessakin, että vastaava kulukirjaus on tehty kirjanpitoon.

Tradingsalkku arvostetaan markkina-arvoon Tanskassa. Myös Yhdysvalloissa markkina-arvoinen arvostus on vallitseva ja Isossa-Britanniassa alkaa

olla yhä tavanomaisempaa arvostaa tradingsalkku markkina-arvoon. Myös IASC:n suositukset sekä EY:n pankkien tilinpäätöstä koskeva direktiivi sallivat tämän. Alinta arvoa käyttävät muut maat.

Sijoitussalkku arvostetaan markkina-arvoon vain Tanskassa. Ruotsissa sijoitusobligaatiot arvostetaan markkina-arvoon. Alinta arvoa käytetään lähinnä Suomessa, Isossa-Britanniassa sekä Yhdysvalloissa (equity securities). Hankintahinta on pohjana Yhdysvalloissa, Saksan liittotasavallassa sekä IASC:n ja EY:n ohjeissa. Sveitsissä sijoitusomaisuus voidaan arvostaa enintään hankintahintaan, käytännössä sen alle.

Lainasalkku arvostetaan kaikissa maissa alimman arvon periaatteen mukaan. Suoraan saamisista luottotappiovaraus vähennetään kaikissa muissa maissa paitsi Suomessa ja Ruotsissa. Luottotappiovarauksen määrä käy ilmi tilinpäätöksestä vain Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Yhdysvalloissa. Isossa-Britanniassa clearingpankit ilmoittavat varauksen määrän ja siinä tapahtuneet muutokset.

Luottotappiovaraus pyritään tekemään lainasalkun laadun perusteella Tanskassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa sekä osittain myös Saksan liittotasavallassa. Suomen lisäksi Ruotsissa ja Norjassa luottotappiovaraukset tehdään pitkälti verolainsäädännön sallimien säännösten rajoissa, eivätkä varaukset näin anna oikeaa kuvaa luottosalkun laadusta.

Tase-erien arvostus alle hankintahinnan niin, että arvostusperustetta ja arvostuserän määrää ei ilmoiteta, sallitaan Sveitsissä ja Saksan liittotasavallassa. Taseeseen täten syntyviä piileviä varauksia kutsutaan hidden reserves -eräksi. Sveitsissä jopa sallitaan korkotuottojen kirjaaminen todellisuutta pienempinä (jaksotetaan vain osittain), mikä johtaa oman pääoman ilmoittamiseen todellisuutta pienempänä.

Uudistamisen lähtökohdat

Tilinpäätöstyöryhmän ehdotus suomalaisten pankkien tilinpäätöskäytännön uudistamiseksi pohjautuu seuraaviin lähtökohtiin:

Kuukausi- ja vuositilinpäätöksen tulee perustua samoihin arvostusperusteisiin.

Julkistettavien ja eri viranomaisille toimitettavien tilinpäätöstietojen tulee perustua samoihin arvostusperusteisiin.

Tilinpäätösinformaatio on tarkoitettu sekä pankin operatiiviselle johdolle toiminnan ohjaukseen että markkinoille (sijoittajille) pankkiin tehtävien sijoitusten tuoton ja arvon määrittämiseksi. Sama tilinpäätösaineisto on tarkoitettu myös pankin osakkeenomistajille jakokelpoisen voiton laskemiseksi sekä eri viranomaisille valvonta- ja tilastointitarpeiden hoitamiseksi.

Tase on pankin luotto-, sijoitus- ja tuotantovälineportfolion kuvaus, joka osoittaa portfolion rakenteen ja markkina-arvon. Taseen ulkopuolisista eristä koostuvan portfolion tulee osoittaa kaupankäynti- ja suojaustarkoituksessa hankitun portfolion rakenne ja markkina-arvo.

Tuloslaskelma kuvaa pankin luotto-, sijoitus- ja tuotantovälineportfolion tuottoa realisoituneine ja realisoitumattomine erineen. Toisaalta se on voitonjakolaskelma, joka osoittaa paljonko osinkoja voidaan jakaa vaarantamatta pankin tulontuottamiskykyä.

Tuloksen laskemisen tavoitteena on, että tulos sisältää sekä taseen että sen ulkopuolisten erien portfolion markkina-arvon muutokset. Osingonjaon perusteena olevan voiton laskeminen sitä vastoin perustuu vallitsevassa kirjanpito- ja verolainsäädännössä omaksuttuihin tuloksenlaskentaperiaatteisiin.

Uudistuksen pääkohdat

Työryhmä on laatinut taseesta ja tuloslaskelmasta kaksi eri versiota, toisen viranomaisia varten, toisen julkistamista varten. Ero on yksinomaan aggregoinnin tasossa.

Jako rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuteen on poistettu ja tämä on pääosin korvattu ns. vaadepohjaisella taseella.

Kaupankäynnin kohteena olevat tase-erät arvostetaan markkinahintaan ja arvostuksista syntyneet realisoituneet ja realisoitumattomat voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti.

Poistot tehdään suunnitelmanmukaisina (tarvittaessa korotetuista arvoista), ja kohdistetut luottotappiovaraukset perustuvat lainasalkun todelliseen laatuun ja arvoon.

Kirjanpidollinen ja verotettava tulos olisi tarkoituksenmukaisinta erottaa toisistaan, vaikka ehdotuksessa yhteys on säilytetty korjaamalla kirjanpidollinen mahdollisimman oikea tulos tuloksenjärjestelyerän kautta verolakien mukaiseksi tulokseksi. Kirjanpidon ja verotuksen eriyttämistä ei kuitenkaan voitane tehdä yhden toimialan osalta erikseen, vaan muutos olisi saatava koskemaan kaikkia kirjanpitovelvollisia.

Tuloksenjärjestelyerää käyttäen vähennetään tuloksesta myös kirjanpitoon kirjatut realisoitumattomat voitot, jotta saadaan lasketuksi osingonjakokelpoinen tulos.

Konsernitilinpäätöksen muutostarpeesta on esitetty vain suuntaviivat. Työryhmän mielestä konsernitilinpäätöskin tulisi laatia siten, että tulos kohdistettujen varausten ja verojen jälkeen olisi laadittu emopankkia koskevan tilinpäätösehdotuksen mukaan (mark to market, ei verotuskytkentää). Osakkuusyhtiöosakkeet (20 - 50 %) tulisi sisällyttää konsernitilinpäätökseen ns. equity-menetelmän mukaan, jolloin tilinpäätös osoittaisi konsernille kuuluvan osuuden osakkuusyhtiön tuloksesta ja omasta pääomasta. Rahoitusleasing-sopimukset merkitään vuokranantajan taseeseen leasingvuokrasaamiseksi ja tällaisin sopimuksin hankittu leasingomaisuus tulisi kirjata konsernin käyttöomaisuuteen. Muilta osin voitaisiin noudattaa voimassa olevia konsernitilinpäätöstä koskevia ohjeita.

Muun rahoitussektorin tilinpäätöskäytännön uudistaminen voidaan työryhmän mielestä toteuttaa lähtemällä pankkeja koskevan ehdotuksen pohjalta.

Työryhmän saamat lausunnot

Työryhmä lähetti työnsä lausunnot seuraaville yhteisöille:

Kansallis-Osake-Pankki
 Suomen Yhdyspankki Oy
 Postipankki Oy
 Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki
 Osuuspankkien Keskuspankki Oy
 Suomen Työväen Säästöpankki
 Ålandsbanken Ab
 Citibank Oy
 PKbanken International (Finland) Oy
 Suomen Indosuez Osakepankki
 Midland Montagu Osakepankki
 Suomen Säästöpankkiliitto
 Osuuspankkien keskusliitto
 KHT-yhdistys
 Kirjanpitolautakunta
 Jyväskylän yliopisto
 Helsingin Kauppakorkeakoulu
 Svenska Handelshögsskolan
 Valtiovarainministeriö, vero-osasto
 Tilastokeskus
 Suomen Pankki
 Pankkitarkastusvirasto

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota mm. voimassa olevan kirjanpitolain tavoitteisiin, tase-erien arvostusperusteisiin ja kirjanpidon ja verotuksen eriyttämiseen.

Osa lausunnonantajista pitäytyi voimassa olevan kirjanpitolain tavoitteisiin kuvata rahaprosessia ja määrittää jakokelpoinen tulos. Tällöin tilinpäätösinformaation perusteiden tarkistus ja esim. sijoittajan ja viranomaisten tarpeiden huomioon ottaminen ei tunnu tarkoituksenmukaiselta.

Markkina-arvopohjaisten tietojen seuraamista pidettiin sinänsä tarpeellisenä, mutta osa lausunnonantajista ei pitänyt sitä kirjanpidon tehtä-

vänä. Yksiselitteisten arvostusohjeiden antamista pidettiin vaikeana, mutta välttämättömänä asiana.

Kirjanpidon ja verotuksen eriyttämistä pidettiin välttämättömänä kaikkien kirjanpitovelvollisten osalta eikä pelkästään rahoitussektorin osalta. Myös arvostusperusteiden sisällyttämistä lainsäädäntötason normistoksi pidettiin parempana vaihtoehtona kuin pankkitarkastusviraston asiasta antamia ohjeita.

LÄHDELUETTELO

American Institute of Certified Public Accountants. Audits of Banks, New York 1984.

ARTTO, EERO Laskentatoimi, Rahoitus, osa II. Helsingin Kauppakorkeakoulun julkaisu C-36, 1975.

BROWN, C.I. - WALLET, D.J. - TAYLOR, M.G. Banks, an Accounting and Auditing Guide, London 1983.

Coopers & Lybrand. International Banking Industry Guide, Singapore 1987.

Deutsche Bundesbank Special Series No. 2. Banking Act of the Federal Republic of Germany, 1986.

EY:

Council Directive on the Annual Accounts and Consolidated Accounts of Banks and Other Financial Institutions 86/635/EEC, 1986.

Fourth Council Directive 78/660/EEC, 1978.

Seventh Council Directive 83/349/EEC, 1983.

IBCA Banking Analysis Ltd:

International Bank Credit Analysis, Germany, 1986.

International Bank Credit Analysis, Norway, 1987.

International Bank Credit Analysis, Sweden, 1985.

International Bank Credit Analysis, Switzerland, 1986.

International Bank Credit Analysis, United States, 1987.

JÄRVINEN, RISTO - NUORVALA, ERKKI - RIISTAMA, VEIJO - TIKKANEN, JUKKA Uusi kirjanpitolainsäädäntö, Jyväskylä, 1985.

KHT-Yhdistys. Suositukset ja lausunnot, Helsinki 1987.

Lait:

Banking Act of the Federal Republic of Germany of July 10, 1961 and amended to January 1, 1977 and January 16, 1980.

Banking Bill, Her Majesty's Stationary Office, London 1987.

Companies Act, Her Majesty's Stationary Office, London 1985.

Kirjanpitoasetus 19.10.1973/783.

Kirjanpitolaki 1.8.1973/655.

Lag om bankrörelse, 1955.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360.

Laki Postipankki Oy:sta 11.12.1987/972.

Liikepankkilaki 29.8.1969/540.
 Osakeyhtiölaki 29.5.1978/734.
 Osuuskuntalaki 247/54 ja 19.12.1980/861.
 Osuuspankkilaki 29.8.1969/542.
 Pankkitarkastuslaki 29.8.1969/548.
 Säästöpankkilaki 29.8.1969/5412.
 Valuuttalaki 13.12.1985/954.

Ohjeet ja suositukset:

Financial Accounting Standards Boardin ohjeet ja ohjeluonnokset.

International Accounting Standards Committeeen ohjeet ja ohjeluonnokset.

OECD, Committee on International Investment and Multinational Enterprises: Disclosure of Information by Banks, August 1985 (Draft).

OECD, Off-Balance Sheet Financial Instruments: Implications for Accounting and Financial Reporting by Banks, September 1986 (Draft).

Suomen Pankin riskienseurantaosaston ohjeet BS-sarjan tulos- ja taseraporttien laadinnasta, 1987.

Suomen pankkitarkastusviraston ohjeet konsernitilinpäätöksen laadinnasta, 1982.

Suomen pankkitarkastusviraston ohjeet liike-, säästö- ja osuuspankin taseen ja tuloslaskelman laadinnasta, 1986.

Suomen pankkitarkastusviraston ohjeet rahoitustermiinien, vaihto- ja sijoitusomaisuuteen kuuluvien velkakirjojen, nollakorkovelkakirjojen ja optiolainojen kirjaamisesta.

Ruotsin pankkitarkastusviraston ohjeet pankkien tilinpäätöksen laadinnasta, 1984.

Tanskan pankkitarkastusviraston ohjeet pankkien tilinpäätöksen laadinnasta, 1986.

Peat, Marwick, Mitchell & Co. Banking in the United Kingdom, 1984.

SAARIO, MARTTI Meno-tulo -kirjanpito, Keuruu 1959.

SAARIO, MARTTI Realisointiperiaate ja käyttöomaisuuden poistot tuloslaskennassa, Helsinki 1945.

Salmi - Virkkunen - Helenius Oy/Coopers & Lybrand Oy/Oy Joe Sundholm & Co Ab. Kansainvälisten laskentaperiaatteiden mukainen tilinpäätös, Helsinki 1988.

SCHNEIDER, HANNES - HELLWIG, HANS-JÜRGEN - KINGSMAN, DAVID J.
Das Bankwesen in Deutschland, 1978.

Tilintarkastus ja hyvä kirjanpito tapa (HAGLUND, BIRGER - KOSKELAINEN, HEIKKI: Tilinpäätösinformaatio tänään, NIILEKSELÄ, HANNU: Meno-tulo-teoria ja tilinpäätöskäytäntö Suomessa, SIMPANEN, ERKKI: Konsernitilinpäätöksen tavoitteet ja tilinpäätöskäytäntö, TUUKKANEN, PAAVO: Hyvän kirjanpito tavon lähteet, VILJANEN, JUHANI: Suomalainen tilinpäätös ja kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö), Wideri, Helsinki 1986.

Vuosikertomukset:

Bergen Bank A/S vuosikertomus, 1986.

Citicorp vuosikertomus, 1986.

Yritystutkimusneuvottelukunta. Ulkomainen tilinpäätöskäytäntö, Helsinki 1985.

LIITE 1. PANKKITARKASTUSVIRASTON LIIKE-, SÄÄSTÖ- JA OSUUSPANKKIEN TASEEN
JA TULOSLASKELMAN LAADINTAA KOSKEVAT KAAVAT (ohje 6.8.1986)

TASE

VASTAAVAA

Rahoitusomaisuus

Kassa

Kotimaiset saamiset

Saamiset Suomen Pankilta
Erityistalletukset Suomen Pankissa
Saamiset muilta pankeilta
 Markkamääräiset
 Ulkomaan rahan määräiset
Saamiset muilta luottolaitoksilta
Saamiset valtiolta
Luotot yleisölle
 Shekkitililuotot
 Vekselit
 Lainat
 Korkotukilainat
 Valtion varoista välitetyt lainat
 Ulkomaan rahan määräiset luotot
Maksujen välitys
Siirtosaamiset
 Korot
 Muut siirtosaamiset
Osakeantisaamiset
Muut rahoitusvarat

Ulkomaiset saamiset

Saamiset pankeilta
 Ulkomaan rahan määräiset
 Markkamääräiset
Saamiset muilta luottolaitoksilta
Luotot yleisölle
 Ulkomaan rahan määräiset
 Markkamääräiset
Siirtosaamiset
 Korot
 Muut siirtosaamiset
Muut rahoitusvarat

Vaihto-omaisuus

Kotimainen vaihto-omaisuus

Joukkovelkakirjat
Muu vaihto-omaisuus

Ulkomainen vaihto-omaisuus

Joukkovelkakirjat
Muu vaihto-omaisuus

Sijoitusomaisuus

Kotimainen sijoitusomaisuus

Joukkovelkakirjat

Markkamääräiset

Ulkomaan rahan määräiset

Osakkeet ja osuudet

Kiinteistöyhtiöiden osakkeet ja osuudet

Kiinteistöt

Muu sijoitusomaisuus

Ulkomainen sijoitusomaisuus

Joukkovelkakirjat

Muu sijoitusomaisuus

Käyttöomaisuus ja muut pitkävaikutteiset menot

Kotimainen käyttöomaisuus

Tytäryhtiöiden osakkeet

Muut osakkeet ja osuudet

Kiinteistöyhtiöiden osakkeet ja osuudet

Kiinteistöt

Koneet ja kalusto

Muu käyttöomaisuus

Liikearvo (goodwill)

Muut pitkävaikutteiset menot

Ulkomainen käyttöomaisuus

Tytäryhtiöiden osakkeet

Muut osakkeet ja osuudet

Kiinteistöt ja kiinteistöyhteisöjen osakkeet ja osuudet

Muu käyttöomaisuus

Muu omaisuus

Arvostuserät

VASTAAVAA YHTEENSÄ

TASE

VASTATTAVAA

Vieras pääoma

Kotimaiset velat

- Yleisön talletukset
 - Shekkitilit
 - Käyttötilit
 - Säästö- ja karttavat talletustilit
 - Muut talletustilit
 - Ulkomaan rahan määräiset talletukset
- Velat Suomen Pankille
- Velat muille pankeille
 - Markkamääräiset
 - Ulkomaan rahan määräiset
- Velat muille luottolaitoksille
- Velat valtiolle
 - Valtion varoista välitetyt lainat
 - Muut velat valtiolle
- Joukkovelkakirjalainat
 - Vastuudebentuurilainat
 - Muut joukkovelkakirjalainat
- Muut velat
- Maksujen välitys
- Siirtovelat
 - Korot
 - Muut siirtovelat

Ulkomaiset velat

- Velat pankeille
 - Ulkomaan rahan määräiset
 - Markkamääräiset
- Velat muille luottolaitoksille
 - Ulkomaan rahan määräiset
 - Markkamääräiset
- Joukkovelkakirjalainat
 - Vastuudebentuurilainat
 - Muut joukkovelkakirjalainat
- Muut velat
- Siirtovelat
 - Korot
 - Muut siirtovelat

Arvostuserät

Varaukset

- Luottotappiovaraukset
- Vaihto- ja sijoitusomaisuuden arvostusvaraukset
- Muut varaukset

Oma pääoma

Sidottu omapääoma

Osakepääoma/Osuuspääoma/Kantarahasto

Osakeanti/Lisäraho

Vararahasto

Arvonkorotusraho

Vapaa oma pääoma

Vapaat rahastot

Käyttämätön voitto ed. tilivuosilta

Tilivuoden voitto

Tappio ed. tilivuosilta

Tilivuoden tappio

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

TULOSLASKELMA

Korkotuotot

Kotimaiset

Suomen Pankilta
 Muilta pankeilta
 Valtiolta
 Valtion varoista välitetyistä lainoista
 Muista markkamääräistä luotoista yleisölle
 Ulkomaan rahan määräisistä luotoista yleisölle
 Joukkovelkakirjoista
 Muut korkotuotot

Ulkomaiset

Pankeilta
 Luotoista yleisölle
 Joukkovelkakirjoista
 Muut korkotuotot

Korkokulut

Kotimaiset

Markkamääräisistä yleisön talletuksista
 Ulkomaan rahan määräisistä yleisön talletuksista
 Suomen Pankille
 Muille pankeille
 Muille luottolaitoksille
 Valtion varoista välitetyistä lainoista
 Muista veloista valtiolle
 Joukkovelkakirjoista
 Muista veloista
 Muut korkokulut

Ulkomaiset

Pankeille
 Muille luottolaitoksille
 Joukkovelkakirjoista
 Muista veloista
 Muut korkokulut

Korkokate

Lisärahastolle maksettu korko

Korkokate lisärahaston koron jälkeen

Muut tuotot

Valuutanvaihdosta
 Toimitusmaksut ja palkkiot
 Takaus- yms. provisiot
 Arvopaperikaupasta
 Osingot ja osuuksien korot
 Osingot koserniyhtiöltä
 Kiinteistöistä ja kiinteistöyhtiöistä
 Muut

Tuotot yhteensä

Muut kulut

Palkat

Sosiaalikulut

Vuokrat

Kiinteistöistä ja kiinteistöyhteisöistä

Muut

Luotto- ja takaustappiot

Käyttökate

Poistot

Rakennuksista ja rakennelmista

Koneista ja kalustosta

Muut poistot

Liikevoitto/-tappio

Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)

Luottotappiovaraukset

Vaihto- ja sijoitusomaisuuden arvostusvaraukset

Muut varaukset

Välittömät verot

Tilivuoden verot

Tilivuoden voitto/tappio

LIITE 2. EY:N PANKKIEN JA MUIDEN RAHOITUSLAITOSTEN TILINPÄÄTÖKSEN
LAADINTAA KOSKEVAN DIREKTIIVIN MUKAINEN TASE- JA TULOSLASKELMA-
KAAVA (direktiivi 8.12.1986)

BALANCE SHEET

ASSETS

Cash in hand, balances with central banks and post office banks

Treasury bills and other bills eligible for refinancing with central banks

 Treasury bills and similar securities

 Other bills eligible for refinancing with central banks

Loans and advances to credit institutions

 Repayable on demand

 Other loans and advances

Loans and advances to customers

Debt securities including fixed-income securities

 Issued by public bodies

 Issued by other borrowers, showing separately:

 Own-debt securities

Shares and other variable-yield securities

Participating interest, showing separately:

 Participating interests in credit institutions

Shares in affiliated undertakings, showing separately:

 Shares in credit institutions

Intangible assets, showing separately:

 Formation expenses

 Goodwill

Tangible assets, showing separately:

 Land and Buildings occupied by a credit institution for
 its own activities

Subscribed capital unpaid, showing separately:

 Called-up capital

Own shares

Other assets

Subscribed capital called but not paid

Prepayments and accrued income

Loss for the financial year

 (unless national law provides for its inclusion under liabilities)

TOTAL ASSETS

LIABILITIES

Amounts owed to credit institutions

Repayable on demand

With agreed maturity dates or periods of notice

Amounts owed to customers

Savings deposits, showing separately:

Those repayable on demand and those with agreed maturity dates or periods of notice where national law provides for such a breakdown

Other debts

Repayable on demand

With agreed maturity dates or periods of notice

Debts evidenced by certificates

Debt securities in issue

Others

Other liabilities

Accruals and deferred income

Provisions for liabilities and charges

Provisions for pensions and similar obligations

Provisions for taxation

Other provisions

Profit for the financial year

(unless national law provides for its inclusion under item profit or loss for the financial year)

Subordinated liabilities

Subscribed capital

Share premium account

Reserves

Revaluation reserve

Profit or loss brought forward

Profit or loss for the financial year

TOTAL LIABILITIES

PROFIT AND LOSS ACCOUNT

Interest receivable and similar income, showing separately that arising from fixed-income securities

Interest payable and similar charges

Income from securities

Income from shares and other variable yield securities

Income from participating interests

Income from shares in affiliated undertakings

Commissions receivable

Commissions payable

Net profit or net loss on financial operations

Other operating income

General administrative expenses:

Staff costs, showing separately:

wages and salaries

social security costs, with a separate indication of those relating to pensions

Other administrative expenses

Value adjustments in respect of a intangible and tangible assets

Other operating charges

Value adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments

Value re-adjustments in respect of loans and advances and provisions for contingent liabilities and for commitments

Value adjustments in respect of transferable securities held as financial fixed assets, participating interests and shares in affiliated undertakings

Value re-adjustments in respect of transferable securities held as financial fixed assets, participating interests and shares in affiliated undertakings

Tax on profit or loss on ordinary activities

Profit or loss on ordinary activities after tax

Extraordinary income

Extraordinary charges

Extraordinary profit or loss

Tax on extraordinary profit or loss

Extraordinary profit or loss after tax

Other taxes not shown under the preceding items

Profit or loss for the financial year

LIITE 3. RUOTSIN PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEEN MUKAINEN PANKKIEN
TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA (ohje 5.12.1984)

BALANSRÄKNING

TILLGÅNGAR

Kassa

Svenska

- Finansinstitut
- Riksbanken
- Riksgäldskontoret
- Bankaktiebolag
- Sparbanker
- Föreningsbanker
- Övriga

Utländska banker

Certifikat

- Utgivna av banker
- Övriga

Statspapper och obligationer

Innestående på spärkonto

- I riksbanken
- Investeringskonto

Förlagsbevis

Utlåning till allmänheten

- Prioriterade byggnadskrediter
- Övrig utlåning

Aktier och andelar, omsättningstillgångar

- I fondkommissionsrörelsen
- Övertagna för emission
- Övertagna för skyddande av fordran

Fastigheter övertagna för skyddande av fordran

Övriga tillgångar

- Balanserade räntor
- Diverse räkningar

Aktier, andelar och förlagsbevis, anläggningstillgångar

- I bankfastighetsbolag
- I svenska finansinstitut
- I andra bolag eller föreningar
- I utländska bankföretag eller annat utländskt företag

Inventarier

Bankfastigheter

SUMMA TILLGÅNGAR

BALANSRÄKNING

SKULDER OCH EGET KAPITAL

Postväxlar

Inlåning från allmänheten

- Specialinlåning
- Konton i utländsk valuta
- Avräkningskonto med postverket
- Övrig inlåning

Bankcertifikat

Svenska finansinstitut

- Riksbanken
- Riksgäldskontoret
- Bankaktiebolag
- Sparbanker
- Föreningsbanker
- Övriga

Utländska banker

Rediskonterade växlar

- Inrikes
- Utrikes

Rikssparkonto, netto

Övriga skulder

- Egna skatteskulder
- Diverse räkningar

Långfristig upplåning

- Förlagslån
- Obligationslån
- Refinansieringslån
- Inteckningslån i egna fastigheter

Avsatt till pensioner

Investeringsfonder och liknande fonder

- Investeringsfond

Reservering för befarade kreditluster

Summa skulder

Värderegleringskonto

- Utlåning
- Valuta

Eget kapital

- Aktiekapital
- Reservfond
- Dispositionsfond
- Vinstbalans

SUMMA SKULDER, VÄRDEREGLERINGSKONTON OCH EGET KAPITAL

RESULTATRÄKNING

Ränteintäkter

Utlåning till allmänheten räntor,
i utländsk valuta
i svenska kronor

Avgifter för avtalade krediter,
i utländsk valuta
i svenska kronor

Statspapper och obligationer

Svenska finansinstitut

Utländska banker

Kassa (kvots) medel

Övriga

Räntekostnader

Inlåning från allmänheten
specialinlåning
konton i utländsk valuta
övrig inlåning

Bankcertifikat,
i utländsk valuta
i svenska kronor

Svenska finansinstitut

Utländska banker

Obligationsslån,
i utländsk valuta
i svenska kronor

Refinansieringslån

Förlagslån,
i utländsk valuta
i svenska kronor

Inteckningslån i egna fastigheter

Övriga

Räntenetto

Provisioner, avgifter och agio

Svenska utlåningsrörelsen

Svenska och utländska fondrörelsen

Notariat- och juriströrelsen

Övriga svenska rörelsegrenar

Utländska rörelsen (utom utländska fondrörelsen)

Bankfastigheters nettoavkastning

Utdelning på organisationsaktier

Realiserade kursvinster på placeringsobligationer¹

Kursvinster vid devalvering av svenska kronan

Övriga rörelseintäkter

Summa rörelseintäkter

Personalkostnader

Löner och arvoden

Pensioner och andra sociala avgifter

Andra personalkostnader

Hyror och andra lokalkostnader

Realiserade kursförluster på placeringsobligationer¹

Kreditförluster²

Orealiserade kursförluster på långfristig upplåning

Kursförluster vid devalvering av svenska kronan

Övriga rörelsekostnader

Ersättning till postverket

Andra

¹ En tredjedel av summan av nettot av vister/förluster under de tre senaste åren

² En tredjedel av summan av de tre senaste årens konstaterade och befarade förluster

Avskrivningar
Inventarier
Fastigheter

Summa rörelsekostnader

Rörelseresultat

Extraordinära intäkter
Realisationsvinst på anläggningstillgångar
Uppskrivning av fast egendom
Övriga

Extraordinära kostnader
Realisationsförlust på anläggningstillgångar
Övriga

Resultat före bokslutsdispositioner och skatter

Skillnad mellan bokförd avskrivning (inkl.
avskrivning mot investeringsfonder och
liknande fonder) och avskrivning enligt plan

Ianspråktaget av investeringsfonder och
liknande fonder

Förändring av skillnad mellan bokförd och
faktisk pensionskuld

Återförda nedskrivningar

Nedskrivningar
Organisationsaktier
Andra tillgångar

Avsättningar till värderingskonton
För obligationer
Utlåning
Utländska valutor

Avsättning till investeringsfonder och
liknande fonder

Skatter

Nettovinst

LIITE 4. NORJALAISTEN PANKKIEN TASE JA TULOSLASKELMA, ESIMERKKI

BALANSE

EIENDELER

Kontanter og ordinaere innskudd i banker
 Kontanter, postgiro og i Norges Bank
 Innskudd i norske banker
 Innskudd i utenlandske banker

Kortsiktige plasseringer i verdipapirer
 Sertifikater
 Statskasseveksler
 Ihendehaverobligasjoner
 Kortsiktige plasseringer i aksjer

Utlån

Veksler
 Avbetalingskontrakter
 Kassekreditter
 Byggelån
 Andre utlån
 Brutto utlån
 Avsetning til dekning av tap på utlån

Øvrige fordringer

Opptjente ikke innbetalte inntekter og
 forskuddsbetalte kostnader
 Bundne innskudd i Norges Bank
 Andre fordringer

Anleggsmidler

Aksjer i datterselskaper
 Andre langsiktige plasseringer i aksjer og andeler
 Maskiner, inventar og transportmidler
 Bankbygninger og andre faste eiendommer
 Andre anleggsmidler

SUM EIENDELER

BALANSE

GJELD OG EGENKAPITAL

Innskudd fra banker

- Innskudd fra norske banker
- Innskudd fra utenlandske banker
- Lån og innskudd fra Norges Bank

Innskudd fra kunder

- Uten oppsigelsestid
- Ordinaere vilkår på tid
- Spesielle vilkår på tid

Ovrig gjeld

- Banksertifikater
- Obligasjonsgjeld
- Påløpte ikke forfalte kostnader og innbetalte ikke opptjente inntekter
- Påregnete ikke utlignete skatter
- Annen gjeld

Ansvarlig lånekapital

- Ansvarlig lånekapital

Betingete skattefrie avsetninger

- Distriktsutbyggingsfond
- Konsolideringsfond
- Gevinst avsatt betinget skattefritt
- Skattemessige anleggsreserver

Egenkapital

- Aksjekapital
- Reservefond
- Oppskrivningsfond
- Disposisjonsfond

SUM GJELD OG EGENKAPITAL

RESULTATREGNSKAP

Rente- og kredittprovisjonsinntekter

Renter og provisjon av utlån og andre fordringer
 Renter av innskudd i banker
 Renter av sertifikater, statskasseveksler
 og ihendehaverobligasjoner
 Aksjeutbytte

Rentekostnader

Renter på innskudd fra kunder
 Renter på innskudd fra banker
 Renter på ansvarlig lånekapital
 Andre rentekostnader

Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter

Andre driftsinntekter

Garantiprovisjon
 Andre provisjoner og gebyrer
 Driftsinntekter faste eiendommer
 Netto kursgevinst ihendehaverobligasjoner
 og kortsiktige plasseringer i aksjer
 Netto kursgevinst valuta
 Andre driftsinntekter

Andre driftskostnader

Lønn, honorarer og andre personalkostnader
 Ordinaere avskrivninger
 Driftskostnader fast eiendom
 Andre driftskostnader

Driftsresultat før avsetninger for tap

Tap og avsatt til dekning av tap

Avsatt til dekning av tap på utlån
 Tap på garantier

Driftsresultat

Ekstraordinaere inntekter

Gevinst ved salg av anleggsmidler

Ekstraordinaere kostnader

Tap ved salg av anleggsmidler
 Ekstraordinaere nedskrivninger

Resultat før årsoppgjørdisposisjoner

Årsoppgjørdisposisjoner

- Overført fra distriktsutbyggingsfond
- Overført fra reinvesteringsfond
- Tilbakeførte skattemessige meravskrivninger
- Skattemessige meravskrivninger
- Avskrivning med DU-midler
- Ekstraordinaert til pensjonsordning
- Avsatt til distriktutbyggingsfond
- Avsatt til konsolideringsfond
- Mottatt konsernbidrag
- Skatter

Årsoverskudd

Till disposisjon som er anvendt slik:

- Utbytte
- Overført til reservfond
- Overført til disposisjonsfond

LIITE 5. TANSKAN PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEIDEN MUKAINEN PANKKIEN
TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA (ohje 1.10.1986)

BALANCE SHEET

ASSETS	Domestic balances	Foreign balances	Total
Cash in hand			
Notes and coins			
Balance on postal giro account			
Cheques (excl. cheques drawn on Danmarks Nationalbank)			
Coupons and drawn bonds (matured)			
Assets held in Danmarks Nationalbank			
Cheques			
Current account			
Deposit certificates			
Special deposits			
Other			
Assets held in domestic banks			
Deposits on demand			
At less than 1 month's notice			
At 1 to less than 3 months' notice			
At 3 months' notice and over			
Assets held in foreign banks, etc.			
Deposits on demand			
At less than 1 month's notice			
At 1 to less than 3 months' notice			
At 3 months' notice and over			
Bonds			
Quoted on the Copenhagen Stock Exchange			
Quoted on a foreign stock exchange			
Other			
Own bonds			
Irredeemable fixed-interest mortgage deeds			
Shares, etc.			
Quoted on the Copenhagen Stock Exchange			
Quoted on a foreign stock exchange			
Other shares, etc.			
Own shares			
Deposits of subordinate loan capital in banks			
Own receipts for deposits of subordinate loan capital			
Advances			
Overdraft facilities			
Bills of exchange			
Building loans			
Mortgage loans			
Other advances			

Customers' liabilities for guarantees

Real property

Machinery, equipment, etc.

Other assets

 Uncovered forward contracts

 Sundry accounts receivable

 Interest receivable

 Goodwill

 Other assets

TOTAL ASSETS

LIABILITIES

Deposits

 On demand or at less than 1 month's notice:

 On demand:

 Cheque accounts

 Other accounts than cheque accounts

 At less than 1 month's notice

Total deposits on demand or at less than 1 month's notice

 At 1 to less than 12 months' notice

 At 12 months' notice and over

 Bonds and instruments of debt:

 Term of 2 years or less

 Term over 2 years

 Special categories of deposits:

 Index-linked pension contracts

 Endowment pension accounts

 Savings accounts for child or grandchild

 Self-financed pension accounts

 Investment fund accounts

 Establishment accounts

 Contractual savings for housing purposes

 Annuity pension accounts

Total special categories of deposits

Total deposits

Debt to Danmarks Nationalbank

 Loans against deposit certificates

 The money market

 Other

Debt to domestic banks

 On demand

 At less than 1 month's notice

 At 1 to less than 3 months' notice

 At 3 months' notice and over

Debt to foreign banks, etc.

- On demand
- At less than 1 month's notice
- At 1 to less than 3 months' notice
- At 3 months' notice and over

Guarantees issued

- Financial guarantees:
 - To banks located in Denmark
 - To non-residents
 - Mortgage-deed guarantees
 - Credit guarantees
 - Other financial guarantees
(finance loans, etc.)
 - Other guarantees

Other liabilities

- Bills payable account
- Mortgage debt on real property
- Other:
 - Capitalised pension commitments
 - Uncovered forward contracts
 - Sundry accounts payable
 - Tax payable on the year's income
 - Accumulated deferred tax
 - Dividend/interest on paid-up guarantee
 - Capital from previous years not cashed
 - Dividend on share capital and interest on
paid-up guarantee capital for 19
 - Bonus to Board of Representatives/Board of
Directors and Board of Managers
 - Bonus to other persons employed in the bank
 - Prepaid and due interest and discount
 - Other liabilities

Deposits of subordinate loan capital

- Not ranking equally with own funds
- Ranking equally with own funds

Own funds

- Share capital/paid-up guarantee capital
- Reserves:
 - Statutory Reserve Fund
 - Revaluation Fund
 - Value adjustment fund establ. under
the Articles of Association/By-Laws
 - Investment Fund (untaxed)
 - Other reserves
 - Loss

TOTAL LIABILITIES

PROFIT AND LOSS ACCOUNT

Interest received, etc.

- Interest and commission charged on loans
- Interest, etc., on mortgage deeds
- Yield on bonds and dividend on shares, etc.
- Interest on assets held in domestic banks
- Interest on assets held in foreign banks, etc.
- Other interest

Total interest received, etc.

Interest paid

- Interest on deposits
- Interest to domestic banks
- Interest to foreign banks, etc.
- Interest on deposits of subordinate loan capital and guarantee capital
- Other interest paid

Total interest paid

Net income from interest and commission

Profit on and exchange-rate adjustment of foreign currency (+/-)

Other ordinary income

- Guarantee commission
- Net operating income from real property (+/-)
- Other ordinary income

Total other ordinary income

Profit/loss before expenses, etc.

Expenses

- Salaries and remuneration of Board of Directors, Board of Managers and Board of Representatives in banks and co-operative banks
- Wages, salaries, etc. to employees
- Rent and internal rental value for own premises, etc.
- Office expenses
- Repairs and maintenance
- Advertising, travels and staff training, etc.
- Other expenses

Total expenses

Profit/loss before depreciation and provisions, etc.

Depreciation and provisions

- Advances and customers' liabilities for guarantees
- Balances with correspondents
- Machinery, equipment, etc.
- Real property
- Other assets

Total depreciation and provisions

Profit/loss before extraordinary income and expenses, etc.

Extraordinary income and expenses

Recovery of bad debts written off in prior years

Other extraordinary income

Extraordinary expenses

Total extraordinary income and expenses (+/-)

Profit/loss before price adjustments and taxation

Price adjustments

Gain/loss on bonds (+/-)

Gain/loss on shares, etc. (+/-)

Gain/loss on mortgage deeds, etc. (+/-)

Total price adjustments (+/-)

Profit/loss before taxation

Taxation

Estimated tax on the year's income

Adjustment of tax calculated in prior years (+/-)

Deferred tax on the year's income (+/-)

Total taxation

Net profit/loss of the year

Changes in capital and distribution of profits

Transfer from/to value adjustment fund established under the Articles of association/by-laws (+/-)

Profit/loss after transfer from/to value adjustment fund established under the articles of association/by-laws

Price and exchange-rate reservations

Revaluation/depreciation of officially quoted bonds and shares (+/-)

Revaluation/depreciation of foreign exchange accounts (+/-)

Total price and exchange-rate reservations (+/-)

Profit/loss after adjustments

Non-distributable amounts for appropriation

Premium on new share issues

Revaluation of fixed assets

Transfer from revaluation fund

Other non-distributable appropriations

Total non-distributable amounts for appropriation

Non-distributable amounts appropriated

For depreciation on other assets intended for permanent use

For setting up deferred tax in prior years as liability

Bonus share issue

Appropriation to revaluation fund

Appropriation to Statutory Reserve Fund

Appropriation to other reserves

Total non-distributable amounts appropriated

Transfers

- From prior years
- From Investment Fund
- From free reserves
- From Statutory Reserve Fund

Total transfers

Loss

- Loss of the year
- Loss from prior years

Total loss

Available for distribution according to the articles of association/
by-laws

Use of amount available for distribution

- Appropriation to own funds:
 - Appropriation to Statutory Reserve Fund
 - Appropriation to other reserves
 - Appropriation for purposes of public welfare
or charity (savings banks and co-operative banks)
 - Appropriation to Investment Fund
 - To be carried forward to next year

Total own funds appropriated

- Used for other purposes:
 - Dividends
 - Pensions
 - Purposes of public welfare and charity
 - Various other purposes

Total used for other purposes

Total use of amount available for distribution

LIITE 6. YHDYSVALTALAISTEN PANKKIEN TASE JA TULOSLASKELMA,
ESIMERKKI

BALANCE SHEET

ASSETS

Deposits at Interest with Banks

Investment Securities

Trading Account Assets

Federal Funds Sold and Securities
Purchased Under Resale Agreements

Loans and Lease Financing, Net
Commercial
Consumer
Lease Financing

Loans and Lease Financing
Net of Unearned Discount

Allowance for Possible
Credit Losses

Total Loans and Lease
Financing, Net

Customers' Acceptance Liability

Premises and Equipment

Interest and Fees Receivable

Other Assets

TOTAL

BALANCE SHEET

LIABILITIES

Non-Interest-Bearing Deposits in Domestic Offices

Interest-Bearing Deposits in Domestic Offices

Non-Interest-Bearing Deposits in Overseas Offices

Interest-Bearing Deposits in Overseas Offices

Total Deposits

Purchased Funds and Other Borrowings

Acceptances Outstanding

Accrued Taxes and Other Expenses

Other Liabilities

Long-Term Debt

Subordinated Capital Notes

Redeemable Preferred Stock

Stockholders' Equity

Preferred Stock

Common Stock

Issued Shares

Surplus

Retained Earnings

./ Common Stock in Treasury, at Cost

Total Stockholders' equity

TOTAL

PROFIT AND LOSS ACCOUNT

Interest Revenue

- Interest and Fees on Loans and Lease Financing
- Interest on Deposits with Banks
- Interest on Federal Funds Sold and Securities
Purchased Under Resale Agreements
- Interest and Dividends on Investment Securities
- Interest on Trading Account Assets

Interest Expense

- Interest on Deposits
- Interest on Other Borrowed Money
- Interest on Long-Term Debt and Subordinated Capital Notes

Net Interest Revenue

Provision for Possible Credit Losses

Net Interest Revenue after Provision for Possible Credit Losses

Fees, Commission and Other Revenue

- Fees and Commissions
- Trading Account
- Foreign Exchange
- Investment Securities Transactions
- Other Revenue

Other Operating Expense

- Salaries
- Staff Benefits
- Total Staff Expense
- Net Premises Expense
- Equipment Expense
- Other Expense
- Income Before Taxes
- Income Taxes

Net income

LIITE 7. SAKSAN PANKKILAIN JA PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEIDEN
MUKAINEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA

BILANZ	TASE
AKTIVSEITE	VASTAAVA
Kassenbestand	Kassa
Guthaben bei der Deutschen Bundesbank	Saamiset keskuspankilta
Postgiroguthaben	Postisiirtotilisaamiset
Schecks, fällige Schuldverschreibungen, Zins- und Dividendenscheine sowie zum Einzug erhaltene Papiere	Shekit, korko- ja osinkokupongit sekä vastaavat
Wechsel	Vekselit
Forderungen an Kreditinstitute täglich fällig mit vereinbarter Laufzeit oder Kündigungsfrist	Saamiset luottolaitoksilta vaadittaessa maksettavat määräaikaiset
Schatzwechsel und unverzinsliche Schatzanweisungen des Bundes und der Länder sonstige	Valtion liikkeeseen laskemat arvopaperit liittovaltion ja osavaltioiden paperit ulkomaiset paperit
Anleihen und Schuldverschreibungen mit einer Laufzeit bis zu vier Jahren mit einer Laufzeit von mehr als vier Jahren	Muut joukkovelkakirjat 4 vuotta yli 4 vuotta
Wertpapiere, soweit sie nicht unter anderen Posten auszuweisen sind börsengängige Anteile und Investmentanteile sonstige Wertpapiere	Muut arvopaperit pörssinoteeratut muut
Forderungen an Kunden mit vereinbarter Laufzeit oder Kündigungsfrist von weniger als vier Jahren vier Jahren oder länger	Antolainaus yleisölle alle 4 vuotta 4 vuotta tai yli

Ausleihungen im Hypothekenbank- geschäft mit vereinbarter Laufzeit von vier Jahren oder länger ¹	Pitkääikaiset kiinnitysluottosaamiset ¹
Hypotheken	saamiset, joissa kiinnitysvakuus
Kommunaldarlehen	saamiset julkiselta sektorilta
sonstige	muut saamiset
Zinsen für langfristige Aus- leihungen im Hypothekenbank- geschäft ¹	Kiinnitysluottosaamisten kertyneet korot ¹
Durchlaufende Kredite (nur Treuhandgeschäfte)	Välitysluotot
Beteiligungen	Sijoitustarkoituksessa hankitut osakkeet sekä tytär- ja osakkuus- yhtiöosakkeet
darunter: an Kreditinstituten	rahoituslaitosten osakkeet
Grundstücke und Gebäude	Maa-alueet ja rakennukset
Betriebs- und Geschäftsausstattung	Koneet ja kalusto
Leasing-Vermögen (Mobilien)	Leasingomaisuus
Eigene Aktien (Nennbetrag)	Omat osakkeet
Konzerneigene Schuldverschreibungen	Saamiset konsernilta
Sonstige Vermögensgegenstände	Muu omaisuus
Rechnungsabgrenzungsposten	Siirtyvät erät
SUMME DER AKTIVEN	TASEEN LOPPUSUMMA

¹ Kiinnitysluottolaitosten ilmoitettava

PASSIVSEITE	VASTATTAVAA
Verbindlichkeiten gegenüber Kreditinstituten täglich fällig	Velat luottolaitoksille vaadittaessa maksettavat
mit vereinbarter Laufzeit oder Kündigungsfrist	määräaikaiset
von der Kundschaft bei Dritten benutzte Kredite	pankin puolesta myönnetyt luotot
Verbindlichkeiten aus dem Bankgeschäft gegenüber anderen Gläubigern täglich fällig	Velat yleisölle vaadittaessa maksettavat
mit vereinbarter Laufzeit oder Kündigungsfrist	määräaikaiset
Spareinlagen	säästötilit
Schuldverschreibungen	Joukkovelkakirjat
Begebene Schuldverschreibungen der Hypothekenbanken ¹ Hypothekenpfandbriefe Kommunalschuldverschreibungen sonstige Schuldverschreibungen verlöste und gekündigte Stücke	Kiinnitysluottojoukkovelkakirjat ¹ kiinnitysluottovelat julkiset kiinnitysluottovelat muut velat irtisanottavat velat
Verpflichtungen zur Lieferung von Schuldverschreibungen ¹	Sitoumukset laskea liikkeeseen kiinnitysluottojoukkovelkakirjat ¹
Aufgenommene Darlehen im Hypothekenbankgeschäft mit einer vereinbarten Laufzeit oder Kündigungsfrist von vier Jahren oder länger	Muut pitkäaikaiset kiinnitysluottovelat
Zinsen für begebene Schuldverschreibungen und aufgenommene Darlehen im Hypothekenbankgeschäft	Kiinnitysluottovelkojen kertyneet korot
Durchlaufende Kredite (nur Treuhandgeschäfte)	Välitysluottojen jälleenrahoitus
Rückstellungen Pensionsrückstellungen andere Rückstellungen	Siirtovelat ja varaukset eläkevaraukset muut varaukset
Sonstige Verbindlichkeiten	Muut velat
Rechnungsabgrenzungsposten	Siirtyvät erät
Wertberichtigungen	Varaukset (luottotappiovaraus)

¹ Kiinnitysluottolaitosten ilmoitettava

Sonderposten mit Rücklageanteil	Verotekniset varaukset
Grundkapital	Osakepääoma
Offene Rücklagen	Rahastot
gesetzliche Rücklage	vararahasto
Rücklage für eigene Aktien	rahasto omia osakkeita varten
andere Rücklagen	muut rahastot
Konsolidierungs-Ausgleichsposten	Konsernireservi
Ausgleichsposten für Anteile in Fremdbesitz	Vähemmistöosuus
Konzerngewinn	Kertyneet voittovarot
SUMME DER PASSIVEN	TASEEN LOPPUSUMMA

GEGENÜBERSTELLUNG DER KONZERN-GEWINN- UND VERLUSTRECHNUNGEN

ERTRÄGE	TUOTOT
Zinsen und zinsähnliche Erträge aus Kredit- und Geldmarktgeschäften	Korkotuotot ja vastaavat
Laufende Erträge aus	Tuotot arvopaperikaupasta
festverzinslichen Wertpapieren und Schuldbuchforderungen	kiinteäkorkojoista arvopapereista
anderen Wertpapieren Beteiligungen	muista arvopapereista sijoitussalkusta
Zinsen im Hypothekenbankgeschäft ¹ aus	Kiinnitysluottojen korkotuotot ¹
Hypotheken	saamisista, joissa kiinnitysvakuus
Kommunaldarlehen	saamisista julkiselta sektorilta
sonstige	muista saamisista
Provisionen und andere Erträge aus Dienstleistungsgeschäften	Palkkiot ja vastaavat
Einmalige Erträge aus dem Emissions- und Darlehensgeschäft der Hypothekenbanken ¹	Muut kiinnitysluottotoiminnan tuotot ¹
Andere Erträge einschliesslich der Erträge aus der Auflösung von Rückstellungen im Kreditgeschäft	Muut tuotot
Erträge aus Gewinngemeinschaften, Gewinnabführungs- und Teilgewinnabführungsverträgen	Voitonsiirtosopimuksen perusteella saadut voitot
Erträge aus Verlustübernahme	Voitonsiirtosopimuksen perusteella saatu tappionhyvitys
Erträge aus der Auflösung von Rückstellungen, soweit sie nicht unter "Andere Erträge" auszuweisen sind	Siirtovelkatyyppisten varausten purku
Erträge aus der Auflösung von Sonderposten mit Rücklageanteil	Veroteknisten varausten purku
Erträge aus der Auflösung von stillen Rücklagen	Hidden reserves -erän purku
SUMME DER ERTRÄGE	TUOTTOJEN LOPPUSUMMA

¹ Kiinnitysluottolaitosten ilmoitettava

AUFWENDUNGEN

Zinsen und zinsähnliche
Aufwendungen

Zinsen im Hypothekenbankgeschäft
für

Hypothekenpfandbriefe
Kommunalschuldverschreibungen

sonstige Schuldverschreibungen
und aufgenommene Darlehen

Provisionen und ähnliche Auf-
wendungen für Dienstleistungs-
geschäfte

Einmalige Aufwendungen im
Emissions- und Darlehensgeschäft
der Hypothekenbanken

Abschreibungen und Wertberichti-
gungen auf Forderungen und Wert-
papiere sowie Zuführungen zu Rück-
stellungen im Kreditgeschäft

Gehälter und Löhne

Soziale Abgaben

Aufwendungen für Altersversorgung
und Unterstützung

Sachaufwand für das Bankgeschäft

Abschreibungen und Wertberichti-
gungen auf Grundstücke und Gebäude
sowie auf Betriebs- und
Geschäftsausstattung

Abschreibungen und Wertberichti-
gungen auf Beteiligungen

Steuern

vom Einkommen, vom Ertrag und
Vermögen

sonstige

Aufwendungen aus Verlustübernahme

KULUT

Korkokulut ja vastaavat

Kiinnitysluottojen korkokulut

kiinnitysluottoveloista
julkisista kiinnitysluottoveloista

muista veloista

Palkkiot ja vastaavat

Muut kiinnitysluottotoiminnan
kulut

Rahoitus- ja vaihto-omaisuuden
luottotappiot ja arvostus-
varaukset

Palkat

Sosiaalikulut

Eläkesitoumukset

Muut kiinteät kulut

Kiinteistöjen sekä koneiden ja
kaluston poistot

Sijoitusomaisuuden sekä käyttö-
omaisuusarvopapereiden poistot
ja arvonoi-kaisut

Verot

tulo- ja varallisuusverot

muut verot

Voitonsiirtosopimuksen perusteella
yritykselle siirtyneet tappiot

Einstellungen in Sonderposten mit Rücklageanteil	Veroteknisten varausten lisäys
Sonstige Aufwendungen	Muut kulut
Jahresüberschuss	Tilikauden tulos
SUMME DER AUFWENDUNGEN	KULUT YHTEENSÄ
Jahresüberschuss	Tilikauden tulos
Gewinnvortrag aus dem Vorjahr	Edellisten tilikausien tulos
Entnahmen aus offenen Rücklagen	Rahastojen purku
Einstellungen in offene Rücklagen	Siirrot rahastoihin
Auf konzernfremde Gesellschaften entfallender Gewinn	Vähemmistöosuus
Konzerngewinn	Konsernin voitto

LIITE 8. SVEITSIN PANKKILAINSÄÄDÄNNÖN MUKAINEN TASE- JA TULOSLASKELMAKAAVA

BILANZ	TASE
AKTIVEN	VASTAAVAA
Kassa, Giro- und Postscheckguthaben	Kassa
Bankdebitoren auf Sicht	Avistatilit ja vaadittaessa maksettavat tilit
Bankdebitoren auf Zeit davon mit Laufzeit bis zu 90 Tagen	Määräaikaistilit < 90 päivän pituiset
davon mit Rangrücktritt	josta subordinated-tyyppiset
Wechsel und Geldmarktpapiere davon Reskriptionen und Schatzscheine	Vekselit ja markkinaraha josta valtion paperit
Kontokorrentdebitoren ohne Deckung	Vakuudettomat käyttö- ja shekkitililuotot
Kontokorrentdebitoren mit Deckung davon mit hypothekarischer Deckung	Vakuudelliset käyttö- ja shekkitililuotot hypoteekivakuudelliset
Feste Vorschüsse und Darlehen ohne Deckung	Vakuudettomat määräaikaiset luotot
Feste Vorschüsse und Darlehen mit Deckung davon mit hypothekarischer Deckung	Vakuudelliset määräaikaiset luotot hypoteekivakuudelliset
Kontokorrentkredite und Darlehen an öffentlich-rechtliche Körperschaften davon mit hypothekarischer Deckung	Antolainaus julkiselle sektorille hypoteekivakuudelliset
davon Vorschüsse und Darlehen mit Rangrücktritt	subordinated-tyyppiset
Hypothekaranlagen	Hypoteekiluotot
Wertschriften davon mit Rangrücktritt	Sijoitussalkku subordinated-tyyppiset
Dauernde Beteiligungen	Pysyvät sijoitukset (käyttöomaisuus- osakkeet)
Bankgebäude	Kiinteistöt
Andere Liegenschaften	Muu kiinteä omaisuus
Sonstige Aktiven	Muu omaisuus

Nicht einbezahltes Kapital

Maksamaton osakepääoma

Saldo der Gewinn- und Verlust-
rechnung unterteilt in Vortrag vom
Vorjahr und Jahresergebnis

Edellisten tilikausien ja
tilikauden tulos

BILANZSUMME

TASEEN LOPPUSUMMA

PASSIVEN

Bankenkreditoren auf Sicht

Bankenkreditoren auf Zeit
davon mit Laufzeit bis zu
90 Tage

Kreditoren auf Sicht

Kreditoren auf Zeit
davon mit Laufzeit bis zu
90 Tage
davon nachrangige Kreditoren

Spareinlagen

Depositen und Einlagehefte

Kassenobligationen und
Kassenscheine

Obligationenanleihen
davon Wandelanleihen
davon nachrangige Anleihen

Pfandbriefdarlehen

Akzpte und Eigenwechsel

Hypotheken auf eigenen
Liegenschaften

Sonstige Passiven

Kapital

Gesetzliche Reserve

Andere Reserven

Saldo der Gewinn- und Verlust-
rechnung

BILANZSUMME

VASTATTAVAA

Avistatalletukset ja vaadittaessa
maksettavat talletukset pankeilta

Määräaikaistalletukset pankeilta
enintään 90 päivän pituiset

Muut avistatalletukset

Muut määräaikaistalletukset
enintään 90 päivän pituiset
subordinated-tyyppiset

Säästötilit

Talletustilit, joilla rajoitettu
nosto-oikeus

Kassaluotot

Joukkovelkakirjaluotot
vaihtovelkakirjat
subordinated-tyyppiset

Hypoteekkiluotot

Liikkeessä olevat vekselit

Pankkikiinteistöjä vastaan
otetut luotot

Muut velat

Osakepääoma

Lakisäätteiset rahastot

Muut rahastot

Tilikauden ja edellisten
tilikausien tulos

TASEEN LOPPUSUMMA

GEWINN- UND VERLUSTRECHNUNG	TULOSLASKELMA
ERTRAG	TUOTOT
Aktivzinsen	Korkotuotot
Ertrag der Wechsel und Geldmarktpapiere	Markkinarahan tuotot
Kommissionsertrag	Kommissiotuotot
Ertrag aus Handel mit Devisen und Edelmetallen	Tuotot valuutanvaihdosta
Wertschriftenertrag	Arvopaperikaupan tuotot
Ertrag der dauernden Beteiligungen	Pysyvien sijoitusten tuotot
Verschiedenes	Muut tuotot
Reinverlust	Tilikauden tappio
TOTAL	YHTEENSÄ
AUFWAND	KULUT
Passivzinsen	Korkokulut
Kommissionsaufwand	Kommissiokulut
Bankbehörden und Personal	Palkat ja palkkiot
Beiträge an Personal - Wohlfahrtseinrichtungen	Muut henkilöstökulut
Geschäfts- und Bürokosten	Kiinteät kulut
Steuern	Verot
Verluste, Abschreibungen und Rückstellungen	Luottotappiot, poistot ja varaukset
Reingewinn	Tilikauden voitto
TOTAL	YHTEENSÄ

LIITE 9. TILINPÄÄTÖSTYÖRYHMÄN EHDOTUKSEN MUKAISEN VIRANOMAISILLE
TOIMITETTAVAN TASEEN JA TULOSLASKELMAN KAAVAT

TASE

(Tähdellä * merkityt erät tulee eritellä tarkemmin liitteissä.)

VASTAAVAA

Kotimainen

Kassa

Saamiset Suomen Pankilta

Saamiset muilta pankeilta

Saamiset muilta luottolaitoksilta

Saamiset valtiolta

Luotot yleisölle

Shekkitilit

Vekselit

Lainat

Kaupalliset luotot

Kulutusluotot

Asuntoluotot

Korkotukilainat

Valtion varoista välitetyt lainat

Muut

Muut saamiset*

Takaisinmyyntisopimuksin ostetut arvopaperit

Kaupinta-arvopaperit

Sijoitustodistukset

Yritystodistukset

Osakkeet

Valtion velkasitoumukset

Obligaatiolainat

Debentuurilainat

Muut*

Sijoitusarvopaperit ja -kiinteistöt

Sijoitustodistukset

Yritystodistukset

Osakkeet

Valtion velkasitoumukset

Obligaatiolainat

Debentuurilainat

Tytär- ja osakkuusyhtiöosakkeet

Kiinteistöyhtiöiden osakkeet ja osuudet

Kiinteistöt

./. kertyneet suunnitelman mukaiset poistot

Muut*

Pankkikiinteistöt*

./. kertyneet suunnitelman mukaiset poistot

Koneet ja kalusto

./. kertyneet suunnitelman mukaiset poistot

Liikearvo
 ./ kertyneet poistot
 Pitkävaikutteiset menot
 ./ kertyneet poistot
 Maksujen välitys
 Osakeantisaamiset
 Siirtosaamiset
 korot
 muut
 Muu omaisuus*

Ulkomainen

Kassa
 Saamiset keskuspankilta
 Saamiset muilta pankeilta
 Saamiset muilta luotto-
 laitoksilta
 Saamiset ulkomaisilta
 valtioilta
 Luotot yleisölle
 Shekkitilit
 Vekselit
 Lainat
 Kaupalliset luotot
 Kulutusluotot
 Asuntoluotot
 Korkotukilainat
 Muut
 Muut saamiset*
 Takaisinmyyntisopimuksin
 ostetut arvopaperit
 Kaupinta-arvopaperit
 Sijoitustodistukset
 Yritystodistukset
 Osakkeet
 Valtion velkasitoumukset
 Obligaatiolainat
 Debentuurilainat
 Muut*
 Sijoitusarvopaperit ja -kiinteistöt
 Sijoitustodistukset
 Yritystodistukset
 Osakkeet
 Valtion velkasitoumukset
 Obligaatiolainat
 Debentuurilainat
 Tytär- ja osakkuusyhtiöosakkeet
 Kiinteistöyhtiöiden osakkeet ja osuudet
 Kiinteistöt
 ./ kertyneet suunnitelman mukaiset poistot
 Muut*

Pankkikiinteistöt*

./.. kertyneet suunnitelman mukaiset poistot

Koneet ja kalusto

./.. kertyneet suunnitelman mukaiset poistot

Liikearvo

./.. kertyneet poistot

Pitkävaikutteiset menot

./.. kertyneet poistot

Maksujen välitys

Osakeantisaamiset

Siirtosaamiset

korot

muut

Muu omaisuus*

Tuloksenjärjestelyerä

VASTAAVAA YHTEENSÄ

VASTATTAVAA

Kotimaiset

Velat Suomen Pankille

Velat muille pankeille

Velat muille luottolaitoksille

Velat valtiolle

Yleisön talletukset

Shekkitilit

Käyttötilit

Säästö- ja karttavat talletustilit

Määräaikaiset talletustilit

Muut

Takaisinostosopimuksin myydyt arvopaperit

Sijoitustodistukset

Obligaatiolainat

Debentuurilainat

Muu varainhankinta

Siirtovelat

korot

muut

Maksujen välitys

Muu vieras pääoma*

Ulkomaiset

- Velat keskuspankille
- Velat muille pankeille
- Velat muille luottolaitoksille
- Velat ulkomaisille valtioille
- Yleisön talletukset
 - Shekkitilit
 - Käyttötilit
 - Säästö- ja karttavat talletustilit
 - Määräaikaistalletustilit
 - Muut
- Takaisinostosopimuksin myydyt arvopaperit
- Sijoitustodistukset
- Obligaatiolainat
- Debentuurilainat
- Muu varainhankinta
- Siirtovelat
 - korot
 - muut
- Maksujen välitys
- Muu vieras pääoma*

Omaan pääomaan rinnastettavat velat

Tuloksenjärjestelyerä

Luottotappiovaraus

Oma pääoma

- Sidottu oma pääoma
 - Osakepääoma/Osuuspääoma/Kantarahasto
 - Osakeanti/Lisärahasto
 - Vararahasto
 - Arvonkorotusrahasto
- Vapaa oma pääoma
 - Vapaat rahastot
 - Käyttämätön voitto edell. tilivuosilta
 - Tilivuoden voitto
 - Tappio edellisiltä tilivuosilta
 - Tilivuoden tappio

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

TULOSLASKELMA

(Tähdellä * merkityt erät voidaan eritellä tarkemmin liitteissä.)

Korkotuotot*

Kotimaiset

Saamisista Suomen Pankilta
 Saamisista muilta pankeilta
 Saamisista muilta luottolaitoksilta
 Saamisista valtiolta
 Luotoista yleisölle
 Kaupinta-arvopapereista
 Sijoitusarvopapereista
 Muista saamisista

Ulkomaiset

Saamisista keskuspankilta
 Saamisista muilta pankeilta
 Saamisista muilta luottolaitoksilta
 Luotoista ulkomaisille valtioille
 Luotoista yleisölle
 Kaupinta-arvopapereista
 Sijoitusarvopapereista
 Muista saamisista

Korkokulut*

Kotimaiset

Veloista Suomen Pankille
 Veloista muille pankeille
 Veloista muille luottolaitoksille
 Veloista valtiolle
 Yleisön talletuksista
 Joukkovelkakirjalainoista
 Sijoitustodistuksista
 Muista veloista

Ulkomaiset

Veloista keskuspankille
 Veloista muille pankeille
 Veloista muille luottolaitoksille
 Veloista ulkomaisille valtioille
 Yleisön talletuksista
 Joukkovelkakirjalainoista
 Sijoitustodistuksista
 Muista veloista

Korkokate

Arvopaperikaupan ja arvopapereiden
arvostuksesta syntynyt nettotulos

Kotimaiset

Kaupinta-arvopapereista

Sijoitusarvopapereista

Ulkomaiset

Kaupinta-arvopapereista

Sijoitusarvopapereista

Valuuttakaupan ja valuuttamääräisten erien
arvostuksesta syntynyt nettotulos

Toimitusmaksut ja palkkiot

Kotimaiset

Ulkomaiset

Takausprovisiot

Kotimaiset

Ulkomaiset

Muut tuotot*

Kotimaiset

Osingot ja osuuksien korot

Osingot konserniyhtiöiltä

Kiinteistöistä ja kiinteistöyhtiöiltä

Muut

Ulkomaiset

Osingot ja osuuksien korot

Osingot konserniyhtiöiltä

Kiinteistöistä ja kiinteistöyhtiöiltä

Muut

Tuotot yhteensä

Muut kulut*

Kotimaiset

Palkat

Sosiaalikulut

Vuokrat

Kiinteistöistä ja kiinteistöyhtiöiltä

Muut

Ulkomaiset

Palkat

Sosiaalikulut

Vuokrat

Kiinteistöistä ja kiinteistöyhtiöiltä

Muut

Luotto- ja takaustappiot

Kotimaiset

Ulkomaiset

Käyttökate

Suunnitelman mukaiset poistot

Kotimaiset

Rakennuksista ja rakennelmista

Koneista ja kalustosta

Muusta

Ulkomaiset

Rakennuksista ja rakennelmista

Koneista ja kalustosta

Muusta

Liikevoitto/-tappio

Satunnaiset tuotot

Kotimaiset

Ulkomaiset

Satunnaiset kulut

Kotimaiset

Ulkomaiset

Tulos ennen luottotappiovarausta, veroja
ja tuloksenjärjestelyerää

Luottotappiovarauksen lisäys (-) tai vähennys (+)

Verot

Tulos luottotappiovarauksen ja verojen jälkeen

Tuloksenjärjestelyerä

Tilivuoden voitto/tappio

LIITE 10. TILINPÄÄTÖSTYÖRYHMÄN EHDOTUKSEN MUKAISEN JULKISTETTAVAN
TASEEN JA TULOSLASKELMAN KAAVAT

JULKISTETTAVA TASE

VASTAAVAA

Kotimainen

Kassa
 Saamiset Suomen Pankilta
 " muilta pankeilta
 " muilta luottolaitoksilta
 " valtiolta
 Luotot yleisölle
 Muut saamiset
 Takaisinmyyntisopimuksin ostetut arvopaperit
 Kaupinta-arvopaperit
 Sijoitusarvopaperit ja -kiinteistöt
 Pankki kiinteistöt
 Koneet ja kalusto
 Liikearvo
 Muut pitkävaikutteiset menot
 Maksujen välitys
 Osakeantisaamiset
 Siirtosaamiset
 Korot
 Muut
 Muu omaisuus

Ulkomainen

Kassa
 Saamiset keskuspankilta
 " muilta pankeilta
 " muilta luottolaitoksilta
 " ulkomaisilta valtioilta
 Luotot yleisölle
 Muut saamiset
 Takaisinmyyntisopimuksin ostetut arvopaperit
 Kaupinta-arvopaperit
 Sijoitusarvopaperit ja -kiinteistöt
 Pankki kiinteistöt
 Koneet ja kalusto
 Liikearvo
 Muut pitkävaikutteiset menot
 Maksujen välitys
 Osakeantisaamiset
 Siirtosaamiset
 Korot
 Muut
 Muu omaisuus

VASTAAVAA YHTEENSÄ

VASTATTAVAA

Kotimaiset

Velat Suomen Pankille
 " muille pankeille
 " muille luottolaitoksille
 " valtiolle
 Yleisön talletukset
 Takaisinostosopimuksin mydyt arvopaperit
 Sijoitustodistukset
 Obligaatiolainat
 Debentuurilainat
 Muu varainhankinta
 Siirtovelat
 Korot
 Muut
 Maksujen välitys
 Muu vieras pääoma

Ulkomaiset

Velat keskuspankille
 " muille pankeille
 " muille luottolaitoksille
 " ulkomaisille valtioille
 Yleisön talletukset
 Takaisinostosopimuksin mydyt arvopaperit
 Sijoitustodistukset
 Obligaatiolainat
 Debentuurilainat
 Muu varainhankinta
 Siirtovelat
 Korot
 Muut
 Maksujen välitys
 Muu vieras pääoma

Omaan pääomaan rinnastettavat velat

Tuloksenjärjestelyerä

Luottotappiovaraus

Oma pääoma

Sidottu oma pääoma
 Osakepääoma/Osuuspääoma/
 Kantarahasto/Osakeanti/
 Lisärahasa
 Värahasto
 Arvonkorotusrahasa

Vapaa oma pääoma

Vapaat rahastot
 Käyttämätön voitto edellisiltä tilivuosilta
 Tilivuoden voitto
 Tappio edellisiltä tilivuosilta
 Tilivuoden tappio

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

JULKISTETTAVA TULOSLASKELMA

Korkotuotot

- Kotimaiset
- Ulkomaiset

Korkokulut

- Kotimaiset
- Ulkomaiset

Korkokate

Arvopaperikaupan ja arvopapereiden
arvostuksesta syntynyt nettotulos

Kotimaiset

- Kaupinta-arvopapereista
- Sijoitusarvopapereista

Ulkomaiset

- Kaupinta-arvopapereista
- Sijoitusarvopapereista

Valuuttakaupan ja valuuttamääriäisten
erien arvostuksesta syntynyt nettotulos

Toimitusmaksut ja palkkiot

- Kotimaiset
- Ulkomaiset

Takausprovisiot

- Kotimaiset
- Ulkomaiset

Muut tuotot

Tuotot yhteensä

Muut kulut

Kotimaiset

- Palkat
- Sosiaalikulut
- Vuokrat
- Kiinteistöt ja kiinteistöyhtiöt
- Muut

Ulkomaiset

- Palkat
- Sosiaalikulut
- Vuokrat
- Kiinteistöt ja kiinteistöyhtiöt
- Muut

Luotto- ja takaustappiot

- Kotimaiset
- Ulkomaiset

Käyttökate

Suunnitelman mukaiset poistot

Liikevoitto/-tappio

Satunnaiset tuotot

Satunnaiset kulut

Voitto/tappio ennen luottotappiovarausta,
veroja ja tuloksenjärjestelyerää

Luottotappiovarauksen lisäys (-) tai vähennys (+)

Verot

Voitto/tappio luottotappiovarauksen ja verojen jälkeen

Tuloksenjärjestelyerä

Tilivuoden voitto/tappio

LIITE 11. PANKKITARKASTUSVIRASTON OHJEIDEN MUKAINEN KONSERNITASEEN
JA TULOSLASKELMAN KAAVA (ohje 19.5.1982)

KONSERNITASE

VASTAAVAA

Rahoitusomaisuus

- Kassa
- Saamiset Suomen Pankilta
- Saamiset muilta kotimaisilta pankeilta
- Saamiset ulkomaisilta pankeilta
- Luotot yleisölle
- Maksujen välitys
- Siirtosaamiset
- Muu rahoitusomaisuus

Vaihto-omaisuus

- Joukkovelkakirjat
- Muu vaihto-omaisuus

Sijoitusomaisuus

- Joukkovelkakirjat
- Osakkeet ja osuudet
- Kiinteistöt ja kiinteistöyhteisöjen osakkeet

Käyttöomaisuus ja muut pitkävaikutteiset menot

- Osakkeet ja osuudet
- Kiinteistöt ja kiinteistöyhteisöjen osakkeet
- Koneet ja kalusto
- Leasing-kohteet
- Muu käyttöomaisuus
- Liikearvo (goodwill)
- Muut pitkävaikutteiset menot

Muu omaisuus

Konserniaktiiva

Arvostuserät

Muuntoero

VASTAAVAA YHTEENSÄ

KONSERNITASE

VASTATTAVAA

Vieras pääoma

- Yleisön shekkitilitalletukset
- Muut yleisön talletukset
- Joukkovelkakirjalainat
- Velat Suomen Pankille
- Velat muille kotimaisille pankeille ja luottolaitoksille
- Velat ulkomaisille pankeille
- Velat valtiolle
- Maksujen välitys
- Debentuurilainat
- Siirtovelat
- Muu vieras pääoma

Arvostuserät

- Konsernireservi
- Muuntoero

Varaukset

- Luottotappiovaraukset
- Vaihto- ja sijoitusomaisuuden arvostusvaraukset
- Muut varaukset

Vähemmistöosuus

Oma pääoma

- Osakepääoma
- Muu sidottu pääoma
- Vapaa oma pääoma
- Tilikauden voitto/tappio

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

KONSERNITULOSLASKELMA

Korkotuotot

Osamaksu-, factoring ja leasingtuotot

Korkokulut

Rahoitustoimintakate

Muut tuotot

Valuutanvaihdosta

Toimitusmaksut ja palkkiot

Provisiot pankkitakauksista

Kiinteistötuotot

Muut

Tuotot yhteensä

Muut kulut

Palkat ja sosiaalikulut

Kiinteistökulut

Muut

Luotto- ja takaustappiot

Käyttökate

Poistot

Rakennuksista, koneista ja kalustosta

Leasing-kohteista

Konserniaktiivasta

Muut poistot

Liikevoitto/-tappio

Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)

Luottotappiovaraukset

Vaihto- ja sijoitusomaisuuden arvostusvaraukset

Muut varaukset

Muuntotappio

Välittömät verot

Vähemmistöosuus voitosta/tappiosta

Tilivuoden voitto/tappio

LIITE 12. SUOMEN PANKIN BS-SARJAN MUKAINEN TASE JA TULOSLASKELMA

**REPORTING BANK AND ITS
FOREIGN BRANCHES**

BSA1 REPORT

Page 1 (7)

ANNUAL REPORT

Name of reporting bank	
Address	
Contact person	
Telephone no	

BALANCE SHEET AND PROFIT AND LOSS ACCOUNT

as at the end of the accounting year

Accounting reference period

_____ 19 - _____ 19

(year)

Complete form as at the end of each accounting year.

Return form within 2
months of reporting date to:

SUOMEN PANKKI
Ulkomaisen rahoituksen osasto
PL 160
00101 HELSINKI

I	ASSETS	In millions of FIM
11	CASH AND OTHER MONETARY ASSETS 111 Domestic 1111 Cash 1112 Claims on Bank of Finland 1113 Claims on other banks 11131 In Finnish markkaa 11132 In foreign currency 1114 Lending to the public 11141 In Finnish markkaa 11142 In foreign currency 1115 Accrued items 11151 Interest 11152 Other 1116 Other liquid assets 11161 In Finnish markkaa 11162 In foreign currency 112 Foreign 1121 Cash 1122 Claims on banks 11221 In foreign currency 11222 In Finnish markkaa 1123 Lending to the public 11231 In foreign currency 11232 In Finnish markkaa 1124 Accrued items 11241 Interest 11242 Other 1125 Other liquid assets 11251 In foreign currency 11252 In Finnish markkaa	
12	TRADING ASSETS AND INVESTMENTS 121 Domestic 1211 Bonds and debentures 12111 In Finnish markkaa 12112 In foreign currency 1212 Shares 1213 Other securities 122 Foreign 1221 Bonds and debentures 12211 In foreign currency 12212 In Finnish markkaa 1222 Shares 1223 Other securities	

13	FIXED ASSETS AND OTHER LONG-TERM EXPENSES 131 Domestic 1311 Shares 1312 Real estate and real estate shares 1313 Machinery and equipment 1314 Other fixed assets 1315 Other long-term expenses 132 Foreign 1321 Shares 1322 Real estate and real estate shares 1323 Machinery and equipment 1324 Other fixed assets 1325 Other long-term expenses	
14	OTHER ASSETS	
15	VALUATION ITEMS	
16	TOTAL	

II	LIABILITIES AND SHAREHOLDERS' EQUITY	In millions of FIM
21	LIABILITIES	
	211 Domestic	
	2111 Liabilities to Bank of Finland	
	2112 Liabilities to other banks	
	21121 In Finnish markkaa	
	21122 In foreign currency	
	2113 Deposits from the public	
	21131 In Finnish markkaa	
	21132 In foreign currency	
	2114 Bonds and debentures	
	21141 In Finnish markkaa	
	21142 In foreign currency	
	2115 Accrued items	
	21151 interest	
	21152 Other	
	2116 Other liabilities	
	21161 In Finnish markkaa	
	21162 In foreign currency	
	212 Foreign	
	2121 Liabilities to banks	
	21211 In foreign currency	
	21212 In Finnish markkaa	
	2122 Deposits from the public	
	21221 In foreign currency	
	21222 In Finnish markkaa	
	2123 Bonds and debentures	
	21231 In foreign currency	
	21232 In Finnish markkaa	
	2124 Accrued items	
	21241 Interest	
	21242 Other	
	2125 Other liabilities	
	21251 In foreign currency	
	21252 In Finnish markkaa	
22	PROVISIONS	
	221 Provisions for bad and doubtful debts	
	2211 Comparable to shareholders' equity	
	2212 Other	
	222 Other provisions	
23	VALUATION ITEMS	
24	SHAREHOLDERS' EQUITY	
	241 Share capital	
	242 Share issues	
	243 Reserve fund	
	244 Revaluation reserve	
	245 Other restricted reserves	
	246 Free reserves	
	247 Profit brought forward from previous accounting years/loss from previous accounting years	
	248 Profit/loss for the accounting year	
25	TOTAL	

III	PROFIT AND LOSS ACCOUNT	In millions of FIM
301	INTEREST INCOME	
	3011 Domestic	
	30111 From Bank of Finland	
	30112 From other banks	
	30113 From lending to the public	
	30114 On bonds and debentures	
	30115 Other interest income	
	3012 Foreign	
	30121 From banks	
	30122 From lending to the public	
	30123 On bonds and debentures	
	30124 Other interest income	
302	INTEREST EXPENSE	
	3021 Domestic	
	30211 To Bank of Finland	
	30212 To other banks	
	30213 On deposits from the public	
	30214 On bonds and debentures	
	30215 Other interest expense.....	
	3022 Foreign	
	30221 To banks	
	30222 On deposits from the public.....	
	30223 On bonds and debentures	
	30224 Other interest expense	
303	INTEREST MARGIN	
304	INCOME FROM FOREIGN EXCHANGE DEALING	
305	INCOME FROM SECURITIES DEALING	
	3051 Domestic	
	3052 Foreign	
306	OTHER INCOME	
	3061 Domestic	
	30611 Charges and fees	
	30612 Commission	
	30613 Dividends	
	30614 Miscellaneous income	
	3062 Foreign	
	30621 Charges and fees	
	30622 Commission	
	30623 Dividends	
	30624 Miscellaneous income	
307	TOTAL INCOME	
	(=303 + 304 + 305 + 306)	

308	OTHER EXPENSES	
3081	Domestic	
	30811 Wages, salaries and social security costs	
	30812 Rents	
	30813 Real estate costs	
	30814 Miscellaneous costs	
3082	Foreign	
	30821 Wages, salaries and social security costs	
	30822 Rents	
	30823 Real estate costs	
	30824 Miscellaneous costs	
309	LOSSES ON BAD AND DOUBTFUL DEBTS AND GUARANTEES	
3091	Domestic	
3092	Foreign	
310	OPERATING MARGIN	
311	DEPRECIATION	
312	OPERATING PROFIT/LOSS	
313	CHANGE IN PROVISIONS (+/-)	
	3131 Provisions for bad and doubtful debts	
	3132 Other provisions	
314	OTHER VALUATION ITEMS	
315	DIRECT TAXES	
316	PROFIT/LOSS FOR THE ACCOUNTING YEAR	

IV	OFF-BALANCE SHEET COMMITMENTS	In millions of FIM
41	Guarantees	
42	Bills of exchange commitments	
43	Undrawn lines of standby credits provided	
44	Underwriting commitments and back-up lines for note issuance and corresponding facilities	
45	Other commitments	

V	CHANGES IN PROVISIONS FOR BAD AND DOUBTFUL DEBTS DURING THE ACCOUNTING YEAR	In millions of FIM
51	PROVISIONS FOR BAD AND DOUBTFUL DEBTS COMPARABLE TO SHAREHOLDERS' EQUITY (Commercial Bank Act §46 section 5) 511 At the beginning of the year 512 Increase/decrease during the year 513 At the end of the year	
52	OTHER PROVISIONS FOR BAD AND DOUBTFUL DEBTS 521 At the beginning of the year 522 Increase/decrease during the year 523 At the end of the year	
53	TOTAL PROVISIONS FOR BAD AND DOUBTFUL DEBTS AT THE END OF THE ACCOUNTING YEAR (513 + 523) (Equivalent to balance sheet item 221)	

PLEASE ENCLOSE REPORTING BANK'S PROFIT AND LOSS ACCOUNT, BALANCE SHEET AND ANNUAL REPORT FOR THE ACCOUNTING YEAR, INCLUDING ALL OTHER INFORMATION AVAILABLE ON AUDITED ACCOUNTS.

LIITE 13. INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS COMMITTEEN (IASC)
JULKAISEMAT SUOSITUKSET JA SUOSITUSLUONNOKSET

INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS (IAS)

1	Disclosure of Accounting Policies	January 1975
2	Valuation and Presentation of Inventories in the Context of the Historical Cost System	October 1975
3	Consolidated Financial Statements	June 1976
4	Depreciation Accounting	October 1976
5	Information to be Disclosed in Financial Statements	October 1976
7	Statement of Changes in Financial Position	October 1977
8	Unusual and Prior Period Items and Changes in Accounting Policies	February 1978
9	Accounting for Research and Development Activities	July 1978
10	Contingencies and Events Occurring after the Balance Sheet Date	October 1978
11	Accounting for Construction Contracts	March 1979
12	Accounting for Taxes on Income	July 1979
13	Presentation of Current Assets and Current Liabilities	November 1979
14	Reporting Financial Information by Segment	August 1981
15	Information Reflecting the Effects of Changing Prices	November 1981
16	Accounting for Property, Plant and Equipment	March 1982
17	Accounting for Leases	September 1982
18	Revenue Recognition	December 1982
19	Accounting for Retirement Benefits in the Financial Statements of Employers	January 1983
20	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	April 1983
21	Accounting for the Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	July 1983
22	Accounting for Business Combinations	November 1983
23	Capitalisation of Borrowing Costs	March 1984
24	Related Party Disclosures	July 1984
25	Accounting for Investments	March 1986
26	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	January 1987

EXPOSURE DRAFTS (E)

28	Accounting for Investments in Associates and Joint Ventures	July 1986
29	Disclosures in the Financial Statements of Banks	April 1987
30	Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries	September 1987
31	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	November 1987

LIITE 14. ISON-BRITANNIAN KIRJANPITOSTANDARDIT JA STANDARDILUONNOKSET

STATEMENT OF STANDARD ACCOUNTING PRACTICE ISSUE (SSAP)	DATE
Explanatory Foreword	January 1971 Revised December 1977
1 Accounting for Associated Companies	April 1982
2 Disclosure of Accounting Policies	November 1971
3 Earnings per Share	February 1972 Revised August 1974
4 The Accounting Treatment of Government Grants	April 1974
5 Accounting for Value Added Tax	April 1974
6 Extraordinary Items and Prior Year Adjustments	April 1974 Revised April 1975
8 The Treatment of Taxation under the Imputation System in the Accounts of Companies	August 1974 Revised December 1977
9 Stocks and Work in Progress	May 1975 Revised August 1980
10 Statements of Source and Application of Funds	July 1975 Revised June 1978
12 Accounting for Depreciation	December 1977 Revised November 1981
13 Accounting for Research and Development	December 1977
14 Group Accounts	September 1978
15 Accounting for Deferred Taxation	October 1978
16 Current Cost Accounting	March 1980
17 Accounting for Post Balance Sheet Events	August 1980
18 Accounting for Contingencies	August 1980
19 Accounting for Investment Properties	November 1981
20 Foreign Currency Translation	April 1983
21 Accounting for Leases and Hire Purchase Contracts	August 1984
22 Accounting for Goodwill	December 1984
23 Accounting for Acquisitions and Merges	May 1985

EXPOSURE DRAFTS (ED)

32	Disclosure of Pension Information in Company Accounts	May 1983
33	Accounting of Deferred Tax	June 1983
34	Pension Scheme Accounts	April 1984
36	Extraordinary Items and Prior Year Adjustments	January 1985
37	Accounting for Depreciation	March 1985
38	Accounting for Charities	November 1985
39	Accounting for Pension Costs	May 1986
40	Stocks and work in Progress	November 1986

LIITE 15. KUVAUS KORKO- JA VALUUTTAKURSSISIDONNAISTEN ERIEN KÄSITTELYSTÄ
ERÄÄN PANKIN TILINPÄÄTÖKSESSÄ¹

The Bank offers interest rate and foreign exchange futures, forwards, options and swaps which enable customers to transfer, modify or reduce their interest rate and foreign exchange risks. Futures and forward contracts are commitments to buy or sell at a future date a financial instrument or currency at a contracted price and may be settled in cash or through delivery. Swap contracts are commitments to settle in cash at a future date or dates based on differentials between specified financial indices as applied to a notional principal amount. Option contracts give the buyer, for a fee, the right but not the obligation to buy or sell within a limited time a financial instrument or currency at a contracted price and may also be settled in cash based on differentials between specified indices.

In most cases the bank manages the exposure related to these products as part of its overall interest rate and foreign exchange trading activities, which include both funded asset and liability positions and non-funded positions. For example, the bank may hold a security in its trading portfolio and at the same time have futures contracts to sell that security. The losses on one position may substantially offset gains on the other position. These products are also utilized by the bank to reduce exposures outside the trading portfolios, as hedges of interest rate gaps and foreign exchange positions.

The market and credit risks inherent in traditional banking services are also present in these specialized financial products, as are the various operating risks that exist in all financial activities. Notional principal amounts are often used to express the volume of these transactions but do not represent the much smaller amounts potentially subject to risk.

Market risk is the exposure created by fluctuations in interest and foreign exchange rates, and is a function of the type of product, the volume of the transaction, the tenor and terms of the agreement, and the volatility of the underlying interest rate or exchange rate. Market risk is affected by the mix of the aggregate portfolio and the extent to which positions have offsetting exposures. The market risk of an

¹Citicorp, vuosikertomus 1986.

interest rate swap, for example, will be reduced by the presence of securities, financial futures, or other interest rate swap positions with offsetting exposures. The bank manages its trading activities in these specialized financial products on a market value basis that recognizes in earnings the gains or losses resulting from changes in market interest or exchange rates. Trading limits and monitoring procedures are used to control the overall exposure to market risk.

A variety of monitoring procedures are used to control the overall exposure to market risk. These monitoring procedures include risk points, a system that measures the exposure to movements in market interest rates; cost to close, a concept that determines the cost of covering an open position; and earnings at risk, which estimates the earnings impact of changes in market interest rates based on historical interest rate volatility. The bank believes that presentation of the amounts estimated to be at risk under these monitoring procedures would not be meaningful because of many assumptions used in deriving these amounts.

Credit risk is the exposure to loss in the event of non-performance by the other party to a transaction, and is a function of the ability of the counterparty to honor its obligations to the bank. For these specialized financial products the amounts due from or due to the counterparty will change as a result of movements in market rates, and the amount subject to credit risk is limited to this fluctuating amount. The bank controls credit risk through credit approvals, limits and monitoring procedures, and the recognition in earnings of unrealized gains on these transactions is dependent on management's assessment as to collectibility.

The bank has significant presence in the markets for these interest rate and foreign exchange products. At December 31, 1986, the notional principal amount of outstanding interest rate swaps was \$ billion; commitments to purchase and sell money market instruments or securities and commitments to settle against financial indices under interest rate futures, forward, and option contracts were \$ billion; and commitments to purchase and sell currencies under foreign currency spot, forward and option transactions were \$ billion. These amounts are gross volume indicators only, and do not reflect the extent to which positions may offset one another. As discussed above, the amounts potentially subject to market and credit risk are substantially smaller than the gross volumes indicated here.

SUOMEN PANKIN JULKAISUJA

Sarja A (ISSN 0355-6034)

(1 - 35. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, "Taloudellisia selvityksiä", artikkelikokoelmia vuosilta 1942 - 1972, suomeksi ja ruotsiksi, ISSN 0081-9514)

36. TUOMAS SUKSELAINEN Finnish Export Performance in 1961 - 1972. A Constant-Market-Shares Approach. 1974. 74 s. (ISBN 951-686-018-4)
37. SIRKKA HÄMÄLÄINEN Palkansaajatalouksien säästämistä. Suomen Pankin säästämistiedustelu vuodelta 1969. 1974. 53 s. (ISBN 951-686-020-6)
38. HEIKKI KOSKENKYLÄ - ILMO PYYHTIÄ Energiavaltaisuus investointikriteerinä. 1974. 52 s. (ISBN 951-686-021-4)
39. HEIKKI KOSKENKYLÄ - ILMO PYYHTIÄ Pääomakerroin, työn tuottavuus ja työpaikan hinta Suomen teollisuudessa vuosina 1960 - 1973. 1975. 71 s. (ISBN 951-686-025-7)
40. ALPO WILLMAN Suhdanneherkkyys, omavaraisuus ja ympäristövaikutusten kriteeri investointikriteereinä. (Lisälukuna J.P. CUNNINGHAM Energy-intensity as an Investment Criterion.) 1975. 89 s. (ISBN 951-686-026-5)
41. REINO AIRIKKALA - TUOMAS SUKSELAINEN (toim.) Suomen maksutaseen kehityslinjat vuosina 1950 - 1974. 1976. 120 s. (ISBN 951-686-027-3)
42. HEIKKI KOSKENKYLÄ - ILMO PYYHTIÄ Kokonaistaloudellisten ja liiketaloudellisten investointikriteerien merkitys kasvu- ja rakennepolitiikassa. 1976. 67 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-034-6)
43. TAPIO PEURA Suomen ulkomaankaupan hinnat vuosina 1950 - 1974. 1977. 87 s. (ISBN 951-686-037-0)
44. TERHI KIVILAHTI Suomen kaupasta ja maksujärjestelmästä muiden itäryhmän maiden kuin SNTL:n kanssa. 1977. 126 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-038-9)
45. SIMO LAHTINEN Tuotanto, työ ja energia Suomen teollisuudessa vuosina 1900 - 1975. 1977. 78 s. (ISBN 951-686-040-0)
46. Koroista ja korkopolitiikasta Suomessa (RALF PAULI Suomen korkojärjestelmän pääpiirteet ja korkopolitiikka vuosina 1960 - 1975; OLAVI RANTALA Korkotaso ja korkorakenne Suomessa vuosina 1960 - 1975; JORMA HIETALAHTI Teollisuuden korkomenot ja velkojen korkotaso vuosina 1960 - 1973). 1978. 77 s. (ISBN 951-686-041-9)
47. JARMO PESOLA - TIMO TYRVÄINEN Palveluelinkeinojen investoinnit vuosina 1953 - 1975. 1978. 107 s. (ISBN 951-686-047-8)

48. HEIKKI KOSKENKYLÄ - KARI PEKONEN Työttömyys ja tuotannon rakenne Suomen kansantaloudessa. 1979. 122 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-051-6)
49. INKERI HIRVENSALO Suomen ja SNTL:n välinen clearing-maksujärjestelmä. 1979. 125 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-053-2)
50. TAPIO PEURA Teollisuuden kansainvälinen kilpailukyky. 1979. 128 s. (ISBN 951-686-055-9)
51. ALPO WILLMAN Julkiset menot vuosina 1950 - 1977. Kasvu- ja rakennepoliittinen tarkastelu. 1980. 125 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-062-1)
52. HANNU HALTTUNEN - JUHANI HIRVONEN - HEIKKI KOSKENKYLÄ - ALPO WILLMAN Yhteenvedo Ruotsin kansantalouden pitkän aikavälin näkymistä tehdyistä selvityksistä. 1981. 165 s. (ISBN 951-686-065-6)
53. TOM NORDMAN Vientiä koskevat erityisjärjestelyt Suomessa. 1981. 181 s. (ISBN 951-686-070-2)
54. JUHANI LAURILA Ulkomaiset pääomanliikkeet 1970-luvulla. 1982. 117 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-078-8)
55. KAARLO V. JÄNNÄRI Euroopan valuuttajärjestelmä. 1983. 54 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-084-2)
56. JORMA HIETALAHTI Pitkäaikaisten ulkomaisten rahoituslainojen kustannuskehitys 1970 - 1981. 1984. 69 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-089-3)
62. ALEXANDER K. SWOBODA Ongoing Changes in Finnish Financial Markets and Their Implications for Central Bank Policy/ Suomen rahoitusmarkkinoiden muutokset ja niiden vaikutukset keskuspankkipolitiikkaan. 1986. 57 p./s. (ISBN 951-686-117-2)
63. VEIKKO SAARINEN Liikepankkien keskuspankkirahoituksen ehdot, määrä ja kustannukset 1950 - 1984. 1986. 307 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-120-2)
64. Suomen rahoitusmarkkinat. 6. 134 s. (ISBN 951-686-126-1).
65. ESKO SYDÄNMÄKI Kansainvälinen valuuttayhteistyö ja IMF. 1986. 133 s. (ISBN 951-686-128-8)
66. JUHA TARKKA Rahoitus- ja valuuttamarkkinoiden liberalisoinnista esitettyjä näkökohtia. 1987. 65 s. (ISBN 951-686-129-6)
67. JORMA HIETALAHTI - AHTI HUOMO Pääomanliikkeiden säätely Suomessa ja muissa OECD-maissa. 1987. 116 s. (ISBN 951-686-131-8)
68. VESA VIHRIÄLÄ Rahoitusmarkkinoiden vakaus. 1988. 69 s. (ISBN 951-686-139-3)

69. URHO LEMPINEN - REIJA LILJA Keskuspankki kehittyvässä maksujärjestelmässä. 1988. 81 s. (ISBN 951-686-143-1)
70. Kassavarantotalletukset ja rahapolitiikka (VESA VIHRIÄLÄ
Mihin kassavarantojärjestelmää tarvitaan?; TARJA HEINONEN
Kassavarantojärjestelmä eri maissa; JUHA TARKKA - TIMO HÄMÄLÄINEN
Kassavarantovelvoite rahapolitiikan välineenä; VEIKKO SAARINEN
Pankkien kassavarantotalletusten ehdot, määrät ja kustannukset
vuosina 1955 - 1987. 1989. 152 s. (ISBN 951-686-191-1)
71. Suomalaisten ja ulkomaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö
(toimittaneet Liisa Halme ja Paula Launiainen). 1989. 215 s.
(ISBN 951-686-192-X)

SUOMEN PANKIN JULKAISUJA

Sarja A (ISSN 0355-6034)

- (1 - 35. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, "Taloudellisia selvityksiä", artikkelikokoelmia vuosilta 1942 - 1972, suomeksi ja ruotsiksi, ISSN 0081-9514)
36. TUOMAS SUKSELAINEN Finnish Export Performance in 1961 - 1972. A Constant-Market-Shares Approach. 1974. 74 s. (ISBN 951-686-018-4)
 37. SIRKKA HÄMÄLÄINEN Palkansaajatalouksien säästämistä. Suomen Pankin säästämistiedustelu vuodelta 1969. 1974. 53 s. (ISBN 951-686-020-6)
 38. HEIKKI KOSKENKYLÄ - ILMO PYYHTIÄ Energiavaltaisuus investointikriteerinä. 1974. 52 s. (ISBN 951-686-021-4)
 39. HEIKKI KOSKENKYLÄ - ILMO PYYHTIÄ Pääomakerroin, työn tuottavuus ja työpaikan hinta Suomen teollisuudessa vuosina 1960 - 1973. 1975. 71 s. (ISBN 951-686-025-7)
 40. ALPO WILLMAN Suhdanneherkkyys, omavaraisuus ja ympäristövaikutusten kriteeri investointikriteereinä. (Lisälukuna J.P. CUNNINGHAM Energy-intensity as an Investment Criterion.) 1975. 89 s. (ISBN 951-686-026-5)
 41. REINO AIRIKKALA - TUOMAS SUKSELAINEN (toim.) Suomen maksutaseen kehityslinjat vuosina 1950 - 1974. 1976. 120 s. (ISBN 951-686-027-3)
 42. HEIKKI KOSKENKYLÄ - ILMO PYYHTIÄ Kokonaistaloudellisten ja liiketaloudellisten investointikriteerien merkitys kasvu- ja rakennepolitiikassa. 1976. 67 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-034-6)
 43. TAPIO PEURA Suomen ulkomaankaupan hinnat vuosina 1950 - 1974. 1977. 87 s. (ISBN 951-686-037-0)
 44. TERHI KIVILAHTI Suomen kaupasta ja maksujärjestelmästä muiden itäryhmän maiden kuin SNTL:n kanssa. 1977. 126 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-038-9)
 45. SIMO LAHTINEN Tuotanto, työ ja energia Suomen teollisuudessa vuosina 1900 - 1975. 1977. 78 s. (ISBN 951-686-040-0)
 46. Koroista ja korkopolitiikasta Suomessa (RALF PAULI Suomen korkojärjestelmän pääpiirteet ja korkopolitiikka vuosina 1960 - 1975; OLAVI RANTALA Korkotasot ja korkorakenne Suomessa vuosina 1960 - 1975; JORMA HIETALAHTI Teollisuuden korkomenot ja velkojen korkotasot vuosina 1960 - 1973). 1978. 77 s. (ISBN 951-686-041-9)
 47. JARMO PESOLA - TIMO TYRVÄINEN Palveluelinkeinojen investoinnit vuosina 1953 - 1975. 1978. 107 s. (ISBN 951-686-047-8)

48. HEIKKI KOSKENKYLÄ - KARI PEKONEN Työttömyys ja tuotannon rakenne Suomen kansantaloudessa. 1979. 122 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-051-6)
49. INKERI HIRVENSALO Suomen ja SNTL:n välinen clearing-maksujärjestelmä. 1979. 125 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-053-2)
50. TAPIO PEURA Teollisuuden kansainvälinen kilpailukyky. 1979. 128 s. (ISBN 951-686-055-9)
51. ALPO WILLMAN Julkiset menot vuosina 1950 - 1977. Kasvu- ja rakennepoliittinen tarkastelu. 1980. 125 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-062-1)
52. HANNU HALTTUNEN - JUHANI HIRVONEN - HEIKKI KOSKENKYLÄ - ALPO WILLMAN Yhteenveto Ruotsin kansantalouden pitkän aikavälin näkymistä tehdyistä selvityksistä. 1981. 165 s. (ISBN 951-686-065-6)
53. TOM NORDMAN Vientiä koskevat erityisjärjestelyt Suomessa. 1981. 181 s. (ISBN 951-686-070-2)
54. JUHANI LAURILA Ulkomaiset pääomanliikkeet 1970-luvulla. 1982. 117 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-078-8)
55. KAARLO V. JÄNNÄRI Euroopan valuuttajärjestelmä. 1983. 54 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-084-2)
56. JORMA HIETALAHTI Pitkäaikaisten ulkomaisten rahoituslainojen kustannuskehitys 1970 - 1981. 1984. 69 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-089-3)
57. EERO LEHTO Korot ja korkojärjestelmä Suomessa. 1984. 64 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-090-7)
58. JUKKA PEKKARINEN - TAPIO PEURA Hintakilpailuvyyn käsite ja mittaaminen. 1984. 74 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-099-0)
59. VESA VIHRIÄLÄ Alueellinen rahapolitiikka. Kokemuksia alueellisesta rahapolitiikasta Norjassa ja näkökohtia sen toteuttamisesta Suomessa. 1985. 62 s. (ISBN 951-686-102-4)
60. KERSTIN HEINONEN Systemet med särskilda dragningsrätter - dess utveckling, egenskaper och framtid. 1985. 65 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-112-1)
61. Koron vaikutuksista kansantaloudessa (SIXTEN KORKMAN Rahoitusmarkkinoiden muutokset, korko ja investointikehitys; HEIKKI KOSKENKYLÄ - PAAVO PEISA Koron ja muiden rahoitustekijöiden vaikutukset investointeihin: katsaus Suomessa tehtyyn tutkimukseen; PENTTI PIKKARAINEN - JUHA TARKKA - ALPO WILLMAN Korkojen kokonaistaloudellisista vaikutuksista BOF3-mallin mukaan) 1985. 110 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-113-X)

62. ALEXANDER K. SWOBODA Ongoing Changes in Finnish Financial Markets and Their Implications for Central Bank Policy/
Suomen rahoitusmarkkinoiden muutokset ja niiden vaikutukset
keskuspankkipolitiikkaan. 1986. 57 p./s. (ISBN 951-686-117-2)
63. VEIKKO SAARINEN Liikepankkien keskuspankkirahoituksen ehdot,
määrä ja kustannukset 1950 - 1984. 1986. 307 s. (Englannin-
kielinen tiivistelmä.) (ISBN 951-686-120-2)
64. Suomen rahoitusmarkkinat. 1986. 134 s. (ISBN 951-686-126-1).
65. ESKO SYDÄNMÄKI Kansainvälinen valuuttayhteistyö ja IMF. 1986.
133 s. (ISBN 951-686-128-8)
66. JUHA TARKKA Rahoitus- ja valuuttamarkkinoiden liberalisoin-
nista esitettyjä näkökohtia. 1987. 65 s. (ISBN 951-686-129-6)
67. JORMA HIETALAHTI - AHTI HUOMO Pääomanliikkeiden säätely Suo-
messa ja muissa OECD-maissa. 1987. 116 s. (ISBN 951-686-131-8)
68. VESA VIHRIÄLÄ Rahoitusmarkkinoiden vakaus. 1988. 69 s.
(ISBN 951-686-139-3)
69. URHO LEMPINEN - REIJA LILJA Keskuspankki kehittyvässä
maksujärjestelmässä. 1988. 81 s. (ISBN 951-686-143-1)
70. Kassavarantotalletukset ja rahapolitiikka (VESA VIHRIÄLÄ
Mihin kassavarantojärjestelmää tarvitaan?; TARJA HEINONEN
Kassavarantojärjestelmä eri maissa; JUHA TARKKA - TIMO HÄMÄLÄINEN
Kassavarantovelvoite rahapolitiikan välineenä; VEIKKO SAARINEN
Pankkien kassavarantotalletusten ehdot, määrät ja kustannukset
vuosina 1955 - 1987. 1989. 152 s. (Englanninkielinen tiivistelmä.)
(ISBN 951-686-191-1)
71. Suomalaisen ja ulkomaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö
(toimittaneet Liisa Halme ja Paula Launiainen). 1989. 215 s.
(ISBN 951-686-192-X)